

תצה א בחודש הראשון בארבעה עשר (יום) לחודש בין הערבים פסח לה' (וגו') ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות וכו' כל מלאכת עבודה לא תעשו. אף על גב דקרא קמא נעצר הפסח מיירי כחציה רבינו להוכיח על פסוק שני דנחמשה עשר לחודש ניסן מיירי א': ותנן אין

בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד. משנה דפרק משילין (צ"ה ל"ו ע"ג) וזכרן קמא דמגילה (ו' ע"ג), ואף על גב דזכרן קמא דמגילה אוקימנא האי מתניתין דלא כרבי יהודה דמתיר מכשירי אוכל נפש ורבינו סובר דהלכה כרבי יהודה כמו שיתבאר בסימן תק"ט (רמ"ג ע"ג) וזכרן משילין (שם ל"ו ע"ה) אוקימנא להאי מתניתין כצית שמאי (שם י"ג ע"ה) דאלו לצית הלל (שם) הא איכא צינייהו הולאה דאסורה בשבת ומומרת ציו"ט, מכל מקום רנה רבינו לתפוס לשון המשנה ומיקן דציה וכתב חוק מהולאה והצעה ומכשירי אוכל נפש.

הלכות יום טוב

סימן תצה

[א] (ה) בחודש הראשון בארבעה עשר לחודש בין הערבים פסח לה' ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות וגו' כל מלאכת עבודה לא תעשו (ויקרא כ"ג, ה"ד) וכן נאמר בשביעי שלו (שם ח') ובראשון ושמיני של חג (שם ל"ה-ל"ו) ובעצרת (שם כ"א) ובראש השנה (שם כ"ה). הילכך כל מלאכה האסורה בשבת אסורה ביום טוב חוץ ממלאכת אוכל נפש דכתיב (שמות י"ב ט"ז) אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם (ג) ותנן אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד שמותר ביום טוב (ג) וחז"ל מהוצאה והבערה שמתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו

בשבת לא נחית רבינו למנות כל הדברים שציינהם ולא הזכיר אלא הדברים שהן מלאכות גמורות בלבד: והיו יודע דאפילו דבר האסור משום שבות בשבת חייבין עליו ציו"ט כדתנן דפרק משילין (שם ל"ו ע"ג) כל שחייבין עליו משום שבות (ו) משום רשות (ו) משום מילה בשבת חייבין עליו ציו"ט בן ואכמז פירש משנה זו בן בסימן תקכ"ד (רנ"ו ע"ה) נס"ד. ומאחר דאסרינן שבות ציו"ט שמעינן שכל מה שאסור לישראל לעשותו אסור לומר (לישראל) [לגוי] לעשותו כמו בשבת (שם ק"ג ע"ה). ומיהו זכרי חולה שאין בו סכנה אף על פי שאסור לעשותו על ידי ישראל אומר לגוי ועושה אפילו בשבת וכמו שנתבאר בסימן שס"ח (ספ"ק י"ו): ומו"ש רבינו וחז"ל מהוצאה והבערה שמתוך שהותרו לצורך אוכל נפש הותרו נמי ש"א לצורך וכו'. דפרק קמא דציה (י"ג ע"ה) תנן צית שמאי אומרים אין מויליין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרשות הרבים וצית הלל מתירין ומפרש בגמרא דפליגי במתוך שהותרה (הבערה) [הולאה] לצורך הותרה [נמין] שלא לצורך דצית הלל אית להו מתוך ון וצית שמאי

ידי אחרים צין גוי וצין ישראל חזק ודאיחא צמילתא דן. ואחר כך תיקן וכתב וחזק מהולאה והצעה וכו' לאורוי לן דלשון אין צין וכו' דמשמע דוקא אוכל נפש ומו לא לא קיימא לן הכי דטובא איכא צינייהו גס הרי"ף (כ' ע"ה וע"ה) והרא"ש (סימן ז', וג') דפרק משילין הציאו המשנה כלומרם ואחר כך תיקנו על פי סוגיית הגמרא דלאו דוקא אוכל נפש. ועוד יראה לומר דמה שהוסיף רבינו וכתב שמותר ביו"ט צא להורות לנו דדוקא לענין איסור קאמר דאין צין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, שמותר ציו"ט ובשבת אסור, אבל יש ציניהם שזה נסקלה וזה בלאו וכמו שכתבו התוס' דפרק קמא דמגילה (ו' ע"ג ד"ה אין):

ב ומו"ש וחז"ל מהוצאה והבערה שמותר וכו'. כן כתב גס הרמב"ם דפרק א'. והוא מדתנן דפרק קמא דציה צית שמאי אומרים אין מויליין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את הספר תורה לרשות הרבים וצית הלל מתירין. ואסיקנא בגמרא דפליגי במתוך וכו' ואמרינן מו התם דהכי נמי פליגי בהצעה שלא לצורך וידוע דהלכה כצית הלל (עיונין ו' ע"ג):

פרישה

תצה (ה) בחודש הראשון בארבעה עשר וגו'. אף על גב דקרא זה נעצר פסח מיירי, כתבו רבינו להוכיח על פסוק שני דנחמשה עשר לחודש ניסן מיירי. צ"י: (ג) ותנן אין בין יו"ט וכו'. משנה זו אליבא דצית שמאי אימניא, ורבינו תיקנו וכתב [חוק] מהולאה אליבא דצית הלל. צ"י: (ג) חז"ל מהוצאה והבערה. הטעם מנזר צהר המגיד עיי"ש דפרק א':

הגהות והערות

וכונת הב"ח דהיה אפשר לטעות דכמו שכתב המכילתא דהא דכתיב "לא יעשה" בהם היינו אפילו על ידי גוים ה"ה הא דכתיב הוא לבדו "יעשה" לכם י"ל דהיינו דוקא על ידי גוים: [ה] היינו דכמו שפירשו במכילתא על הפסוק כל מלאכה לא יעשה, דהיינו בין על ידי עצמו ובין על ידי אחרים וכנ"ל, הכי נמי מה שכתוב אך אשר יאכל וגו' יעשה" לכם, היינו ג"כ בין על ידי עצמו ובין על ידי אחרים: [ו] ביו"ט דהותרה לצורך הותרה מן התורה לגמרי אלא רבנן גזור במידי דהוי טירחא דלא צריך כגון אבנים אבל בקטן וספר תורה דצריכין להו ביו"ט לא גזור ובית שמאי לית להו מיגו ומידי דצורך אכילה שהתורה התירתו הותר ושאינו צורך אכילה באיסורו עומד מן התורה: (לשון רש"י שם. ועיי"ש בתוס' ד"ה ה"ג שנחלקו על רש"י וסברי דצריך להיות עכ"פ צורך יו"ט או צורך מצוה קצת כמבואר בטור ונתבאר כל זה בסימן תקי"ח):

תצה אן היינו אף דאין נ"מ כאן באיזה חודש קאי, אעפ"כ מדחוצרן להביא הפסוק השני לחודש "הזה" ולא כתוב שם באיזה חודש, הביא נמי פסוק קמא להוכיח וכו' לחודש ניסן מיירי: [ב] כ"ה שחייבין עליו. מדברי סופרים שלא לעשותו בשבת משום שבות או משום רשות שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה וקורב הוא להיות דבר הרשות ושיש בו איסור מד"ס: או משום מצוה. או שיש בו מצוה ממש ואסורוהו חכמים לעשותו בשבת: חייבין עליו. שלא לעשותו ביו"ט. (לשון רש"י): [ג] כוונתו להמשך המשנה ואלו הן משום שבות לא עולין וכו' שנתפרש שם בב"י: [ד] ו"ה הסמ"ג ותניא במכילתא כל מלאכה לא יעשה בהן לא תעשה אתה ולא יעשה חברך ולא יעשה הגוי מלאכתך משמע מכאן שאסור לישראל להניח לגוי לעשות מלאכתו בין ביו"ט בין בשבת דאורייתא וכו' עכ"ל. (הובא ג"כ בב"י סוף סימן רמ"ד)

ו"מ"ש ובלבד שיהא בהן צורך קצת. זו היא דעת המוס' (צ"ה י"ב ע"ה ד"ה ה"ג) שם רבינו חננאל ורבינו חס' דלא כפירש רש"י (שם ד"ה אלא מדלא) והרמב"ם ז"ל ויתבאר לקמן בסימן תקי"ח. ואיכא למידק מאי איריא הולאה והצנעה כל שאר מלאכות נמי הותרו במתוך צנית הלל כדליתא להדיא בפרק קמא דצ"ה (ס) לענין שחיטת עולת נדבה צו"ט ופירשו התוס' (ס) דליכא נמי לורך יו"ט בשחיטתם שלא יהא שולחן מלא ושולחן רבן ריקס כדמוכח בפרק שני (שם כ' ע"ג) ובפרק קמא דכתובות (ו' ע"ה) נמי שריין חצורה צו"ט במתוך וכו' ופשיטא דהי נמי בכל שאר מלאכות שהרי כולן היו בכלל ל"ת חן כל מלאכה והותרו לורך אוכל נפש ומתוך שהותרו לורך הותרו נמי שלא לורך, ואפילו בנפל צימו צו"ט כתבו המוס' בפרק המנעיע (שבת דף

צ"ה) (ע"ה) דצ"ה (ומורה) (והרודה) דמדינא הוה שרי לצנות דמתוך שהותר צנין לורך אוכל נפש, דמגנן הוה משום צונה, הותרה נמי שלא לורך, אלא דאסור מדרבנן משום דהוי עובדא דחול. וגרסא לי דאין הכי נמי שכל המלאכות הותרו במתוך אס' יש בהן לורך שמחת יו"ט ומה שהוכיח רבינו הולאה והצנעה לחוד, היינו צומן הוה [ד]כל שחיטה היא לורך אוכל נפש או שלא לורך כלל דשחיטת עולה ליכא האידנא, וצנין צית כבר כתבו המוס' דאסור משום עובדא דחול, וכן כתב המרדכי בפרק (אין לדין) [יוס טו] (סימן תרפ"א), ואפיייה ויפול ויפול צהן לא תמנא צהן שלא לורך אוכל נפש אס' לא שאופה ומבשל לגויס ולכלבים שאין צוה לורך שמחת יו"ט כלל, מה שאין כן הולאה והצנעה שמתמנא צהן לעולם אף שלא לורך אוכל נפש ויש צהן לורך שמחת יו"ט כמו שיתבאר לקמן בסימן תקי"ד ותקי"ח: **אב"ד** להרמב"ם שמתיר דבר תורה אפילו אינו לורך כלל במתוך וכו' עדיין הקושא במקומה עומדת למה נקט בלשון הולאה והצנעה יותר משאר מלאכות דדמי להו כגון שחיטה ואפיייה ויפול הלא בכולן אינו לוקה מטעם מתוך וכו' והרב המגיד כתב על זה מה שכתב ומציאו צ"י עיין עליו. ול"ע דלהרמב"ם דמתיר במתוך אפילו שלא לורך כלל אס' כן אמאי כתב (פרק

א' מה' יו"ט ה' צ') דהצנעה צו"ט לוקה. הלא מדהותר מלאכת צנין לגנן צו"ט לורך אוכל נפש דבר תורה הותרה שלא לורך כלל:

לית להו מתוך. ואמרין מו' המס' לצנית הלל כי היכי דאמרין מתוך שהותרה הולאה לורך הותרה נמי שלא לורך הכי נמי אמרין מתוך שהותרה הצנעה לורך הותרה נמי שלא לורך וכן כתב הרמב"ם בפרק א' (מה' יו"ט ה' ד') **ובתב** הרב המגיד המכוון אצלי דעת רבינו כן הוה, שכל מלאכה שחייבין עליה בשבת ואותה מלאכה היא שלא לורך אכילה אס' עשה אותה צו"ט לוקה חוץ מן ההולאה וההצנעה שאלף על פי שאין לורך אכילה אינו לוקה ואפילו עשאו שלא לורך אכילה, ופירש מלאכה שהיא שלא לורך אכילה נמצא דדברי רבינו שכולל כל מלאכה שאינה נעשית באכילה ושמה, ואס' כן היה מן הדין שהיו הצנעה והולאה נאסרים כמו כתיבה ואריגה, אלא שמתוך שהותרו לורך אכילה הותרו [נמן] שלא לורך, וגרסא

טעם לשני אלו ההולאה לפי שאף היא באוכל ומשקה ואף על פי שהיא דברים אחרים אמרין מתוך, והצנעה אף על פי שאינה באוכלין ומשקין כתיב (שמות ל"ה ג') לא תצנעו אש בכל מושבותיכם ציוס השבת בשבת הוה דאסור ה' צו"ט שרי (ירושלמי צ"ה פרק ה' ה' צ', כ"א ע"ה) ודרשו כן לפי שציוס השבת מותר הוה דהא בשבת מייירי קרא לעיל מיניה [דכתיב] (שם צ') וציוס השבועי וגו' [והיה די צאמרו לא תצנעו אש בכל מושבותיכם], אצל שאר מלאכות שאין לורך אכילה כגון כתיבה והריסה ואריגה וצנין אפילו עשאו לאכילה לוקה, ושאר מלאכות שהן (ל) [אכילה כגון שחיטה ואפיה אפילו עשאו שלא לאכילה אינו לוקה כמו שיתבאר בפרק זה (ה') ט"ו] שאס' ציטל לגויס או לורך מול אינו לוקה עכ"ל: **ומו"ש** רבינו **ובן מבשירי** אוב"ד נפש וכו' ובגון שאי אפשר לעשותן מאתמול וכו'. בפרק אין לדין (כ"ח ע"ג) ויתבאר בסימן תק"ט כס"ד:

ב ומו"ש וקצירה וטחינה ובצירה וסחיטה אף על פי שהן אוב"ד נפש אסרום חכמים ופירש ר"י הטעם לפי שאדם רגיל לקצור שדהו וכו' עד ובירושלמי מסמיך דהו אקראי. הכל דברי הרא"ש

ג **ומו"ש** וקצירה וכו' עד ובירושלמי מסמיך דהו ב"דו אקראי. כן כתב הרא"ש צריש פרק אין לדין ולאפוקי ממאי דמשמע מתוך פירוש

רש"י לשם לדידה אסורה דבר תורה כיון דאפשר מערב יו"ט וכן הדין הרמב"ם בפרק המלחמות (י"ג ע"ג) מפירוש רש"י והשיג עליו כמו שהשיג עליו הרא"ש דבאוב"ד נפש ממש אין לחלק צין אפשר ללא אפשר: **ול"ע** נראה כדי לישב דברי רש"י דגם הוה מודה דמדאורייתא שרי ומה שכתב ח"ל ואף על גב דשחיטה ואפיייה ויפול מלאכות הן והותרו לורך יו"ט, הכי קאמר דאע"פ דאבות מלאכות הן ואפילו הכי לא אחרמו צה רבנן והותרו לורך מזה ה' וצ"ה אחרמו צה רבנן, טעמא דמילתא משום דשחיטה אי אפשר מערב יו"ט פן יתחמס ויסריח אצל לדידה אפשר ללודו מבטור יוס וייתנו במזוזה צמים ולא ימות ולמחר יסלחו הילכך אחרמו צה רבנן: **בידו** הר"ן ז"ל לא נעלם ממנו שכן אפשר לפרש דברי רש"י ואף על פי כן השיג עליו ואמר דאס' כן אס' עלמה מזוזה מערב יו"ט ריקית יהא מותר ללוד צו"ט שהרי אי אפשר, ואין זה השגה דרש"י ז"ל סבירא ליה דחכמים השו' מידותיהם וכיון דעל הרוצ אפשר ללוד מערב יו"ט לא התירוהו כלל ומהאי טעמא י' נמי אסרו כל לקיטה צו"ט אפילו צתוחים ותאנים שנפסדין כשנלקטו מערב יו"ט כדי שלא לחלק צין לקיטה מה שאין כן בשחיטה ואפיייה ויפול דלא תמנא כל עיקר יאן שלא יהא נפסד אס' עשאו מערב יו"ט, ומה שהשיג עוד וכתב שהדגים שנלודו נפסדין אף על פי שעומדין צמים במזוזה לא ידענו מי הגיד לו להרב זה יבן. מיהו אין אנו צריכין לכל זה דאפשר דרש"י סבירא ליה דבאוב"ד נפש ממש נמי לא שרו דבר תורה אלא בשלא אפשר מערב יו"ט כמו שיתבאר בסמוך דדברי הסמ"ג כס"ד: **ומו"ש** בשם ר"י שהוא פירש הטעם לפי שאדם רגיל לקצור שדהו וכו'. אע"ג שהרא"ש לא כתב פירוש

הגהות והערות

ס"ק ב: **יבן** עיין לשון המאירי שכתב בזה"ל, ויש שואלין בעיקר משנה זו צידה מפני מה נאסרה כלל אע"פ שאב מלאכה היא והאיל ולצורך אוכל נעשית, ואם מפני שאפשר לצודן מבערב הרי מכל מקום בני יומן הם מעוליין ביותר, ואפילו השוה אותן חיים במכמורות בתוך המים אינן בערך אותן הנצודין ביומן כלל, ואם מפני שאפשר שיהא סוכר אמת המים מבערב כמו שיתבאר למטה אין ספק שאף אלו אינם בערך אותן היוצאים ממקום גדולם ביומן עכ"ל. והוא מבואר בדברי הר"ן:

זו **עיין** בפתיחת הפמ"ג להל' יו"ט חלק א' פרק א' אות ד' מש"כ בדעת הרמב"ם ובהגו"ה שם, ועיין לקמן במג"א ריש סימן תקי"ח שהאריך בדברי הרב המגיד: **חן** עיין להלן בהגו"ה על הב"ד ד"ה כתב ה' ב: **מן פירוש** לצורך יו"ט וכמו שכתב רש"י והותרו "לצורך יו"ט": **י' ובמו** שכתב הר"ן בעצמו. (הובא בב"י): **יאן נראה** דלאו דוקא "כל עיקר" אלא ע"פ רוב אוכל נפש מתקלקל כשהוא עשוי מאתמול אבל יש לפעמים אוכל שאינו מתקלקל מאתמול עיין תוס' מגילה ד' ע"ב ד"ה כאן ובש"ע סעיף א' בהג"ה ובמג"א

זה בשם ר"י כנר אפשר שראה כן כתוב בתוס' ר"י והכי משמע מדברי התוס' בפרק המלניע (דף ז"ה) (ע"א ד"ה והרודה) שכתבו ז"ל ומיהו תימנה לר"י כיון דמותר לגבן צו"ט מן התורה אפילו באפשר אפילו לא יהא מותר מדרבנן אלא גדלה אפשר אס כן נפל צו"ט יהא מותר לצנותו צו"ט דמתוך וכו' וי"ל דאסור מדרבנן דהוי עובדא דחול כי היכי (דאסורה) [דאסורין] טעמיה והרקה צו"ט עכ"ל. אלמא דסבירא ליה לר"י דטעמיה והרקה אינה אסורה אלא משום עובדא דחול טון: אך קשה ממה שכתב הסמ"ג (לאין ע"ה, דף כ"ד סוף עמוד ד') וז"ל אומר רבינו יצחק ז"ר שמואל דמכשירין דין הוא

שהיו מותרין מן התורה בכל ענין אס לא מיעוט רחמנא הוא שהרי כן יהיו טובים אס נעשים מאתמול כאלו נעשו היום אבל אוכל נפש ודאי אסור מן התורה אלא בדבר המתקלקל אס נעשה מאתמול [מותר] ולהכי גזירין (ב"ה ז' ע"ב) בפירות הנושרין גזירה שמה יתלוש ונמשקין שזו גזירה שמה יסחוט, מפני שתלישה וסחיטה אסורין מן התורה בדבר שאינו מתקלקל אס נעשה מאתמול, שאס נאמר שתלישה וסחיטה ענמה אסורין מדרבנן גזירה יו"ט אטו שבת אס כן היא גופה גזירה ואין ניקוס וגזירה לגזירה עכ"ל וידוע דקסם ר"י הוא רבינו יצחק ז"ר שמואל ואפשר ליישב דסבירא ליה לר"י דדוקא אותה תלישה וסחיטה שלא היה מתקלקל אס נעשו מערב יו"ט אסורין מן התורה צו"ט אבל בדבר המתקלקל היה מותר דבר תורה ואפילו הכי אסוריה חכמים משום דילמא מימנע משמחת יו"ט, נראה לי: וצ"ע דלהרמב"ם ושאר גאונים דאוכל נפש ממש שרי לגמרי דבר תורה ואפילו אפשר מערב יו"ט אס כן מאי קאמר תלמודא בריש פרק קמא דצ"ה (ג' ע"א) גבי צ"ה גזירה שמה יתלוש ושמה יסחוט, היא גופא גזירה וכו' וכמו שהקשו התוס' לשם (ד"ה גזירה) וזכרין לומר מאחר דאסמכוה אקרא היו כמו אסור דאורייתא ממש יו"ט, וגזרו עוד אף צ"ה אטו הך, ואף על פי שהיא גופה אינה אלא גזירת חכמים: **בתב ז"י**

[א] בריש פרק אין לדין (ב"ה פרק ג' סימן א') שצא לאפוקי ממאי דמשמע מדברי רש"י (כ"ג ע"ב ד"ה אין לדין) דלידה אסורה מדאורייתא: **ובמ"ש ובן צידה אסרו שפעמים שתעלה במצודתו דגים הרבה.** כלומר לידה אף על גב דלא שייך זה טעמא דיהיבין בקצירה וטעמיה וצ"ה וסחיטה יג אסורה מטעם אחר שפעמים שתעלה במצודתו דגים הרבה ודמי לעובדין דחול: **ומ"ש ובירושלמי מסמיק דהו אקראי.** היינו לומר דאף על גב דצירושלמי (ב"ה פרק א' ה"י, ח' ע"ב) מיימי מקראי שלא יקצור ולא יצורר ולא ירקד ולא יטחון צו"ט, אסמכתא בעלמא נינהו ואינה אסורין אלא מדרבנן. ודעת

הר"ן גם כן בריש פרק אין לדין (כ"ג ע"ב ד"ה אין) דהנך מלאכות אינן אסורות אלא מדבריהם לפוס גמרא דידן ידן (א) ונתן טעם לדבר שחכמים אסרו המלאכות הנעשות לימים הרבה כקצירה וטעמיה וכיוצא בזה, ואף לקיטת פירות הנפקדים כחומים וענבים אסרו לפי שהלכו אחר רוצה של לקיטה שאינה ליומה, ואף על פי שהמירו שחיקת הפלפלין (שם כ"ג ע"א) ולא הלכו אחר רוצה של טעמיה, היינו טעמא לפי שאין אותה שחיקה שהיא ליומה נעשית בלוחות ענין שהיא נעשית לימים הרבה שזו צמודין וזו צריחיים ואף פלפלין צריחיים שלהם טון אינה כדרך טעמיה חטים לימים הרבה, ואף לידת דגים נמי אסרו לפי שאין [דרך] לזרז אותם יום יום לפי שאינו סומך על הספק שלא לתקן מאכלו שהרי אינו יודע אס תעלה מלוחות ריקנית אלא עיקרה מיוס לחצירו היא, ולפיכך אסרוה מדבריהם, וכך מטיין דברי הרמב"ם בפרק א' מהל' יו"ט (ה"י) שכל מלאכת אוכל נפש האסורה צו"ט אינה אלא מדבריהם, ועדיין אין כל זה מחזור לפי שהסוגיא הירושלמית (שם) מוכחת שהן מן התורה, ואף צריחיים שצפרק המלניע (שבת ז"ה ע"א) כפשטא הכי מוכחא עכ"ל הר"ן: **וז"ל הרמב"ם** (פרק א' ה"י) כל מלאכה שאפשר להעשות מערב יום טוב ולא (יש) [יהיה] זה הפסד ולא חסרון אס נעשית מצערב אסרו חכמים לעשות אותה צו"ט

דרכי משה

קמא דביצה ע"ב (סימן תרמ"ג) אבל המגיד משנה פרק א' דהל' יו"ט (הל' ה') כתב טעם אחר בזה עיי"ש: *

תצה א ובירושלמי מסמיק דהו בולדו אקראי. וכן כתב הר"ן ריש פרק אין צדין ונתן טעם על זה. * (א) וכן דעת המרדכי יחן פרק

פרישה

(ד) **ובירושלמי אסמיק דהו בולדו.** ר"ל אע"ג דצירושלמי מיימי מקראי שלא יקצור ולא יצורר ולא ירקד ולא יטחון צו"ט, אסמכתא בעלמא נינהו ואינה אלא מדרבנן. ז"י:

חידושי מהר"ח והגהות

תצה [א] ר"ל שאין אלא מדרבנן יטן:

הגהות והערות

הטור הוא משום עובדא דחול וכמ"ש הרא"ש (ועיין בילק"מ בשם הג"ר יצחק דוב באמבערגר ז"ל): **ידן ד"ה גמרא** הירושלמית מוכחת שהן מן התורה כמו שכתב הר"ן להלן בסוף הדבור: **טון דרבי** אלער בן עזריה ס"ל שם במתניתין דגם ברחיים שלהם דמות: **טון עיין** שם בקרבן נתנאל אות ב': **יון** בפתיחה כוללת חלק א' אות כ': **יחן** ז"ל המרדכי, יש לומר כדפירש רבינו נתנאל מקינן דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש וגו' וסמיק ליה ושמרתם את המצות אותם מלאכות שמשמירה ואילך הם מותרים והיינו מלישה ואילך ומסרן הכתוב לחכמים לידע מלאכה הדומה מלישה ואילך עכ"ל. ומשמע לכאורה דעת המרדכי דהני מלאכות אסורים מן התורה וצ"ב. (ואולי אפשר לומר דמה שכתב הר"מ וכן כתב הר"ן היינו מה שכתב הר"ן דלפי הסוגיא הירושלמית מוכחת שהן מן התורה, וסובר הר"מ דגם כיונת הטור הוא כן ודלא כב"י, ולפי"ז א"ש מה שכתב שכן דעת המרדכי וצ"ע): **יטן עיין** מש"כ בהגהות והערות בבית יוסף ד"ה ומ"ש וכן צידה:

יגן מדברי הב"י כאן נראה דס"ל דטעמא דקצירה וטחינה וכו' שכתב הטור שאסרו חכמים וכו' שאדם רגיל וכו' וימנע משמחת יו"ט, הכוונה כמו שכתב הרמב"ם בהל' ה' (והביאו הב"י לקמן) דשמה יניח אדם מלאכות שאפשר לעשותן מערב יו"ט ליו"ט וכו' ולא יהיה לו פנאי לאכול, ובצידה לא שייך זה שיניח צידתו על יו"ט דשמה יעלה מצודתו רקנית (כמו שכתב הר"ן) ע"כ צריכין לטעם שמה יעלה במצודתו דגים הרבה ודמי לעובדא דחול. ולפי"ז צ"ע מש"כ הב"י לעיל מיניה על הטור "הכל דברי הרא"ש", דהלא לדעת הרא"ש חד טעמא הוא לכוולו משום עובדא דחול וכמ"ש הרא"ש, וז"ל אלא רבנן הוא דגזור על קצירה ובצירה וטחינה לפי שאדם רגיל לבצור כרמו כאחד וכו' לכן אסרו כל אלו דדמי לעובדא דחול ומטעם זה אסרו נמי צידה כי פעמים תעלה במצודתו דגים הרבה ודמי לעובדא דחול עכ"ל. ועיין בחידושי מהר"ל"ח והגהות, ונראה שכיון לישב קושיא זו. ועיין בב"ח בד"ה ומ"ש בשם ר"י, ולפי דבריו שם נראה דס"ל דדברי הטור נובעים מהרא"ש והטעם בקצירה וכו' שכתב

אף על פי שהיא לצורך אכילה ולמה אסרו דבר זה גזירה שמה יינתן אדם מלאכות שאפשר לעשותן מערב יו"ט ליו"ט ונמנע יו"ט כולו הולך בעשיית אותן מלאכות וימנע משמחת יו"ט ולא יהיה לו פנאי לאכול: (ה' ו') ומה הטעם בעצמו לא אסרו ההולאה צו"ט ואף על פי שכל ההולאה היא מלאכה שאפשר לעשותה מערב יו"ט ולמה לא אסרוהו כדי להרבות בשמחת יו"ט ויולין ויצא כל מה שירצה וישלים חפציו ולא יהיה כמי שידיו אסורות אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן מערב יו"ט הואיל ויש בהן עסק אין עושין אותם צו"ט: (ה' ו') כילד אין קורצין ולא זורין ולא דשין ולא צורצין ולא טוחנין את החיטים ולא מרקדין צו"ט שכל אלו וכיוצא בהם אפשר לעשותן בערב יו"ט ואין צורך הפסד ולא חסרון: (ה' ח') אבל לשין ואופין ו[שוחטין] ומגשלין צו"ט ששם עשה אלו מצטרב יש צורך הפסד או חסרון טעם שאין להם חס או תבשיל שציל היום כלחם שנאפה מאמץ ותבשיל שנתבשל מאמץ ולא צר שנשחט היום כצד שנשחט מאמץ וכן כל כיוצא באלו עכ"ל: **והראב"ד** (שם ה' ח') השיגו והרב המגיד (ה' ה') טען בעדו. וכתב עוד (הרב המגיד שם) ואני אומר שמלאכת עבודה כולל כל מה שדרך העבד לעשות לאדוניו ואין רוב בני אדם עושים אותם לעצמם אלא שוכרים אחרים לעשותן לפי שהוזהרו בן במלאכות אלו לזכור כי היינו עבדים והיינו עושין מלאכות (הרבה) [אלו] לאדונו, אבל כל מלאכה שדרך רוב בני אדם לעשותה כל אחד צדימו לעצמו לא הוזהרו לפי שאינה מלאכת עבדים שגם האדונים עושים אותה, ולזה כל מלאכה שאדם עושה ממנה לעצמו לימים הרבה דרך לעשותה על ידי אחרים כגון הצריה והקצירה והטמינה וההקדשה, אבל אפייה ולישה ושחיטה וצישול אין אדם מכין מהם לימים הרבה ורוב בני אדם עושין אותן לעצמן עכ"ל. וכתב עוד שיש מי שסובר (הרשב"א בעדות הקודש בית מועד ריש שער א' באו) שהטמינה והקצירה אסורים דבר תורה מפני שעושין מהם לימים הרבה ונחלו צוה בסוגיות הגמרא אף על פי שאין מוכיחות עכ"ל: **כתב סמ"ג** (לחין ע"ה, כ"ד עמוד ד') מדתן (ב"ה י"ד ע"ה) והמלת צמדות של עץ למדנו שכל מלאכה אוכל נפש מותרת על ידי שינוי אפילו בדבר שאינו מפיג טעמו ואפשר לעשות מערב יו"ט (ב):

ג כתב הכל צו (סימן נ"ח, י"ז ע"ד) שציתת צהמה ומחמר יש אומרים שאחר שנקראת מלאכה הרי זה צו"ט בכלל לא תעשה כל מלאכה כבן (שמות כ') א' אבל צחול המועד ודאי מותר ויש אומרים שאפילו צו"ט מותר שאין לאוסרה רק בשבת שפרט לך זה הכתוב ע"ל. וכתב ב"י דעת הפוסקים לאסור שהרי המחיר דהא כיון דמקשינן יו"ט לשבת חוץ [מ]מקצת דברים שנתפרשו בתלמוד ושציתת צהמה אינה מכללם היאך אפשר לומר שהיא מותרת צו"ט ואף על פי שלא כתבה הכתוב צו"ט כל שאר מלאכות גם כן לא נכתבו צו"ט צפרט ומלא תעשה כל מלאכה ילפינן להו והא נמי דכוותיהו ומיהו צהא איכא למימר דשציתת צהמתו ומחמר לאו בכלל לא תעשה מלאכה נינהו שהרי אינם מכלל ארבעים אבות מלאכות ולא מתולדותיהן אלא לאו צפני עצמו יחד לו קרא כגן והילכך אפשר דכיון דלא כתבה רחמנא צו"ט מיישרי שרי אבל אין נראה שיהא כן דעת הפוסקים שהרי סתמו דצריהם לומר צו"ט

דרכי משה

הטעמים עכ"ל: **כתב** הסמ"ג שכל מלאכת אוכל נפש מותרת על ידי שינוי אפילו בדבר שאינו מפיג טעמו ואפשר לעשות מערב יו"ט עכ"ל. * **(ב) ובמהרי"ל** (מנהגים ה' יו"ט סימן ד') אסור לעשות אוכל נפש שאפשר לעשותו מבערב יו"ט ולכן (אסור) [אוסר] לעשות חלב שקדים ביו"ט, ודעת הטור משמע כדעת הסמ"ג כהן וכן דעת הר"ן אבל באור זרוע (ה' פסח סימן רמ"ח) כתב כדברי מהרי"ל שכל שאפשר לעשות מערב יו"ט אסור לעשות ביו"ט כן: *

הגהות והערות

אבל מלשון התוס' שכתבו בזה"ל, וכן משמע בירושלמי מהו לאדלוקי נר של בטלה ביו"ט ר' יוסי אסר ורבנן שרו, והטעם מאן דאסר סבר דהבערה לחלק יצתה והי מלאכה ואסור לעשותה ביו"ט ומאן דשרי סבר דללא יצתה וכו' עכ"ל. נראה שהתוס' ביארו כן טעם פלוגתתן, וכן כתב הפרי חדש סעיף ג' וכתב דבגרסתו בירושלמי ליתא כן, וכן כתב הנתיב חיים ריש סימן תקי"ח שהיה להתוס' גירסא אחרת בירושלמי עיי"ש. (והיינו דלפי גירסא שלנו בירושלמי אין מקום לדבריהם), וע"כ ציין הב"ח להתוס' דרך לפי מה שפירשו התוס' להירושלמי ולפי גירסתם מוכח כן ודוק: כהן **מדחילק** הטור במכשירין בין אפשר לאי אפשר ולא חילק באוכל נפש משמע דס"ל דבאוכל נפש אין חילוק. אבל לכאורה נראה דהטור מקיל יותר מהסמ"ג דלדעת הטור אפילו שינוי אין צריך ולדעת הסמ"ג מותר דוקא על ידי שינוי, ועיין בבה"ל ד"ה מיהו שהעיר בזה וכתב דכונת הד"מ הוא רק לומר דעל כל פנים לא סבירא להו להסמ"ג והר"ן כדעת המהרי"ל עיי"ש. (ועיין משי"ב בהגו"ה בש"ע): כון **ומ"מ** יש הפרש בין דעת האור זרוע והמהרי"ל, דהאור"י סבירא ליה דאסור מן התורה (כן משמע באור"י וכ"כ בנו בשו"ת מהר"ח אור"י סימן ל"ג דדעת אביו שאסור מן התורה) והמהרי"ל כתב להדיא דאינו רק מדרבנן:

על שם הכל צו שיש אומרים שאין אסור מחמר צו"ט רק בשבת שפרט לך זה הכתוב וגרסה שטעמו מפני שצו"ט אינו אסור אלא מה שהוא אז מלאכה דהו בכלל כל מלאכת עבודה לא תעשו (ויקרא כ"ג ו'), וכן מוכח בירושלמי (ב"ה פרק ה' ה' ז', כ"א ע"ה) לענין הבערה דאיכא מאן דאמר דהבערה שלא לצורך אסור צו"ט משום דהבערה היתה בכלל שאר מלאכות ולחלק יצתה ואיכא מאן דאמר דמותר משום דסבר דהבערה ללא יצתה ולא הו אז מלאכה כדן. והתוס' צפרק שני דיוס טוב (דף כ"ג ע"ה ד"ה על) הציאו הך ירושלמי וכן שאר מחברים (חידושי הרשב"א ב"ה כ"ב ע"ב) הציאוהו ואם כן מחמר דלכילי עלמא אינו מאבד מלאכות מותר צו"ט, וכן עיקר דלא כסברת המחמירין שכלל צו וכן מצואר צהרמב"ם וסמ"ג שכתבו דאין מוציאין משא על גבי צהמה צו"ט שלא יעשה כדרך שהוא עושה צחול אלמא דדבר תורה אין אסור בשציתת צהמתו וצמחמר כדפרישית ודלא כמו שכתב צ"י. ודין שציתת צהמה צו"ט כתוב לעיל סימן רמ"ו (ש"ע סעיף ג' בהג"ה):

עבודה כולל כל מה שדרך העבד לעשות לאדוניו ואין רוב בני אדם עושים אותם לעצמם אלא שוכרים אחרים לעשותן לפי שהוזהרו בן במלאכות אלו לזכור כי היינו עבדים והיינו עושין מלאכות (הרבה) [אלו] לאדונו, אבל כל מלאכה שדרך רוב בני אדם לעשותה כל אחד צדימו לעצמו לא הוזהרו לפי שאינה מלאכת עבדים שגם האדונים עושים אותה, ולזה כל מלאכה שאדם עושה ממנה לעצמו לימים הרבה דרך לעשותה על ידי אחרים כגון הצריה והקצירה והטמינה וההקדשה, אבל אפייה ולישה ושחיטה וצישול אין אדם מכין מהם לימים הרבה ורוב בני אדם עושין אותן לעצמן עכ"ל. וכתב עוד שיש מי שסובר (הרשב"א בעדות הקודש בית מועד ריש שער א' באו) שהטמינה והקצירה אסורים דבר תורה מפני שעושין מהם לימים הרבה ונחלו צוה בסוגיות הגמרא אף על פי שאין מוכיחות עכ"ל: **כתב סמ"ג** (לחין ע"ה, כ"ד עמוד ד') מדתן (ב"ה י"ד ע"ה) והמלת צמדות של עץ למדנו שכל מלאכה אוכל נפש מותרת על ידי שינוי אפילו בדבר שאינו מפיג טעמו ואפשר לעשות מערב יו"ט (ב):

ג כתב הכל צו (סימן נ"ח, י"ז ע"ד) שציתת צהמה ומחמר יש אומרים שאחר שנקראת מלאכה הרי זה צו"ט בכלל לא תעשה כל מלאכה כבן (שמות כ') א' אבל צחול המועד ודאי מותר ויש אומרים שאפילו צו"ט מותר שאין לאוסרה רק בשבת שפרט לך זה הכתוב ע"ל. וכתב ב"י דעת הפוסקים לאסור שהרי המחיר דהא כיון דמקשינן יו"ט לשבת חוץ [מ]מקצת דברים שנתפרשו בתלמוד ושציתת צהמה אינה מכללם היאך אפשר לומר שהיא מותרת צו"ט ואף על פי שלא כתבה הכתוב צו"ט כל שאר מלאכות גם כן לא נכתבו צו"ט צפרט ומלא תעשה כל מלאכה ילפינן להו והא נמי דכוותיהו ומיהו צהא איכא למימר דשציתת צהמתו ומחמר לאו בכלל לא תעשה מלאכה נינהו שהרי אינם מכלל ארבעים אבות מלאכות ולא מתולדותיהן אלא לאו צפני עצמו יחד לו קרא כגן והילכך אפשר דכיון דלא כתבה רחמנא צו"ט מיישרי שרי אבל אין נראה שיהא כן דעת הפוסקים שהרי סתמו דצריהם לומר צו"ט

כתב הכל בו שביתת בהמה ומחמר [יש אומרים] שאסור ביו"ט אבל בחול המועד ודאי שרי ויש אומרים שאף ביו"ט שרי שאין לאוסרה רק בשבת שפרט לך הכתוב עכ"ל. וכתב ב"י דעת הפוסקים לאסור שהרי לא (חילוק) [חילוק] בין שבת ויו"ט אלא לענין הוצאה והבערה ואוכל נפש. והרמב"ם פרק ה' וסמ"ג כתבו דאין מוציאין משא על גבי צהמה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, וכתב הרב המגיד משנה שיש מי שכתב לפי שאין משתמשין בבעלי חיים כל עיקר והרשב"א כתב ב'

כן ה"שון קצת מגומגם וכונתו לומר דלפיכך הוזהרו במלאכות אלו [שלא לעשות] לזכור וכו': כאן **העתיקו** הביאורי הגר"א סק"ו: כבן **עיינ** במור וקציעה שכתב דאגב שטפיה ושגרא דלישנא נקט האי קרא דשבת (כאן וכן להלן בב"י) אבל ביו"ט לא כתיב האי קרא אלא כל מלאכה לא יעשה בהם (שמות י"ב ט"ז) כל מלאכת עבודה לא תעשו (ויקרא כ"ג ז') עיי"ש, אמנם בגמרא פסחים מ"ח ע"א הביאו ג"כ קרא זה גבי יו"ט וכן רש"י במסכת פסחים מ"ו ע"ב ובמסכת ביצה י"ב ע"א הביא הפסוק לא תעשה כל מלאכה, והגיה שם הגר"י ישע"י פיק דצ"ל כל מלאכה לא יעשה בהם, אבל עיין בצ"ח ביצה י"ב ע"א שיישב דברי רש"י בטוב טעם דכוונתו כיון שהוא נכלל בשבת בכלל לא תעשה מלאכה הכי נמי נכללת ביו"ט בכלל מלאכה. וי"ל שזה ג"כ כוונת הכלבו והבי"ו (וכן י"ל כוונת הב"ח סעיף ב' ד"ה ומ"ש ובלבד) ודוק: כגן **עיינ** בפמ"ג סימן רמ"ו משב"ז סק"ו שכתב דמשמע כאן דעת הב"י דגם שביתת בהמתו הוא בלאו, וגם דעת הלבוש (סי' רמ"ו ס"ג וסי' ש"ה) כן, וכן משמע ברש"י (ע"ז ט"ו ע"א, ובר"ן שם), אמנם הרמב"ם סבירא ליה דשביתת בהמתו הוא רק עשה וילפינן ליה מפסוק למען ינוח שורך (שמות כ"ג י"ב) עיי"ש. (וכן דעת התוס' בשבת נ"א ע"ב ד"ה במה): כדן **מ"שון** הב"ח משמע דהירושלמי מפרש כן טעם פלוגתתן,

שזה לשנת לכל דבר חוץ מהואלה והצורה וכו' ולא הוציא שצמח צהמה ומחמר מן הכלל חלמא סצרי להו דציו"ט נמי אסורים כון: והרמב"ם צפרק ה' (ה' ז') וסמ"ג (שס, כ"ז ע"א) כתבו דאין מוציאין משא על גבי צהמה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול וכחז הרב המגיד שיש מי שכתב לפי שאין משתמשין בצעלי חיים כל עיקר, והרשב"א (עבודת הקודש בית מועד שער ג' סימן ו') כתב שני הטעמים עכ"ל:

ד ויש דבר שהחמירו בו יותר מבשבת כגון באיסור מוקצה להרי"ף דאף ע"ג גב דקיימא לן [בשבת] כרבי שמעון וכו'. צריש מסכת יו"ט מן ציה שגולה ציוס טוב ציה שמאי אומרים תאכל וציה הלל

אומרים לא תאכל ואוקמה רב נחמן צתרגולת העומדת לגדל ציזים ודאית ליה מוקצה אית ליה גולד ולית ליה מוקצה לית ליה גולד ציה שמאי כרבי שמעון וציה הלל כרבי יהודה, ואקשינן ומי אמר רב נחמן הכי והא מן ציה שמאי אומרים מגביהין מעל השולחן קליפין ועצמות וציה הלל אומרים מסלק את הטבאל כולה (ונוערה) ונמנערה] ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ציה שמאי כרבי יהודה וציה הלל כרבי שמעון, כלומר כהן אין לנו כשיטת משנה זו לפי שמוחלפת שיטתה אלא כך שמעתי מרבותינו דציה שמאי כרבי יהודה ומחמרי וציה הלל כרבי שמעון, ומשני אמר לך רב נחמן גבי שבת דסתם לן תנא כרבי שמעון מוקיס לציה הלל כרבי שמעון אכל גבי יו"ט דסתם לן תנא כרבי יהודה מוקיס לציה הלל כרבי יהודה כהן ופסק כן הרי"ף בסוף מסכת ציה (כ"ב ע"א) דצצצ נקטינן כרבי שמעון וציו"ט נקטינן כרבי יהודה והציא עוד ראיות לדבריו: והרא"ש כתב שם (סימן י"ד) שרש"י (ל"ג ע"א ד"ה והלכתה) ורבינו תם ור"י חולקין ואומרים דהלכה כרבי שמעון אף ציו"ט והציא ראיות לדבריהם וכתבו דלא אשכחן מאן דמפליג צין שבת ליו"ט אלא רב נחמן נדחק לחלק להעמיד אוקימתא ידידיה אכל לשאר אמוראים אין צריך לחלק, ובעל הלכות גדולות (ה' יו"ט ל"ה ע"ג) פסק כרבי שמעון צמוקצה ציו"ט הן אכל צגולד פסק כרבי יהודה והציא ראיה מדדש רבא (ציה ל"ג ע"א) אשה לא תכנס לציה העצים ליטול אוד וכו' דא, ואינה ראיה דרצא לטעמיה (שבת קמ"ב ע"ב) דאפילו צשאר מוקצה דלאו גולד צצירה ליה כרבי יהודה אכל אן דקיימא לן כרבי שמעון צמוקצה הוא הדין צגולד, ומיהו רבינו תם דייק משמואל דצשיליה שבת (קנ"ו ע"ב) סבר כרבי שמעון ואפילו הכי קאמר צסוף פרק נוטל (קמ"ג ע"א) דלא הוא מוטלטל גרעיני תמרי אלא אגב ריפתא, ואין ראיה משמואל דמחמיר על עצמו היה דבן, ועוד דקדק רבינו תם דגולד אסור מסתמא דתלמודא דפרק נוטל דאסר לטלטולי גרעיני דתמרי פרסייתא משום דהו

ד ויש דבר שהחמירו בו יותר מבשבת כגון באיסור מוקצה וכו'. פירוש דאף על גב דצפרק מי שהחשיך (שבת קנ"ז ע"א) פליגי רב אחא ורבינא והלכה כדברי המיקל (ר"ף ס"ז ע"ב, ורא"ש סימן ה' שם) דצמוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כרבי שמעון לצר ממוקצה מחמת איסור דחיייה צידי, מכל מקום ציו"ט פסק כרבי יהודה לפי שהוא קל וכו' וכדבר נחמן דמוקיס לסתמא דממיתין הכי צריש פרק קמא דציה ואע"ג דפליגי עלה רצו ורצ יוסף ורצ יתחק אפילו הכי פסק כרצ נחמן לפי שהסוגיות לשם מוכיחות כרצ נחמן דהלכה כרבי יהודה ציו"ט ועיין צמה שכתב האלפסי צסוף מסכת ציה: ומ"ש וכן כתב בשא"תות. צגאודה

(סימן צ') וצמרדכי פרק קמא דציה (סימן תרמ"ב) כתב צהיפק דהשאלות פוסקין כרבי שמעון צין צצצ צין ציו"ט: ומ"ש א"א שרבינו תם היה מוחלץ וכו'. אף על גב דהרא"ש והסמ"ג והמרדכי כולם כתבו צצס צה"ג שהיה מחלק צזה, מכל מקום כתבו רבינו צצס רבינו תם מפני שצצצור מדצריו דצכל גולד אסור צין צצצ צין ציוס טוב ואפילו קורה שצצצרה הוה ליה גולד ואסור, דככתב הסמ"ג צצמו לישצ הצתס משנה (שם ל"א ע"א) דאין מצקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שצצצרה ציו"ט צצצצ רב נחמן ממנה ראיה דהלכה כרבי יהודה ציוס טוב וכתב הוא ז"ל דלא סתם לן כמותו אלא צגולד, (ד) וקורה שצצצרה הו גולד כמו צצרי כלים, ומה שאין מצקעין עצים מן הקורות זה משום מוקצה מחמת חסרון כים דאפילו רבי שמעון (שבת קנ"ז ע"א) מודה, אכל צה"ג לא כתב דגולד אסור אלא כגון צצרי כלים ציו"ט כמו שהעתיק הסמ"ג לשונו ממס ולפיכך כתב רבינו חילוק זה על שם רבינו תם להורות חומרא צכל גולד צצעולס ועל זה כתב וכן רבינו חננאל וכו' כלומר דגם הוא אסר צצתס כל גולד צעולס, אלא צצזה חולק ארבינו תם דלרבינו תם אסור הגולד אף צצצצ ולרבינו חננאל אינו אסור הגולד אלא ציו"ט, ועוד דלרבינו חננאל אסור ציו"ט מוקצה מחמת איסור ולרבינו תם מותר, וכן כתב הרא"ש לשם על שם רבינו חננאל כנ"ל: וב"י פירש לפי שהרא"ש דחה ראית צה"ג ולא דחה ראית רבינו תם על כן הזכיר דברי רבינו תם לצד ואין זה מתקבל דאף על פי שהראיה נדחה מכל מקום עיקר דצרי לא נדחו והיה לו לכתוב עיקר הדין על שם צה"ג כמו שכתב משם רבינו תם אכל למאי דפרשית נחא, ותדע שהרי אף רבי שמעון מודה צגולד דאסור כמו שכתב רבינו להדיא צסימן תל"ח (דף רל"ב ע"ב) צצפר שהוסק ציו"ט דחשוב צגולד ואסור אף לרבי שמעון ואם כן למה כתב דצגולד פסק רבינו תם כרבי יהודה אלא ודאי דצכל גולד קאמר דפסק רבינו תם כרבי יהודה דאלו רבי שמעון אינו אסר

דרכי משה

ב אב"ב בע"ה הלכות גדולות ורש"י וכו'. והמגיד משנה כתב פרק א' דיום טוב שהבעל המאור והרמב"ן והרשב"א פסקו כדברי הרי"ף והרמב"ם וכן עיקר עכ"ל. וכתב ב"י דהכי נקטינן. וכל דיני מוקצה עיין לעיל סימן ש"י:

הגהות והערות

סתמא היא כדאיתא בשילהי שבת, וראה דבריו של רבי יהודה ביו"ט ושנאה סתם כמשנת אין מבקעין ובמשנת אין שוחטין ע"כ. (לשון הרמב"ן במלחמות ביצה ב' ע"א): לן הדינא אפילו ביו"ט: לאן ועי"ש בקרבן נתנאל (אות מ') דמהך מימרא אינה ראיה אנוולד (דזה אינה גולד) וטעמא דאין נוטלין אוד י"ל דהוא משום מתקן מנה, וכמו שכתב הרא"ש בפרק המביא סוף סימן י"ב שכן פירש בה"ג, וראיית בה"ג הוא מאידך מימרא דרבא ואוד שנשבר ביו"ט אין מסיקין בו ביו"ט לפי שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים עי"ש באריכות. וכן הוא מפורש בבה"ג: לבן בתום' מסכת שבת דף קמ"ג ע"א (ד"ה שמואל) ודף י"ט ע"ב (ד"ה ושמואל) כתבו כן בשם רבינו תם עצמו דאינה ראיה עי"ש. (קרבן נתנאל, שם אות ג'):

כון עיין בב"ח ובפרישה סק"ה ובסימן רמ"ו סעיף ג' במג"א סוף סק"י"ב שכתבו דדעת הב"י כאן להחמיר, אמנם בט"ז כאן סק"ג משמע דס"ל דדעת הב"י להקל (ועי"ש בהגו"ה), ועיין אליה רבה שם סק"י"ה שסובר ג"כ שמשקנת הב"י כאן להקל עי"ש: כהן מו"כ"ב הבי' כלומר ולהלן עד "כר' שמעון" הוא לשון רש"י בביצה שם: כהן ודאי יודע שבין בית שמאי ובין בית הלל שוין בכל מוקצה שבעולם, וכן רבי שמעון ורבי יהודה נמי הכי סבירא להו, ולרבי יהודה ב"ש לית להו מוקצה וב"ה אית להו, ולרבי שמעון ב"ש אית להו וב"ה לית להו אחד שבת ואחד יו"ט וכו', מיהו קא סבר רב נחמן שראה רבי דבריו של רבי שמעון בשבת ושנאה בלשון חכמים במשנת מחתכין את הדלוועין וכו' ושנאה בלשון ב"ה במשנת מגביהן מעל השולחן, והא נמי

וברכו באמרו זה יהי' לך לחם מן השמים, כ"י ונח נפשי' דרב, זקן ושבע ימים, כ"י ומג"כ בק"ק לינסק יע"א.

על מצבתו חרתו מלמעלה לשון הפסוק ויעקב איש תם יושב אהלים, ודבר פלא סיפרו על מצבת קבורתו, שהאותיות החרותים עלי' נראו כפורחות באויר, ובנס היו עומדין, שלא היו האותיות נוגעין בגוף האבן, ובאו פריצים ושרים לראות את הפלא הלזו.

זרע קדשו של רבינו הי', בנו הגה"ק המפורסם מוהר"ר מנחם מענדיל ז"ל, שמלא מקומו ברבנות עיר לינסק, כ"י ובנו הגאון מו"ה יהושע ראבין אב"ד דק"ק רימאנאו ז"ל כ"י.

כד. בם' שמן הטוב (חלק הסיפורים או' ק"ע) בשם הגה"ק ר' מאיר ז"ל אצ"ד דזיקאוו, שירש את הספר (אהל נפתלי אות טז), ואמר צלחות לשוני, שאינו עשיר כמי שמחזיקים אותו אחרים, אבל זה י"ל לחם מן השמים היינו סיפוק לרכיו משמי שמים, ועי' צס' דברי דוד (צס' דרכי דוד להה"ק מקשאנו ז"ל) עמ' כ"ח.

כה. בם' תולדות ר' איזיקיל האמבורגער (נכרך עם ס' כחצי הגאונים) כתב שרצנו נסתלק בשנת תקמ"א או תקמ"ב ולפי"ז הי' פ"ז שנים. אך מנא"ה כתוב על הגאון ר' יעקב יוקיל אצ"ד באלמו, בן הגה"ק ר' מנחם מענדל מלינסק בן רבינו, שנולד בשנת תקל"ג לפ"ק, ונפטר בן נ"ט שנים בשנת תקצ"ב לפ"ק. וכיון שנקרא בשם יעקב לכא' נפטר רבינו לפני שנת תקל"ג לפ"ק. אך לפי"ז נמא' שדדוחק נכנס נכדו הה"ק מראפשיץ לעול המנוח צימי רבינו, ואולי יש טעות בזמן לידת הג"ר יעקב יוקיל מבאליחוז ז"ל, ועי' מש"כ להלן בפרק ב' סוף הערה י'.

כו. וז"ל הג"ר צבי הירש מגלוגא ואצ"ד אה"י, בתשו' תפארת צבי (אה"ע סי' נ"ד) אל הג"ר מענדל מלינסק: "ידעתי כי הועלה על צמתי אב למלאות מקום אציו הגאון זל"ל, צריך ד' אשר לא עזב חסדו ואמתו מאתו" עכ"ל.

כז. שד"י אציו של הג"ר לייבוש ראצין אצ"ד ק סאניק ז"ל, וראיתי בשם ספר קנת סופרים דף פ"ו, שגם רבינו הי' אצ"ד סאניק לאיזה זמן, ובמקו"א לא מנא"ה מזה. עוד ראיתי שר' יהושע מרימאנוב הי' בנו בכורו של רבינו. וצס' כחצי הגאונים (מכתב יו' דף ס"ט) הוצא מכתב הג"ר יוסף הויכעלערענטער מואמשטש ז"ל בעל משנת חכמים, להגאון הקדוש ר' פנחס הלוי איש הורוויץ ז"ל בעל הפלא"ה, אודות האשה מרים בת גיסו הג"ר יצחק אצ"ד טארנא, שהיתה נשואה ל"הרצני מו' יוסף בהגאון האצ"ד מליסקא" בשנת תקנ"ז לפ"ק, וכ' צס' הי"ל שהכוונה לכן רבינו ז"ל, ולו יהא שכוונתו לכן בנו של רבינו הי' הגה"ק רמ"מ מלינסק, אע"פ שלא נמא' בשום מקום שהי' לו בן בשם יוסף, אבל עכ"פ מכאן ראינו שלא הי' רבינו צעמנו חתן ר' יצחק מטארנא, כמו

השפעה בקביעת הנוסח על ידו: כתבי יד של התלמוד, התוספתא, הלכות גדולות, שאילתות דר' אחאי, פירוש ר' חננאל.

אם שלש אלה יעשה לה, ניתן להתקרב כברת דרך לנוסח המקורי. די בהם לגלות נוסח משותף, ולבודד ולהסיר ממנו את החריגות מאותו הנוסח, הנמצאים בכל כ"י.

הנוסח המשותף לכתבי היד לעומת הדפוס

הנוסח המתגלה כאן בולטת באחידותו (בהתחשב בריבוי עדי הנוסח) וכן בולטת המידה שהיא שונה מהנוסחאות הנפוצות בדפוסים. התופעה מעידה על תהליך מרוכז וממושך של עריכה במשך מאות האחרונות שלפני הדפוס, תהליך שניתן לראות רק את התחלתו במקורות האירופאיות שהזכרנו (קבוצה ב')¹⁷. שינויים אלו כוללים הוספות מלים בודדים לצורך הבהרה, עד לסיפוחם של מאמרים שלמים. בפרק במה מדליקין, ספרנו יותר מ-140 שינויים בדפוסים מהנוסח המשותף למקורות שסקרנו. מתוך אלו, רק בעשרים וארבעה מקרים, אחד מהקבוצה הראשונה חורגת ודומה לנוסח שבדפוס. הדברים נכונים עוד יותר כאשר נשקול במידה ערכית את השינויים ונבודד את אלה המעידים על חילוף שורשי בלשון הספר, (למעט שינויים שהם בתחום שהמעתיקים מרשים לעצמם לשפץ וללטש את הנוסח), אנו נותרים במקרים בודדים בלבד.

בכל מסכת שבת, עד כה נמצאו 2,411 שינויים בין נוסח כתבי-יד שסקרנו לבין זה שבדפוסים. בסדר גודל כזה לא ניתן לתקן את נוסח הדפוס על ידי הגהות אקראיות מכתבי יד ודפוסים ישנים, כפי שנעשתה עד כה. ממצא זה חייב לעמוד גם בפני כל מי שנעזר ברי"ף כעד נוסח, ורבים וטובים מהמלומדים נכשלו כאשר סמכו על נוסח הדפוסים¹⁸.

נביא כאן כמה דוגמאות המייצגות סוגים שונים של שנויי נוסח, בעיקר ממסכת שבת.

17 לדוגמא, הנוסח של הגאונים של משנה שבת כב:ד "מי שנשרו כליו בדרך", נשמר בהלכות גדולות, ר"ח, ורמב"ם בפירוש למשנה ובהלכות שבת כב:כ. ואכן כך הוא בכ"י אוקספורד. אולם בין עותקי הרי"ף שבאירופה, גם הנאמנים והעתיקים ביותר כמו כ"י פריס 312 שנעתק ע"י ריבב"ן, כבר נהפך ל"מי שנשרו כליו במים", והוא הנוסח שהגיע לדפוסים.

18 כגון בתחילת פרק ב' "כל אילו שאמרו אין מדליקין בהן" מצטט הרי"ף מהתוספתא, כפי שצויין בכתבי היד - וכן בעקבות הרי"ף, גם בעתים ובפיהמ"ש לרמב"ם. כיון שבדפוס לא צוין אלא "תנו רבנן", זה מטעה לחשוב שמצטט מהגמרא. ושוב ברי"ף יא ע"א, "ותניא בתוספתא" הנוסח שבכתבי היד של הרי"ף קרובים יותר לתוספתא, עד שנהיה לה לעד נוסח חשוב. ואילו ברי"ף שבדפוסים וברא"ש הותאם לשון התוספתא לטובת המימרא של ר' אושעיא הסמוך לפניו כפי שיבואר להלן, המטעה ללומד כאילו הרי"ף מעתיק מהגמרא. בשני המקרים הללו נכשל בעל התוספתא כפשוטה כאשר לא ידע לציין את הרי"ף כעד נוסח מרכזי בתוספתא.

שיבושים מובהקים בדפוס

טלול מת

במשנה פרק כג: "ומטילין אותו על החול בשביל שימתין". רק בדפוסים נהפך "שימתין" ל"שיצטנן". מכל נוסחאות המשנה¹⁹ גמרא ורי"ף, זהו המקום היחיד שנתחלף לשון משנה זו, פרט לכ"י של התלמוד בבלי אוקספורד 366. סביר יותר לומר שמדובר בטעות קריאה שאירע באקראי לשניהם, מאשר לומר שמדובר בחילוף לשון שורשי במשנה.

סחיטת רמונים

דוגמא מפרק כב:

תניא סוחטין בפגיעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים [של-בית מנשיא בן מנחם היו סוחטין ברמונים פיר' אבל לא ברמונים] של-בית מנשיא בן מנחם היו סוחטין בחול רמונים ועושין מהן יין ונמצאו הרמונים בני סחיטה בדפוסים הוחסר כל מה שבין הסוגריים, כנראה מחמת הדומות. ולכך הופסד הציון שמדובר בפירוש²⁰.

וכן בפרק ב', הלכות חנוכה, דפוס הרי"ף הם המקור היחידי הגורסים:

טעמיהו דבית שמאי כנגד פרי החג אי נמי כנגד ימים הנכנסין.

זאת בניגוד לכל נוסחאות התלמוד, כל כתבי היד של הרי"ף והרא"ש, שגרסו בסדר הפוך.

שיבושים אלו נשמרו בקפדנות מהדפוס הראשון (קושטא רס"ט) עד לדפוסים האחרונים שבידינו.

שינויים שבמכוון

רוב שינויי הנוסח הם בגדר חילופי לשון, כפי שמצוי בכל השוואת נוסח בין כתבי יד ודפוסים. אולם אין לזלזל בחשיבותם של כל אלה, כיון שלעולם לא נדע מתי יתחדש הסברא התלויה באות אחד או על דיוק לשוני. וכן בכלל, ברצונינו ללמוד מכל הספרים הקדושים בנוסח הקרוב ביותר לנוסח שיצאה מתחת ידיהם הקדושים של גדולי הדורות.

מכל מקום מצויים כמות גדולה של שינויים בדפוס שהם מעבר חלופת לשון, אלא הוספות וחסורים המְשַׁנִּים את דברי הרי"ף באופן מהותי ועקרוני.

19 וגם רמב"ם בפירוש המשנה ובהלכות שבת כו:ה. וכן מתוך פירש"י משמע שגרס "שימתין".

20 והושלם בהגהות הב"ח.

נוסח ברכת הבדלה

דוגמא פשוטה כיצד שינויי של אות אחת יכול להיות משמעותי, בנוסח התפילה. בנוסח המקורי נמצא נוסח של ברכת ההבדלה כפי שנהוג עד היום בעדות מזרח, ועם שינויי המנהג במשך הדורות, הסתננה לתוך עותקי הרי"ף לשון אחרת של ההבדלה, זו השגורה בפיהם של בני אירופה.

כבר בספרי הגאונים, בסדור רס"ג בהלכות גדולות חלה התפלגות נוסחאות, כאשר יש גורסים "ובין ישראל לגוים ובין יום השביעי", ויש גורסים בהפסקת אתנחתא בהעדר ויו החיבור: "בין ישראל לגוים, בין יום השביעי". כל מעתיק, בהתאם למנהג השגור בפיו. וכן ברי"ף, בסוף פרק יט, בסוף מאמר ארוך על איזמל²¹, תוך כדי שיחה לפי תומו, מוכיח הרי"ף את שיטתו בסיוע לשוני מנוסח ברכת ההבדלה. ברי"ף המצוי²² נמצא הנוסח הנהוג בין בני אירופה:

דקארו אינשי למלאכה מעשה כדאמרינן בין יום השביעי לששת ימי המעשה דהינו²³ מלאכה.

לא מן הנמנע שהמעתיקים תקנו בהתאם לנוסח השגור בפיהם. ואכן כך בכ"י אוקספורד, נמצא הנוסח המצוי עד היום הזה בסידורי עדות המזרחי "ובין". קשה לקבוע בודאות שהנוסח המקורי של הרי"ף נשמר בכ"י אוקספורד בלבד, וכל היתר תיקנו בהתאם למנהגם. מכל מקום כך הוא הנוסח שנשמר גם ברמב"ם (היל' שבת כט:ג²⁴): "ובין יום השביעי".

וכן אנו רואים אותו תהליך בנוסח ברכת המילה. בכל נוסחאות סדור רס"ג ובסדור ר' שלמה בן נתן: "להכניס בכריתו של אברהם אבינו". וכן העיד בעל העיטור: "בסורא בשתי ישיבות מדקדקים ואומרים להכניס בלא ויו". אך הוא קבע לומר "להכניסו"²⁵.

21 ר' יונתן מלונל בפירושו הביא מאמר זה כאילו אינו מידי הרי"ף עצמו, אלא מאמר של ר' אפרים, תלמיד הרי"ף, שנספח לתוכו. אולם כבר העידו העיטור (במהדורת רמ"י, מט ע"ב) והאשכול (ח"ב עמ' 4), שנספח לרי"ף רק לאחר שהמחבר עצמו שינה את דעתו הראשון שהסתמך על בה"ג, והסכים לדברי תלמידו ר' אפרים, וצויה לתקן את הספרים. ולכן המאמר נמצא בכל עותקי הרי"ף שבידינו ואף העתיקים ביותר. ראה מאמר המאלף על סוגיא זו של ר"י שציפנסקי, רבינו אפרים, תשל"ו, עמ' 115-119.

22 וכן בשני קטעי גניזה (פטרסבורג RNL Evt. II A 441.2; קמברידג' T+S F 14.74) וכ"י מוסקבה 1154, שמקורו, כדמוכח ממאפייני הכתיבה, מספרד מתחילת ימי הראשונים. יש לציין שאחוז קטן מכתבי היד שבגניזה נושאים מאפייני כתיבה וחומר המורים עליהם שהם ממוצא אירופאי. וכך ניתן לומר על שני כתבי יד אלה, שמוצאם מספרד. לכך אינו יוצא דופן שהוא מתיישר עם הנוסח שבעותקים האירופאים.

23 בדפוסים אחרונים: והיינו.

24 במשנה תורה ספר זמנים כ"י אוקספורד 586, המקור המהימן ביותר לספר זמנים, כפי שהוכיח רנ"א רבינוביץ' בהקדמתו לספר זמנים, משנה תורה ע"פ יד פשוטה, בהוצאת מעליות, תשנ"ד.

25 נוסח זה נמצא כבר בתוספתא (ברכות ו:יז), הלכות גדולות, תשובות הגאונים החדשה שבהוצאת מכון

הלכות תפילין סימן כה

סעיף ח

ח כ כל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן (פירוש קודם, מלשון (שמואל ב יב, כג) ויעבר את הכושי, שפירושו רץ והקדים לפניו), ז לפיכך צריך לברך על התפלה של יד (יב) אחר הנחה על הקבורת, קודם קשירתם, שקשירתם זו היא עשייתם. הגדה: וכן נשל ראש קודם [ו] שמהדקן נראשו

כ מנחות שם לה, ז
ובכמה דוכתי נש"ס ראה
פסחים ז, ב; קט, ב. מגילה
כא, ב. סוכה לט, א. מנחות לה,
ז
ל רמב"ם פרק ד'
מהלכות תפילין ה"ז

(טור):

באר היטב

[ז] שמהדקן בראשו. היינו גם כן אחר הנחה על הראש וקודם ההידוק, דלא כמו שנוהגין העולם שמצרכין קודם הנחה, ז"ת, מנן אברהם (סק"א):

הכריכות, לא מקרי עובר לעשייתן. ועיין ב"ח (ד"ה ומברך) ובשו"ת בית יעקב בסימן פ"ח והבאתיו לעיל סימן ח' (סק"ב), עיין שם:

שערי תשובה

[ז] שמהדקן. עיין באר היטב. וכתב בשלמי ציבור (דיני תפילין אזהרות להנחת תפילין, ה"ב) שצריך להזהר שלא יהא נחפז לברך על של יד קודם הנחה בקבורת, דהוה ליה קודם דקודם. ואחר ההידוק אף על פי שלא עשה להכריכות, לא מקרי עובר לעשייתן. ועיין ב"ח (ד"ה ומברך) ובשו"ת בית יעקב בסימן פ"ח והבאתיו לעיל סימן ח' (סק"ב), עיין שם:

אות חיים

כן הוא עובר לעשייתן, עיין שם. אולם בתפילין לא שייך זה, דהא גם אם הניח רגע אחד התפילין מכל מקום מנחתן עדיין כל היום מדאורייתא, כמו שנבאר א"ה בסימן ל"ז (סק"א), והמלוא דאורייתא לא עצרה עוד, מה שאין כן נענוע מדרבנן. על כן גם לאחר קשירת התפילין הרי יכול שיברך עליהם בעודן עליו כל היום כשלא צריך מקודם, והוא עדיף מנענוע דרבנן.

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד זהלל נראש חדש, עד כאן דברי אלאמו"ר נשם שלמה כתב יד:

(יב) אחר הנחה על הקיבורת קודם קשירתם. עיין בית יוסף (אות, ו ד"ה ומברך) וטורי זהב (סק"ו) ומנן אברהם (סק"ג) ונשערי תשובה (סק"ו) ד"ה שמהדקן. והנה עיין בתוספות סוכה (לט, א) ד"ה עובר. ונביאור הגר"א יורה דעה הלכות מילה (סימן רסה, סק"ח) כתב: "ולי נראה דאיסורא איכא (אם לא יתפוס הערלה מקודם הצרכה) לנריך לאחוז הערלה נשעה שמברך, כמו שאמרו בפרק ג' דמנחות (לה, ז), ועיין בתוספות סוכה ל"ט ע"א ד"ה עובר כו", עד כאן לשון הגר"א. נמצא דסבירא ליה דאיסורא ומעכז הוא רק לצרך סמוך לקשירה ולא קודם ההנחה דהוי עובר דעובר, ולא כמו שהביא מרן הבית יוסף פירוש ה"ז דלא צא רק למעט שלא יעשה אחר ההידוק וכו'.

אך כשמברך לאחר שקשר השל יד הרי זה חשש הפסק בין תפילין של יד לשל ראש. ואף דהוי מענין הצרכה, י"ל דזה תלוי בדברי הפנים מאירות (ח"א, סימן נט) המוצא בשערי תשובה זיה (סק"א). ועיין מה שכתבנו במנחת אלעזר (ח"א, תשובה כ). וצפרט זיה לא שייך לומר דמשום דהוי הצרכה זו נעצמה הפסק צנתיים שיטריך לצרך עוד הפעם צרכה להניח על צרכה להניח שצריך גם כן צין של יד לשל ראש, וממה נפשך כיון דמברך בכל ענין לדידן (כדעת רבינו תם) להניח ועל מנחת קודם ההידוק לשל ראש ואם כן הוי גם כן הפסק בין תפילין של יד לשל ראש, (ו) כיון שהוא קודם ההידוק לשל ראש, ואם כן מה הועיל ותיקן, וכיון שלא הפסיק בדברים אחרים רק בהצרכה להניח האף יצרך עוד ויהיה עוד הפסק בהצרכה קודם ההידוק, וזה ברור ופשוט. — (ועיין בדברינו בשו"ת מנחת אלעזר חלק

אמנם מה שכתבו בתוספות סוכה שם צלולב, דיברך על הלולב [קודם שיטלנו], דאם לא כן לאחר שנטלו מדאגדיה נפק ציה, ואחר כך כתבו ד"ל דהמלוא לא נגמר עדיין משום שנריך לנענוע, אמנם כתבו אף דלא הוי נענוע החיוב מכל מקום מלוא מן המוצא הוא, על

נא באר הגולה

מ מנחות ל"ו ע"א
ג מרדכי זהלות קטנות
ה מפליג ב"א בשם רבינו חס
ס הרא"ש זהלות קטנות
ה מפליג סימן טו, והטור שם
ע ערש"י סוף פרק ג'
דקטובה לת, ב ד"ה הוא אומר
בדיוק, ורבינו חננאל הוצא
בטור סימן קד, ור"ן שם יט,
ב ד"ה וכתב, ותוספות
בברכות כא, ב ד"ה עד

י, אם סח [י] בצורך תפילין, אינו חוזר ומברך. ^פ אם שמע קדיש או קדושה בין תפלה של יד לתפלה של ראש, (יג) לא יפסיק לענות ^[יא] עמהם, ^ע אלא שותק ושומע ומכוון למה שאומרים:

שערי תשובה

וְיֵאָמֶר **עֲמָדָם**. עֵינַי בָּאָר הֵיטֵב. וּבְפָנִים מֵאִירוֹת חֶלֶק א' סִימָן נ"ט דַּעְתּוֹ שְׁמוֹתָ לַעֲנוֹת אֲמֵן אַחֵר בִּרְכַּת חֲבִירוֹ עַל הַתְּפִלִּין לְכַתְּחִילָהּ, אָף עַל גִּב דְּלִקְדִּישׁ וְקֹדֶשׁהּ לֹא יִפְסִיק, מְכַל מְקוֹם אֲמֵן הוּא קִבְּלָת דְּבָרִים שְׁמֵאֲמֵן בָּהּ שְׁעוֹנוֹ הַלְּהִיחַ תְּפִלִּין, [וְ]לֹא הוּא הַפֶּסֶק. וְיִכְיֹון שְׁלִרְבִּינוֹ תָם (הוּבָא דְּבִירוֹ בְּמִדְרֵי הַלְבוּת קִטְנוֹת תְּפִלִּין י"ב, ב) אָף לְקִדְשׁ וְקֹדֶשׁהּ פּוֹסֵק, יֵשׁ לְסִמּוֹן עֲלָיו לַעֲנִין עֲנִיית אֲמֵן, עֵינַי שֶׁם. וְזֶה שֶׁכָּתַב בְּשֶׁם דְּרַכִּי נֹעֵם לַעֲנִין לְהַפְסִיק בְּעִנִּיית קִדְשׁ וְקֹדֶשׁהּ וְאֲמֵן כִּי תְּפִלִּין שֶׁל יָד לְתַפְסִילָן שֶׁל רֹאשׁ בְּתַפְסִילָן שֶׁל רִבּוֹן תָּם, כֵּן כָּתַב בְּכּוֹכֵר שׁוֹר בְּסוּטָה דף מ"ד ע"ב, עֵינַי שֶׁם:

מ"ב. מי שהיה מפילין של יד וכרך ג' כריכות העלויות ולא צירך וסח צנחיים, מוצרך שמים, כיון דצרכות אינן מעכבות מיקרי שפיר סח צין חפלה לחפלה ומוצרך שמים, הלכות קטנות חלק ג' סימן קי"ט:

וְיָן בְּצוּרֶךְ תִּפְיִלָּין. ולכחמילה אסור. מיהו אי לא סגי בללו הכי מותר להסית, מגן אברהם (סקט"ו):

וַיֵּן עֲבָדָם. וְאֶפְּלוּ לַעֲנוֹת אֲמֵן עַל בְּרַכַּת תְּפִלִּין שֶׁצִּירָךְ אָחֵר לַעֲמָנוּ אֲסוּר, דָּבָר שְׂמוּאֵל סִימָן קמ"ב. וְאֵם פֶּסֶק וְעֵנָה, מַחְלֻקֶּת בֵּין הַפּוֹסְקִים אִם חֹזֵר וּמַצְרֵךְ, וְטוֹרֵי זֶה (פס"ה) פֶּסֶק דְּלִיטוּ לְרִיךְ לְחֹזֵר וּלְבָרֵךְ. וְכֵן כִּתְּבֵה דָּבָר שְׂמוּאֵל שֶׁס. וְעֵינִי בְּתַשְׁבּוּת פִּנִּים מֵאִירֹת חֶלֶק א' סִימָן נ"ט. וּבִרְבֵּה הַמִּגָּן אֲבֵרֶס (פס"ו): וּמִכָּל מָקוֹם [מִשְׁמַע] דִּהְמִינִי בְּחוּל הַמּוֹעֵד בְּלֹא בִּרְכָה רִשְׁאִי לַעֲנוֹת, דְּלִיכָא אִסּוּר אֲלֵא שְׁמוֹס שְׁטוּרֵי בִּרְכָה, וְהִכָּא אִין כֹּאן בִּרְכָה, עֵינִי שֶׁס. לְפִי זֶה מוֹחֵר לַעֲנוֹת קִדִּישׁ וְקוֹדֶשֶׁה וְאִמֵּן בֵּין תְּפִלָּה לַתְּפִלָּה בְּתַפִּלִּין דְּרִבְעִין חֶס, הַזִּיל וְאִין מַצְרִיךְ עֲלֵיהֶם, וְכֵן כִּתְּבֵה בְּהִדְיָא בְּתַשְׁבּוּת דְּרִבְעִין נֹעֵם חֶלֶק א' סִימָן י'. גַּם נִרְאֵה לומר אִם חִבְרוּ מַצְרֵךְ עַל הַתְּפִלִּין וְהוּא מִכוּון לֵאמֹר בְּבִרְכַּת חִבְרוּ, וְגַם חִבְרוּ מִכוּון לְהוֹדִיא, לְרִשְׁאִי לַעֲנוֹת קִדִּישׁ קְדוֹשֶׁה, וְק"ל. אַבָּא יִשְׁחַת מוֹתֵן לַעֲנוֹת אֲסוּר, וְכֵן כִּתְּבֵה דְּרִבְעִין נֹעֵם שֶׁס. וְעֵינִי בְּגוֹלָתוֹ תְּמִיד ס"ק י"ב. וְעֵינִי סִימָן ל"א ס"ק ג' מֵה שְׂבָלָא שֶׁס:

(יג) **לֹא יִפְסִיק לַעֲנֹת עַמָּהֶם**. עיין צאר היטב
ס"ק י"א **בְּשֵׁם תְּשׁוּבוֹת דְּרַכֵּי נֹעַם** (חא"ת,
 סימן י'), ו[מ]תְּשׁוּבוֹת פִּנּוּס מֵאִירוֹת (ח"א, סימן נט)
 לענין אס לענות אמן צין של יד לשל ראש אחר
 ברכת להניח תפילין שמצרך אחר, ועיין מה שכתבנו
 בזה במנחת אלעזר (ח"א, סימן כ), ובס"ק הקודם:

א' סימן כ"ה צענין הפסק מועט צברכת תפילין
של ראש צין רש"י לרציו חס, עיין שם וצטורי
זהב סימן ל"ד, ס"ק ג', ובלשוץ שרד שם ד"ה
והוי הפסק קלת וכו'. ועיין לקמן בדבריני סימן
כ"ו, ס"ק י"ד. ובדבריני באות שלום סימן רס"ד
ס"ק י"א, אות ז'. וסימן רס"ה, ס"ק י"ט):

הלכות תפילין סימן כה

סעיף יא

יא (יד) אחר שקשר של יד על הזרוע, (טו) יניח של ראש קודם שיכרוך (יב) הרצועה סביב הזרוע. י יש מי שאומר שאסור להוציא תפלה של ראש (יג) מהתיק עד שתהא תפלה של יד מונחת. הגה: ואף אם שניהם לפניו חוץ לתיק, לא יתקן לפתוח התפלה של ראש עד אחר הנחת

פ טור מה נשם אבי הרא"ש וראה שו"ת הרא"ש כלל ג סימן ב
5 תשובת הר"י גיקטליא
הובא בבית יוסף מה נשם י"ש טה"נ

באר היטב

[יב] הרצועה. וכוונות (שער הכוונות עניני תפילין, דרוש ה) איתא שהאר"י ז"ל כך קודם שהניח של ראש (מגן אברהם, סק"ח). וכן כתב טורי זהב (סק"ט) ושל"ה (מסכת חולין פרק נר מזה, ד"ה ומיד אחר) ומהרי"ל (מנהגים הלכות תפילין, אות ט). ועיין לקמן סימן כ"ז ס"ק ט"ו מה שכתבתי שם. בסקר הכוונות (פרי עץ חיים שער התפילין, פ"י): האר"י ז"ל נהג לעשות שיין נמקום של יד:

[יג] מהתיק. ויניחם בתיק צאופן שאי אפשר לשל ראש שיצא קודם, טורי זהב (סק"י). הבננא הגדולה (הגהות בית יוסף) כתב נשם רבו דאין קפידא אלא כשהמניח עומד מוציאה מן התיק קודם שניח של יד, אבל אדם אחר בעוד שמצירו מניח תפלה של יד מוציאה ומחיר לו תפילין של ראש אין קפידא, עיין שם. ועיין בסקר משנת חסידים דף נ"ז (ע"א, מסכת הנחת תפילין פ"ג, מ"א) ובעולת תמיד (סקט"ו):

שערי תשובה

[יב] הרצועה. עיין בבאר היטב בשם האר"י ז"ל. וכן כתב הרדב"ז בתשובה חלק ג' סימן תרכ"ג (ח"ד, אק"א). וכתב בברכי יוסף (אות י) שכן המנהג בכל מקום. וכתב בספר מאמר מרדכי (סק"א): אמנם נראה שאם אחר שבירך שמע קדיש או קדושה ואם לא יכרוך יהיה לו פנאי להניח של ראש ולענות, דיש לעשות כן, ועדיף טפי למעבד הכי, וכן נהגתי, עד כאן לשוננו:

[יג] מהתיק. עיין בבאר היטב. ועיין לקמן סימן כ"ח (סק"ד) מה שכתב בשם המגן אברהם. וכתב בברכי יוסף (סימן כו, אות א) בשם תשובות מהר"י מולכין (כת"י, סימן פה) מי ששכח ולבש של ראש קודם של יד אין צריך להסירה, כיון דיצא ידי מצותה, והוכיח כן מבית יוסף סימן כ"ו (ד"ה ואפילו), עיין שם. וכן כתב בשאלת יעב"ץ סימן קכ"ה. וזה דלא כבעל הלכות קטנות [חלק

אות חיים

בן נראה צעל כרחק כונת דברי המגן אברהם כדי דלא ליסתור דבריו ז"ל מה שכתב (במגן אברהם לקמן בסיומן כ"ח, סק"ג) נשם ספר הכוונות (ראה שער הכוונות דרושי התפילין, סוף דרוש ה; שם, סוף נוסח התפלה) דכריכות של יד יחלוץ מיושב משום דכהנחתן כך חליצתן, והרי מפורש דכריכות של יד מיושב על פי האר"י ז"ל על כן חליצתן גם כן מיושב. אלא ודאי דטעות סופר הוא במגן אברהם כנוצר. וכן כתב בצ"ל רבה (סימן כו, סק"ח) והשל"ה (מסכת חולין פרק נר מזה, ד"ה וז"ל ר"ח) נשם ראשית חכמה (שער הקדושה פ"ו, אות פב) דהג' כריכות על האצבע יהיה מעומד:

(טו) יניח של ראש. קודם הנחת של ראש צריך להסתכל צו' ויניח שיס' צו' שנייין, כמו שכתב זוהר הקדוש פרשת עקב (ח"ג רעד, א), וזה לשונו: "כל מאן דצעי לאנחא תפילין דרישא מיצעי ליה לאסתכלא באינון תרי שניין, דאינון רמיזי לאינון ו' ויניח דאית בהון רמו

(יד) אחר שקשר של יד. עיין מגן אברהם (סק"ח), וזה לשונו: "וכוונות (ראה שער הכוונות עניני תפילין, דרוש ה) איתא שהאר"י כך קודם שהניח של ראש, משמע שהכריכה מזה, ועשה מעומד", עד כאן לשונו. עיין שם במחצית השקל (ד"ה אחר) ולצושי שרד (סק"ד, ד"ה ועשה), היינו כונתו נראה שהו' כריכות של יד עשה האר"י מעומד משום דקסצר דהוי מזה ועשאן מעומד. והוא פלא ותמוה, דהרי להאר"י ז"ל צריכין להניח של יד מיושב שזהו מצותו מיושב ולא מעומד, וכן הו' כריכות, כמו דמשמע מפשטות לשונו דהשער הכוונות (שם) ופרי עץ חיים (שער התפילין, פ"י). ואולי טעות סופר בדברי המגן אברהם בדפוס, ומסר איזה תיבות וקאי על הג' כריכות על האצבע שעושין אחר הנחת של ראש כמצאנו בהאר"י ז"ל (ראה שער הכוונות ופרי עץ חיים שם), וכיון שעושין זה אחר הנחת של ראש שהוא מעומד גם זה יעשה מעומד ואינו צריך לחזור ולישב.

הלכות תפילין סימן כה

סעיף יא

של יד (מהר"י אבוהב ומהר"י בן חביב [הוצאו צדית יוסף, ד"ה יש נוהגין]). יש מי שכתב (טז) להניח של יד מיושב, ושל ראש מעומד (אגור סימן פ"ד בשם הוהר [פ"ג קב, צ]). וצמדינות אלו לא נהגו כן, אלא שמהן [יד] מעומד (דרכי משה, אות ה):

שערי תשובה

א' סימן נ"ג. ומכל מקום גם הוא כתב שאם לבש של ראש מפני שלא היה לו של יד ואחר כך נודמן לו של יד, אין צריך להסיר של ראש קודם הנחת של יד, עיין שם. ועיין בשלמי ציבור (דיני תפילין, ה"ו) בשם מהר"ח"ו (שער הכונות ענין התפילין, דרוש ה) שכתב, מורי ז"ל היה נוהג שלא להוציא תפילין של ראש מן הכיס עד שיניח ויקשור תפילין של יד סביב הזרוע בקיבורת במקום הקשר, ואחר כך לא היה חושש מלהוציא תפילין של ראש אף שעדיין לא הקיף בזרוע עצמו. וכפי הטעם שכתב (המ"א) [המשנת חסידים] (ראה משנת חסידים מסכת הנחת תפילין פ"ג, מ"א) אפשר דאף על ידי אחר אין להוציא של ראש עד שיניח של יד, עיין שם. ועיין בתשובת [תשב"ץ] חלק ג' סימן כ"ו שהבאתי לקמן סימן מ' (סק"ג), עיין שם:

[יד] מעומד. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת חכם צבי סימן ל"ו שהביא מתשובת הרדב"ז (ח"ד, סימן א'קיא) דדין שאינו מוזכר ההיפך בש"ס ופוסקים יש לילך אחר דברי קבלה, וגם במקום שיש פלוגתא בין הפוסקים דברי קבלה יכריע, עיין שם:

אות חיים

רו"ן סתימין עמיקין רמיזין, עד כאן לשון הזהר. והוצא גם כן בזה ציד אהרן (על אורח חיים) מהדורא תניינא (הגהות הטור, אות ה):

(טז) להניח של יד מיושב ושל ראש מעומד. עיין מגן אברהם (סק"כ) שהכריע דהנחה תהיה מיושב, [והצרכה] והקשירה תהיה מעומד, כמו שכתב מרן הבית יוסף (בסימן ח אות א, ד"ה ומיד) דכל צרכה המצוה צעמידה, עד כאן דבריו. ועיין באר היטב (סק"ג) בשם תשובת רמ"ע מפאנו ז"ל (סימן קב שאלה שביעית, עיין שם) לענין צרכה להניח תפילין של יד מעומד אף שמינחו לשל יד מיושב, ועיין שם ברמ"ע מפאנו שהשאל הקשה למה מצרכין מעומד של יד והנחה מיושב, משמע שכן היו נוהגים עוד הרבה צימיו גם כן להכריע (כדעת המגן אברהם) להניח של יד מיושב ולצרך עליו מעומד, ואם כן לא חדית הוא, ולא שייך בזה יוהרא כשעושין כדברי המגן אברהם, כיון שכל בני אשכנז ופולין נוהגים כהמגן אברהם צרוז ההלכות, ואצרה"ס היו יהיה למורה גדול ועלום

ונצרכו זו כל תפוזות ישראל להתהלך באורח חיים לקרוא על שמו, ולמה יגרע בזה. וצפרט שכן נראה שנהגו כן בעולם עוד בזמן הרמ"ע מפאנו ולא ליחיד סגולה בלבד, אף שמתוך התשובה שם (ברמ"ע מפאנו) נראה שרוז העולם נהגו להניח שמהן מעומד גם של יד, כמו שכתב בלשונו: "ורוז המצרכים שמים מניחים שמהם מעומד אף על גב דלא ניחא לן אלא להניחן חדא מיושב וחדא מעומד", עד כאן לשונו הקדוש. אך זה קאי על רוב בני אשכנז, היינו שכתב 'ורוז המצרכים שמים' היינו בני אשכנז הנוהגים כדעת רבינו חס ומצרכים שמים, אבל בני ספרד צימיו היינו אותן שנהגו לצרך רק צרכה אחת בתפילין אלו היו מניחים של יד מיושב רק הצרכה מעומד, ובאלו מיירי השואל צני ספרד צגללותיו. וכן כתב שם גם כן בתשובת רמ"ע שם צסמוך מקודם, וזה לשונו: "ולדידן דנוהגים לפטור התפילין שמהם צצרכה אחת מה חזית לצרך מיושב משום של יד, נצרך מעומד משום של ראש", עד כאן לשונו. הרי דעליהם קאי השאלה והתשובה, והם היו נוהגים

מגילת אסתר

פרק א

אִיְהִי בִּימֵי אַחֲשֵׁרוּשׁ הוּא אַחֲשֵׁרוּשׁ הַמֶּלֶךְ מֵהֶדּוּ
וְעַד־כּוּשׁ שֶׁבַע יָעָשָׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה:

באר מים

וַיְהִי בִּימֵי אַחֲשֵׁרוּשׁ, אֵתָא צְפִיחָתָא לַמֶּדְרֶשׁ אֶסְתֵּר רַבָּה, רַב פִּתְחָא, וְהָיוּ חַיִּיק
תְּלוּאִים לָךְ מִנְגַד, כּו', זֶה שְׁלוֹקָא חֲטִים לְשָׁנָה, וּפְחַדָּת לִילָה וְיוֹמָם, זֶה שְׁלוֹקָא
חֲטִים מִן הַסִּידְקִי, וְלֹא תִאֲמִין צַחִיִּיק, זֶה שְׁלוֹקָא מִן הַפִּלְטֵר כּו', וְהָיוּ חַיִּיק תְּלוּאִים לָךְ,
זֶה שְׁלוֹקָא חֲטִים לְג' שָׁנִים, וּפְחַדָּת לִילָה וְיוֹמָם, זֶה שְׁלוֹקָא לְשָׁנָה, וְלֹא תִאֲמִין צַחִיִּיק, זֶה
שְׁלוֹקָא מִן הַסִּידְקִי, מִתְּצִיץ רַבֵּן לר' צִרְכִּי, וְהַלּוֹקָא מִן הַפִּלְטֵר מֵהוּ, אִלּוּ לֹא דִזְכָּרָה
תּוֹרָה צִמְתִּים, ד"א וְהָיוּ חַיִּיק תְּלוּאִים לָךְ מִנְגַד, זֶה שְׁנִתּוֹן דִּזְיוּטֵי שֶׁל קֶסְרִין. וּפְחַדָּת לִילָה
וְיוֹמָם, זֶה שְׁיוּלָא לִידּוֹן. וְלֹא תִאֲמִין צַחִיִּיק, זֶה שְׁיוּלָא לְהַלְלָא. רַב פִּתְרֵי קִרְיָי צִהֲמֵן וְכו'
ע"ס, וְאִמֵּר אֲלֵאמ"ו הָרַב רַבִּי זִלְלָה"ה, כֹּאשֶׁר יָדוּעַ כִּי הַתּוֹרָה שֶׁצִּכְתָּב נִתְּנָה לַחֲכָמִים
לְדִרוֹשׁ, וְכִמּוֹ שְׁדוּרֵשִׁים כֵּן הוּא הָאֵמֶת, וְכֵן מַסְכִּימִים צִשְׁמִים, כִּידּוּעַ מַכְמָה מֵאֲמִירֵי חו"ל,

מגילת רב סבא

הַשְּׂאֲלוֹת א. וַיְהִי. רב "סבא" וחברייא, מקרתא
(א) וַיְהִי. (א) לְמָה כֹּתֵב "הַמֶּלֶךְ" אַחֲשֵׁרוּשׁ?
(ב) הוֹרָאָת כָּפֵל "הוּא אַחֲשֵׁרוּשׁ".
וּקְדָרְשׁוֹ כִּמֵּין חוֹמֶר, * מִילְתָּא מִילְתָּא,
בְּפִסּוּקֵי דַמְגִילְתָּא. פִּתְחָא רַב סְבָא,
בְּמִילְתָּא טְבָא, מֵאִי דְכֹתִיב "וַיְהִי בִּימֵי אַחֲשֵׁרוּשׁ" סִתְמָא, בְּשִׁלְתִּיל מַלְכוּתוֹ שְׁמָה,
הָדָא הוּא דְכֹתִיב,² אִי לָךְ אֶרֶץ שְׁמִלְכָךְ נֶעַר, וְוִי וְוִי לְהֵהִיא מְדִינַתָּא דִּי יִתִּיב בְּגוּוּה
אִישׁ בְּעַר, "מִלְכָּא" שׁוּטָה, הַדִּיּוּט וְחוּטָא, כִּמָּה דְמַצִּינוּ בְּמִלְכָּא דִּנֵּן דְּמַתְקִירֵי אַחֲשֵׁרוּשׁ,
מֶלֶךְ פֶּרְסִי הִי שְׁמֶלֶךְ תַּחַת כּוֹרֶשׁ.³ אֲבָל חֲכָמָה אֵין כָּאן וְלֹא טַעַם, וְלִית הוּא יָדַע
בְּעִינֵי הַמַּלְכָּה מְדַעַם, בְּרַם יֵהִיב בְּ"כּוֹסָה" עֵינָא, וּבִנְיָאוּף וְכַהֲנָה, וּמִמֶּנּוּ רָאוּ וְכֵן
עָשׂוּ שְׂרֵי הַמְּדִינָה, וְעַל־כֵּן הִי חֲשַׁךְ בְּכָל פְּנֵה, דָּא הִיא דְתַנִּינָן⁴ "וַיְהִי בִּימֵי" - אֵינָה
אֵלָא צִרָה, וְהַסְבָּה לְזֶה בְּרָה, "אַחֲשֵׁרוּשׁ" בְּלִבְדָּא, לֹא מֶלֶךְ וְלֹא דִיפְלוּמָד, פּוֹק חֲזִי
מֵאִי עֵמָא דְבִרָה מֶלֶךְ כִּי יֵהִי אוֹ שֶׁר, אִם רַק הוּא אִישׁ נָכוֹן וְלֹא בְעַר, רִגִּיל וּמְנוּסָה
וְלֹא נֶעַר, זֶה דְרָכוֹ לְהִיטִיב לְכָל בְּנֵי מְדִינָתוֹ, לְדַאֲוֵג לְאַשְׁרוֹ וְהַצִּלְחָתוֹ, שֶׁל כָּל תּוֹשֵׁב,
מִן הַשֶּׁר הַגָּדוֹל עַד הַפּוֹעֵל חֶרֶשׁ וְחוֹשֵׁב, אֹמֵר לְאַסִּירִים צֹאוּ וְתִרְאוּ אוֹר, וְלַעֲמִים
הַמֵּיעוּרִים יִתֵּן דְּרוֹר, וְהוּא חּוֹפֵשׂא בְּכוּלָּא אֶרְעָא, וְכוּלְהוֹן כְּתִיבֵי אֶרְעָא.⁵ לְמִדְכָּר
פְּעוּלִין דְּבִנֵּי אֲנָשָׁא, וְלִמְיָהֵב לְכָל חַד מְנַהוֹן אֲגָרָא נְפִישָׁא, וּבְכֵן נִפִּיק שְׁמָא דְּמִלְכָּא

א. עי' קידושין כ"ב. ב. קהלת י'. ג. עי' פירש"י וא"ע. ד. מגילה י'. ה. ברכות מ"ה.
ו. ישע"י מ"ט. ז. ברכות ו'.

באר מים

כי על פי התורה אשר יורו לנו כן נשמור לעשות, וכמו שנאמר (דברים י"ז) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור וגו', וכמו שבחלק הלכות ומשפטים ניתן להם הכח לדרוש, וכפי שדורשים כן הוא האמת, ואין לזוז מדבריהם ח"ו, כן הוא ג"כ בחלק האגדה מהתורה, ואחרי שחז"ל דורשים תמיד טוב לעם צנ"י, ולכן כשראו בתורה את הפסוק והיו חייך תלואים לך מנגד, הוציאו אותו מפשוטו, כדי שיהי' תקומה לעם צנ"י, ודרשו באופן זה, שאדם שאין לו שדה לעצמו רק הוכרח לקנות תבואה להכניסה לאוצר, ואין לו מן המוכן רק לשנה אחת, נתקיים בו הפסוק והיו חייך תלואים לך מנגד, כי לא הכין לו לחייו רק על שנה אחת, ומי שצריך לקנות שם כדי חייו על איזה ימים, נתקיים בו ופחדת לילה ויום, כי בכל יום ויום הוא דואג דאגת מחר אולי לא ישיג חטים בשוק, ומאין יהי' על מחר. ומי שגם בשער שבשוק לא יוכל לקנות לו חטים, רק בכל עת שצריך לאכול הוכרח לקנות פת מן הפלטר, נתקיים בו ולא תאמין צחיך, כי אם בשעה זו לא ישיג לקנות לחמו אלל הפלטר, יגוע צרעב ח"ו, וא"כ הלא נתקיים הפסוק הזה לפי דרשה זו ג"כ, וממילא לא נלך עוד הפסוק הזה להתקיים כפשוטו, דאלו בפשוטו ח"ו הוא רע מאד, כמוכן. וטובה גדולה עשו לנו חז"ל צוה, כי כפי שדרשו כן הוא ההסכם בשמים ממעל, וצא ר"צ ואמר, אחרי שצדקותו הוא יש לנו לעשות טובה יותר גדולה לכ"י, כי אפילו מי שיש לו תבואה לשלש שנים, נתקיים בו ג"כ הפסוק והיו חייך תלואים לך מנגד, כי ת' "מנגד" משמעו "הרחק" כידוע, ולכן יכולים

מגילת רב סבא

מאמא א"י, ואוף להאי איתתא דבהדי שותא פילכא ב', ונפיל מיני' תילחא תילחא, עד שנשאר עם קצת מאוהבי מנחה, מלחכי פינכא, ב' ודא היא טרגדיא נוראה של המדינה שבכאן, אשר בראשה עמד ברנש כאחשורוש דנן, די בגין תכונתו רעת מעללים, מלך הפכפך עתים שוטה ועתים חלים ב', האימפריא הפרסית ירדה פלאים, ונקרעה לעשרה קרעים, ולמרות שמקדמת דנא היתה ממלכה בלתי מוגבלת, והתפשטה כמעט בכל העולם כולה, עד שזולתה לא היתה פינה, נתכווצה כעת על שבע ועשרים ומאה מדינה.

לטב ולשלמא, ובאותותן דדהבא יחקק שמו בהיסטוריא - דעלמא, ברם אם לא לצדק ימלך מלך, ואין חכמה לו אלא בפלך, י' יעביד את העם בעבודת פרך, ודורש שיכרע לו ברך, בכך אז יקשרו עליו קשר כולא מדינתא, וייתון כו"ע ושקלי מיני' לבינתא לבינתא ב', ודא היא - הוא אחשורוש - המלך מהודו ועד כוש, דמעיקרא מרישי' דעלמא ועד סופי' מלך איש גוש, ולבסוף על שבע ועשרים ומאה מדינה ב', כי רבתה השנאה, ובלב כל אחד הטינא, ולבא לפומא גליא הרבה או קמצא, עד שנתגלגלה השיחה מימים ימימה, אוף לשותא דינוקא מאבוה או

ח. עי' יומא ס"ו. ט. ברכות נ"ו. י. מגילה י"א. יא. סוכה נ"ו. יב. מגילה י"ד. יג. פסחים מ"ט. יד. יבמות ק"יג ועוד.

טורי אבן

חגיגה

פרק ראשון – הבל חייבין בראיה

דף ב' ע"א

בשמיטה אייתי, ולא קאמר נמי דמיחייבה בראיה פנים משמע דפטורה. ולדידי אינו ראה דנקט שמיטה דמילתא דפסיקתא היא. דאלו בראיה פנים הרבה פטורי כגון שומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע כדאמרין בגמרא מגו"ש דראי ראי מהקהל. וזהו ודאי אפי' גמרת ירושלמי מודה דהני פטורי דמתני' מייתי לה לחיובא בראיה פנים מהקהל דהאי גו"ש א"כ מאן דפטור מהקהל בראיה פנים ודאי נמי פטור, אבל בשמיטה ודאי מחייבי כדאמרין בגמרא וכן מי שאין לו קרקע פטור מראיה פנים וחייב בשמיטה וכמו שאכתוב לקמן. אבל מהא דפ"ק דר"ה ודאי ראי' ברורה היא דהא דשקיל וטרי אשה מהו צל תאחר צע"כ מיירי שאין זה אחד מכל הני פטורי דאמרן דאם לא כן מ"ש אשה דקא מיבעי' ליה ה"ל למיבעי נמי צא"ש כיון דפטור מן הראי' מהו צ"ת. אלא ודאי מאשה די' זה כל תנאי דחיובי ראי' דאי' כה"ג ודאי איתא צ"ת דהא איתא בראי' ואפ"ה מיבעי' ל' צא"ש ש"מ דאשה מצד עצמה פטורה מן הראי' לגמרא דידן ודלא כירושלמי⁽¹⁾.

משנה חוץ מחש"ו כו'. בירושלמי קאמר צ"ל בראיה קרבן אבל בראיה פנים בעורה הכל חייבין כמו בהקהל אנשים ונשים וטף. והתוס' פי' דגמ' דידן לא ס"ל הכי, והציאו ראי' לזה ואינו מוכרח. אבל ל"נ להציא ראי' דאפי' מראיה פנים נמי פטורין מפ"ק דר"ה (דף ו:). דבעי ר' זירא אשה מהו צל תאחר מי אמרין הא לא מיחייבה בראי' או דילמ' הא אית' בשמיטה, א"ל אביי תיפוק ל' דהא איתא בשמיטה, ופריך והאמר אביי אשה בעלה משמיטה ומשני לדבריו דר"ז קאמר. ואי אשה חייבת בראיה פנים מא קא מיבעי ל' לר"ז פשיט' דאית' צ"ת כיון דמחוייבת בראיה פנים. ואפי' אביי לא קאמר תיפוק ל' דהא איתא בשמיטה אלא לדבריו דר"ז, משמע למאי דס"ל לדידי' דאשה בעלה משמיטה ליתא צ"ת ואמאי תיפוק ל' דאית' בראיה פנים. אלא ש"מ דאפי' מראיה פנים פטורה. והתוס' הציאו ראי' מדאמרין בגמ' (דף ו:). אימ' דמחייבה

ביאורים והערות

ה"ה נשים שמחויבין בהקהל מחויבין בראיה. וע"ז הקשה רבינו דמבואר בגמ' ראש השנה דנשים פטורין בראיה פנים.
וברידב"ז שם כתב לדייק מדברי הירושלמי דרק קטנים בלבד מחויבים בראיה, אבל נשים וודאי פטורין, וכן מבואר להדיא במאירי, וכן דייק הגרי"ז מדברי התוס' ערכין (דף ב: ד"ה הכל חייבין

1) **הנה** המעייין בירושלמי יראה שלא אמרו דנשים חייבות בראיה פנים רק קטנים, וז"ל הירושלמי, מתני' בראיה קרבן אבל בראיה פנים אפי' קטן חייב מן הדא הקהל את העם האנשים והנשים והטף וכו', ע"כ. וס"ל להתוס' להוכיח מדברי הירושלמי הנ"ל דה"ה נשים חייבין בראיה פנים, דכשם שקטנים חייבים דילפי' ל' מחיובא דהקהל,

כקנין הגוף דמי ולא קרינן צי' אשר נתת לי ה' א"כ ה"נ לא קרינן צי' ארנך, וא"כ גר ועבד משוחרר היכי משכחת לה שיהי' (3) חייבי' בראייה (4) הא למ"ל שיהי' להם קנין הגוף בקרקע שצ"י. מיהו זהא י"ל דמשכחת לה קנין הגוף כגון שנשא בת ישראל יורשת נחלה ומתה ויורשה וכמ"ד יורשת הצעל דאוריית' צפ' יש נוחלין דאין חזרת ציוצל כדאמר צס"פ יש צכור (בכורות דף נב:). אלא שמ"מ קשי' לי למה לי למעוטי מי שחציו עבד (5) וחציו בן חורין מאל פני האדון כדאמרין בגמ',

חיפוק לי' דאין לו קרקע צא"י. וליכ' למימר צנשא אשה וירשה הא צפ"ד דגיטין (דף מג.) מיעבי לי צמי שחציו עבד וחציו בן חורין אי קידושיו תופסין בצת ישראל ולא איפשטא. מיהו י"ל למאי דמסיק רצ חסדא התם מחלוקת ציוצל צ' אצל ציוצל א' דברי הכל מציא וקורא ומוקי לה לכמה סתמי מתניתין דמייתי התם ציוצל א' ה"נ איכא לאוקמי מתני' אי נמי י"ל צזמן שאין היוצל נוהג כגון משגלו שצט ראובן ושצט גד, אי נמי צזמן צית שני שלא נוהג יוצל מה"ת שאין כל יושצי' עלי

מלואי אבן

ראשונים אינה חוזרת ציוצל. אף אס נאמר דצהפקר שדה חוזרת לצעלים. ואף למ"ד דירושת הצעל דרצנן משכחת ירושה דאורייתא דהיינו כשהאצ ירש מצנו שמת ואותו בן ירש מאמו אשת הגר.

(הגהות אמרי ברוך)

ג) נ"ב. יעוין צרד"ק סוף יהושע. (הגהות אמרי ברוך)

ד) נ"ב. י"ל דמשכחת שגר זכה בקרקע צירושא מאשמו ומת צלא יורש והחצי עבד וחצי בן חורין זכה בקרקע של הגר מדין הפקר וכיון דאין כאן צעלים

ביאורים והערות

לו אלא הפירות וקנין פירות אינו כקנין הגוף. ומבואר דאפי' במכירה לזמן קצוב אינו אלא כקנין פירות ומשו"ה אינו קורא. וא"כ לכאורה הדרא קושית רבינו לדוכתיה דעבד משוחרר בחיוב עליה לרגל היכי משכחת לה הא אין לו אלא קנין פירות בקרקע ופטור מעליה לרגל כמבואר בפסחים (דף ח:).

ונראה דאפי' אם נפסוק כר"ל במכירת קרקעות לזמן קצוב דק"פ אינו כקה"ג, אפשר דר"ל מודה דמביא הבכורים, רק דאינו קורא. והטעם שהוא צריך להביא כ' הרשב"ם (ב"ב דף קלו.) דלהכי מביא משום דכ' אשר תביא מארצך דארצך קרינן בי' עכ"ל. וכבר ביארו הקצוה"ח (סימן רנו בסוף דבריו) דכיון דסוף סוף יש לו קנין בקרקע באותו זמן - "ארצך" קרינן ביה. ורק דאי אפשר לקרות פרשת ביכורים דאינו בכלל "האדמה אשר נתת לי" כיון דאינו קנוי קנין עולם. וכיון דארצך קרינן ביה שפיר אפשר לומר דחייב לעלות לרגל אע"פ דאינו קנוי קנין עולם דעליה לרגל "בארצך" תלוי דזהו המקור דצריך קרקע לעלות לרגל דכת' לא יחמוד איש את ארצך בעלתך לראות, וא"כ כיון דאפילו לר"ל ארצך קרינן ביה משו"ה עבדים משוחררים חייבים לעלות לרגל. ושוב מצאתי באמרי ברוך שכ' ליישב קושית רבינו על פי דברי הרשב"ם הנ"ל.

4) כתב הקצות החושן (סימן קנו סק"ג) וז"ל ולענ"ד נראה דאע"ג דקיי"ל כר"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף היינו דוקא היכא שאין לו אלא פירות ולית ליה בגוף כלום כמו האי מכר הבן אבל קנין פירות דיובל הוה כקנין הגוף טפי ומשום דבשדה יובל רשאי לחפור בו בורות שיחין, עכ"ל. וע' שם עוד שהביא רא"י מהרמב"ם דיש הבדל אם הקנין הוא על הפירות בלבד או דיש לו קנין בכל השדה כולה רק לזמן קצוב, וכתב לבאר דלזמן קצוב הוי ודאי קנין הפירות כקנין הגוף, וזה אפי' למאן דס"ל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ע"ש.

ולפי"ז אפשר ליישב קושית רבינו דלעולם שייך שהעבד יקנה קרקע אפי' בזמן יובל, דבכגון דא הדין הוא דקנין פירות כקנין הגוף ומשו"ה העבד חייב לעלות לרגל.

ובן כתב המנחת חינוך (מצוה תפט) ליישב קושיות רבינו דבאופן זה הדין הוא דקנין פירות כקנין הגוף וכן הביא המנחת חינוך (מצוה יא אות ט) דברי הרמב"ם הנ"ל להוכיח כדבריו עיי"ש.

האמנם ברמב"ם גופא משמע שאינו כן. שכתב (פ"ד מהל' ביכורים ה"ז) דמי שמכר קרקע ביובל שני ה"ז מביא ואינו קורא שהרי סמכה דעתו שאין

great mercy that He passed over our homes. Let's pray that now too, He has mercy on us and passes over our homes as well.

One of the greatest tragedies in life is the birth of a *Nefel* - a child born dead. He wasn't even given a chance to live on this world and he's taken away. The word "*Nofal*" and "*Nefel*" have the very same letters.

In order to outwit the *Nochosh* we will need *Hashem's* constant great kindness. That's why we find a large *Nun* in the word "*Notzer chesed...*" The *Gemarah* says that if not for *Hashem's* constant help, we'd never be able to resist his enticements. We must constantly pray to *Hashem* that He have mercy and help us. If *Hashem* sees that we really mean it and try our very best, then He will surely come to our aid. "Just open up your heart like the little opening of a needle and I'll open it to the size of the door that leads one into the Holy *Bais Ha'mikdosh*," *Hashem* pleads with us.

If we truly want great miracles to happen this *Nissan*, then we must reverse the *Nun* and serve *Hashem* with both our hearts - with our *Yetzer Tov* and our *Yetzer Horah*. Let's use our enthusiasm and love for worldly pleasures, to love learning Torah and doing *mitzvos* instead. Only by reversing the *Nun* will we merit "*nisei nissim*" the greatest of miracles. May we witness them soon in our days!

חג המצות-זמן חרותנו

The Time of Our Freedom

Year after year and generation after generation, we spend the night of Pesach retelling the entire story of our exodus from Egypt in its every minute detail. It is a night on which we try to instill into our children the foundations of our belief as we recount the great miracles and wonders *Hashem* did on our behalf.

For those living in a democracy, the true meaning of freedom is often taken for granted. Only those who have lived through the nightmarish Nazi concentration camp horror can truly appreciate what true freedom is all about.

Yet, on the night of Pesach, when we celebrate our freedom from Egyptian bondage and oppression, we must remember that the ultimate purpose of our

כשחל בשבת מתחילין כאן:

בלחש ויהי ערב ויהי בקר:

יום הששי. ויכלו השמים והארץ וכל צבאם:
ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו
אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר
עשה: ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו כי בו
שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

כשחל בחול מתחילין כאן:

סברי מרגן ורבנן ורבנותי

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו
מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו.
ותתן לנו יהוה אלהינו באהבה (לשבת: שבתות למנוחה ו) מועדים
לשמחה חגים וזמנים לששון (לשבת: את יום השבת הזה ו) את יום
חג המצות הזה זמן חרותנו (לשבת: באהבה) מקרא קדש וזכר
ליציאת מצרים. כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים.
(לשבת: ושבת) ומועדי קדשך (לשבת: באהבה וברצון) בשמחה ובששון
הנחלתנו. ברוך אתה יהוה מקדש (לשבת: השבת ו) ישראל
והזמנים:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, שהחיינו וקיימנו
והגיענו לזמן הזה:

סדר דברים

אלה הדברים דרוש א

ה' אלהינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם.

פסיקתא רבתי^א ארבעה דברים שאל ירמיה מאת הקב"ה בשעה שפירש ממנו, על שנים השיבו ועל שנים לא השיבו, ואלו הן מאיסה וגעילה עזיבה ושכיחה, לפי שראה ירמיה הדינים המשונים שהעביר הקב"ה על ירושלים, אמר אפשר הקב"ה שב עליהם מעתה, וכן הוא אומר בקינות (איכה ה כ) למה לנצח תשכחנו תעזבנו וגו' כי אם מאוס מאסתנו וגו', משל למלך שהיה לו מטרונה וכו', כך אמר ירמיה לפני הקב"ה המאוס מאסת וכו', אם יש בדעתך לשוב אליה מדוע הכיתנו וכו', אמר לו לך לרכך וכו', כיון שראתה ציון שד' שאל, התחיל תובעת שנים (ישעיה מט יד) ותאמר ציון [וגו'].

הנבחרת סגולה מכל העמים, בתוכה בחר אלהים לשכנו, חופף עליה כל היום, כמו שכתוב (תהלים עו ב) נודע ביהודה וגו' ויהי בשלם סוכו, מתרפקת על דודה מחוטבה (כדביר) [בדביר] ארמון וגו' ומקושרה בעדי עדים^ב, העת ירדה לשערים ותעד נזמה וחלייתה, וקיקלון על כבודה^ג, כל ימי צבאה זכור תזכור ותשוש נפשה, תתאונן על כבודה הראשון ועל שבח בית אביה.

★ ★

הוא מה שאמר דוד המע"ה (תהלים קלז ה) אם אשכח ירושלים תשכח ימיני וגו'^ד. לפי שאמר בראשונה (שם פסוק ג) כי שם שאלונו שובינו דברי שיר, ויראה ששלשה דברים קשים

הן האדם היה כאחד מצבא המרום בראש מרומים עלי קרת, ולפנים^ה ה' עמו בהיכל המלך ובטירותיו בביתו ובחומותיו לו יד ושם, ובפועל כפיו נטרד ונגרש מבית המלך בכושת וגם בחרפה, וכבודו לקלון הומר, אף כי נתעב ונאלח, (אל) [אף] עוילים מאסו בו^ו ומפניו לא חשכו רוק, אל נא יהי כמת המתבונן ומכיר חרפתו ובושתו וכלימתו, מה אמולה לבתו^ז, לבלתי דעת את חוליו ואת מזורו, על כבודו כי גלה ממנו, ואשר יסיח מלבו עוצם מכאובו, כאיש נדהם למשוך ביין בשרו, ולאחוז בסכלות למען ישכח רישו, דחפיר וקביר טב מיניה^ח, שאין שוטה נפגע ואין בשר המת מרגיש באזמל, וטוב ממנו הנפל. הנה כי כן האומה

נודע ביהודה אלהים וגו' ויהי בשלם וגו'

אם אשכח ירושלים תשכח ימיני והנמשכים

א. פרשה לא.

ב. השלמת המאמר: והיתה חביבה עליו ביותר, ועל ידי שמטרונה היתה יודעת שהמלך היה מחבבה יותר מדי היתה פושעת על כבודו של מלך ומפלגת את גזירותיו, פעם אחת כעס עליה המלך וגזר על עבדיו שיבואו ויגררו אותה בשערה, שושבינה שהיה שם עומד כיון שראה כן מיד בא אצל המלך, התחיל אומר לו מרי המלך אמור לי מה יש בדעתך לשוב עליה או אין בדעתך לשוב עליה, אם יש בדעתך לשוב שליט הוא אדם באשתו, ואם אין בדעתך לשוב עליה היה לך לגרשה שתלך ותנשא לאחר, כך אמר ירמיה לפני הקב"ה רבש"ע (ירמיה יד יט) המאוס מאסת את יהודה (אלא) אם בציון געלה נפשו, [אלא] אם יש בדעתך לשוב עליה, מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא, א"ל לך לרכך ולרכב דרכך משה רבם של כל הנביאים, כך אמרתי (לא) [לן] בסוף כל התוכחות (ויקרא כו

מד) ואף גם זאת [וגו'] לא מאסתים ולא געלתים וגו' לא מאסתים ולא געלתים**^א, הרי על שנים השיבו, ועל שנים לא השיבו כיון שראתה ציון שד' דברים שאל ירמיה מן הקב"ה מאיסה וגעילה עזיבה ושכיחה, התחילה תובעת שנים (ישעיה מט יד) ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני וכו', ע"כ. ג. עפיה"כ דה"א-ט, לפנים ה' עמו, פ"י כמו מלפנים. ד. עפיה"כ איוב יט יח. ה. עפיה"כ יחזקאל טו ל, פ"י נגזר הלב. ו. שבת קנב ע"א. ז. ע"י ע"ז כד ע"ב. ח. חבקוק ב טז, פ"י המפרשים, כמו קיא וקלון. ט. השלמת הפסוקים: (ג) כי שם שאלונו שובינו דברי שיר ותוללנו שמחה שירו לנו משיר ציון: (ד) אף נשיר את שיר יי על ארמית נכר: (ה) אם אשכח ירושלים תשכח ימיני:

שאלו מהם ועל שלשתן בא להשיב, כי הם שאלו מהם, א' דברי שיר לשמח את לבם, והב' שהמשוררים עצמן תהיה הרמת קולם ונגונן בשמחה, וזה אומרו ותוללינו שמחה, שלא ידמה לקול בוכים, והשלישית שיהיו השירים אותם שהיו משוררים בבית המקדש ממש, וזהו משיר ציון.

והשיבו תחלה על השלישי הקשה שבכולם שהיו מכריחים אותם לשורר השיר שבמקדש, ואמרו איך נשיר. ונכון להבין מה הלשון איך נשיר, ולא אמר לא נשיר את שיר ה'. והכונה למה שאמרו בפרק אין נערכין^י (דברים כח מז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה, זו שירה, ואימא דברי תורה דכתיב (תהלים יט ט) משמחי לב, משמחי לב איקרו טוב לבב לא איקרו. וכונתם ז"ל לפי שבשמחת מצוה של שירה, יש בה שמחה לנפש החמרית וגם לנפש המשכלת, וכל מקום שנאמר לבב הוא שתי לבבות, כענין שדרשו^א (דברים ו ה) בכל לבבך בשני יצריך, והתכלית לחבר נפש הבהמית ולחברה יחד עם נפש המשכלת, להיות שואבי רוח הקדש, כענין שאמרו בשמחת בית השואבה^ב, וכן ראינו שהיה מנהג בני הנביאים לשרות עליהם רוח הנבואה בתוף וחליל וכנור לפניהם^ג. ולזה אמר (שם כח מז-מח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך [בשמחה ובטוב לבב], כלומר עבודתו היה בה שמחה לנפש ולגוף, מתוק לנפש ומרפא לעצם ובעטתם בה, לפיכך (שם) ועבדת את אויביך וגו'.

פסוק
תחת אשר
לא עבדת
גו'

לזה אמר הנביא (הושע ט א) אל תשמח ישראל אל גיל בעמים^ד, למה, אילו היית חפץ בגילה זו כבר היתה לך אצלי ובמחיצתי תחת השפעת נבואתי, ואתה זנית ונטית מעל אלהיך,

פסוק אל
תשמח
ישראל אל
גיל
בעמים
גו'

סמוך למחנה שכניה, כמו (איוב א ו) להתיצב על ה'^ה, ועוד שאני הייתי משפיע לך ברבוי, כמו שאמר (דברים שם) מרוב כל, ואתה ברחת מלקבל ובחרת לתת, בלא סבה רק אהבת אתנן, על זאת יש לך להתאונן ולאסוף שמחה וגיל ממך. וזה אמר כאן איך נשיר את שיר ה', והוא מקלים וחמורים שבתורה, כמו (בראשית מד ח) ואיך נגנוב^ו, (ירמיה יב ה) ואיך תתחרה, (מלכים ב יח כד) ואיך תשיב, כלומר אם בציון אצל השפעת רוח קדשינו לא שוררנו, איך נשיר עתה על אדמת נכר.

ועוד יש לפרש איך נשיר את שיר השם. מכוון למה שאמרו^ז דמשה אמר (דברים י יז) האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר גוים מקרקרים בהיכלו היכן הם גבורותיו, אתא דניאל וכו', לזה אמר איך נשיר קילוסו של הקב"ה על אדמת נכר, כביכול כתיב (ישעיה מג יד) למענכם שולחתי בבלה, וכתיב (תהלים צא טו) עמו אנכי בצרה, ואיה גבורותיו ונוראותיו, לא נכון לעשות כן. ולפי שהשיר בשני פנים, שירה בכלי בנבל וכנור ותוף וחליל, ושירה בפה להטיב נגן, אמר על הראשון אם אשכחך ירושלם לנגן בכנור ועוגב, תשכח ימיני וכתפי משכמה תפול^ח, ואם אבא לנגן בפה תדבק לשוני לחכי אם לא אזכור.

פסוק
למענכם
שולחתי
גו'

והתוס' כתבו בפרק קמא דע"ז^ט גבי אין שחוק לפניו יתברך אלא אותו היום, (ולא והא) [ד]כתיב אם אשכחך וגו', כתבו התוס'^י פשטיה דקרא וכו' תשכח ימיני מלנגן בכנור, פירוש דבריהם שרצו לומר דלאו דרך קללה איתמר, [ד]אם כן אי אפשר לדרשו כלפי שכניה, אלא תשכח ימיני מלנגן בכנור, כדאמרינן בסמוך^{יא} אע"ג דשכחה ליכא שחוק מיהא איכא, אף על

טז. ע"י פירש"י שם, זה אחד מעשרה ק"ו שבתורה.
יז. יומא סט ע"ב.
יח. הלשון עפיה"כ איוב לא כב.
יט. ג ע"ב.
כ. ד"ה אם אשכחך.
כא. ע"ז שם.

י. ערכין יא ע"א.
יא. ברכות נד ע"א.
יב. ירושלמי סוכה פ"ה הלכה א.
יג. עפיה"כ שמואל א י ה, ופגעת חבל נביאים יורדים מהבמה ולפניהם נבל ותוף וחליל וכנור והמה מתנבאים.
יד. ע"י להלן דף**ה' הערה כד.
טו. פירש"י, סביבותיו כמו (בראשית מה א) לכל הנצבים עליו.

להו (הושע ט א) אל תשמח ישראל אל גיל בעמים^כ, ולשלח להו מהכא (ישעיה כד ט) בשיר לא ישתו יין, אי מהתם הוה אמינא הני מילי זמרא דמנא אבל בפומא שרי, קא משמע לן. וכתב רש"י וגם התוס' ז"ל^כ דהא דאמרינן זמרא מנא לן דאסיר, הוא לשורר בבית המשתאות דוקא, כאותה ששנינו בסוטה^כ משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות, ושיר של מצוה שרי כגון בשעת חופה שעושין לשמח חתן וכלה.

והרמב"ם ז"ל בהלכותיו^כ נראה מדבריו שנותן חילוק בין זמרה בכלי לזמרה בפפה, שכתב וז"ל, משחרב בית המקדש גזרו שלא לנגן בכלי שיר, וכל משמיעין קול אסור לשמוח בהם ואסור לשומען, ואפילו שירה בפפה על היין אסור, שנאמר (ישעיה כד ט) בשיר לא ישתו יין ע"כ.

ומתוך השמועה לא מוכח כן, דפשטא דמילתא כי אמרינן סד"א הני מילי זמרא דמנא וכו' קא משמע לן, הכי קאמר קא משמע לן דאין חילוק ביניהם. ועוד דמוכח מדברי הגמרא דזמרא בפפה הוא דקבעון מיניה, ופשיט להו מאל תשמח ישראל, אלמא ההוא קרא אף בזמור של פה מיירי, ואי הך קרא משתמע אף שלא ביין לדברי הרב, אם כן אף בפפה נאסר שלא ביין, ואי קרא לא מיירי אלא בזמרא דמנא, מאי מייתי להו מהתם לענין שירה בפפה דקבעו מיניה. ועוד קשה דמתני' דסוטה^כ דקתני שיר סתם אף במנא משמע, דהא ודאי כשנגזר על של פה כל שכן על של כלי, וקתני מבית המשתאות, אלמא שלא במשתאות שרי אף במנא מדלא פליג בהו.

וצריך לתרץ דהא דמתניתין לא קשיא, דמתניתין עד שלא חרב הבית מיירי משבטלה

פי שיש שחוק מכל מקום שכחה ליכא להביא מיני שמחה לפניו, כדכתיב (ד"ה א טז כז) עוז וחדוה במקומו, דמשום חרבן אין שם שמחה לא בכלי ולא בפפה. ואל מה ששאלו מהם שיוציא הדברים מתוך שמחת הלב, אמר וכי אפשר זה, והלא אף בשמחתי שיהא לי אעלה את אבל ירושלם על ראשה, כדי שתהפך לאבל והשמחה לתוגה, כל שכן שעכשיו באבלי אדבר מתוך שמחה.

ועוד שמעתי משם מהרי"ן שועיב ששכחת אבלו של ירושלים אפשר שתהיה על (ב') [ג'] פנים, או מצד ריחוק הזמן כי יארכו הימים, או מצד צרות אחרונות המשכחות את הראשונות, או מצד שמחה וגיל כי תבואנה ונס יגון ואנחה. על ראשון אמר אם אפשר שתשכח ימיני בקחתו דבר ולא ידע למה לקחה, כך אפשר שתשכח אבל ירושלם ממני, וזה ענין שכיחה בלב. וענין זכירה בפפה אם לא אזכרכי מחמת צרות אחרונות, אם יהיה אפשר שמחמת הצרות אגיע למדרגת שתדבק לשוני לחכי, כלומר אי אפשר אם לא אגיע למדרגת הטמטום לגמרי שתשכח ימיני, ולענין הזכרון שאגיע אל דבוק לשוני לחכי. ועל הג' גם מחמת שמחה וגיל אמר, אין שמחה בעולם שתשכח אבלי ממני, אם לא תהיה שמחת ירושלם עצמה בשוב ה' את שבותה, וזה אמר אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי, כי כל שמחה לאין ולאפס לענין זה, אם לא תהיה שמחת ירושלם עצמה שהיא בראש כולם, אז אפשר שיתבטל אבלי ונס יגון ואנחה, זה שמעתי משמו ז"ל וישר.

★ ★

ועוד יראה לי לפרש ג' חלוקות הללו^כ, כמו שאמרו בפרק קמא דגיטין^כ דשלחו ליה למר עוקבא זמרא מנא לן דאסיר, שרטט וכתב

מאמר
שלחו ליה
למר עוקבא
זמרא מנא
לן דאסיר וכו'

כב. תהלים קלז ה-ו, אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני, תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי.

כג. ז ע"א.

כד. כ"ה הגירסא בגמ' שם, ובתנ"ך שלפנינו כעמים בכ"ף,

וכ"כ במנחת שי שם.

כה. בד"ה זמרא.

כו. מח ע"א.

כז. ה' תענית פרק ה הי"ד, ועי' טור או"ח סימן תקס.

כח. מח ע"א, ועי' תוס' גיטין שם בד"ה זמרא.

משחרב
ב"ה גזרו
שלא לנגן
בכלי שיר
וכי

יה דברי פרשת משפטים שלום

נכתב מצות כיבוד אב ואם שהוא נראה כמצוה קלה בתוך עשרת הדברות אחדות הבורא ב"ה ומניעות עבודה זרה שהמה עמודי התורה וכלל קדושת עם בני ישראל, יחשוב בעת בוא לפניו מצוה קלה כמו מצוה חמורה שבחמורות להורות לנו שאפילו על פרט שבתורה הקדושה נתחזק עצמינו במסירת הנפש, ולאשר זה שייך בכל מצות שבתוה"ק, ע"כ נאמר בעשרת הדברות.

ומזה הטעם מובן ג"כ למה נאמרה מצות שבת ג"כ בעשרת הדברות כי איתא בסה"ק שכל בר ישראל מרגיש הארת קדושת ש"ק אפי' הפשוט שבישראל (עי' נסדורו של שנת) וזה ראוי ברורה על כלל ישראל שיש להם אחיזה להשי"ת ולתוה"ק, ע"כ נאמר בעשרת הדברות.*

פרשת משפטים

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. ותרגום אונקלוס ואלין דיניא די תסדר קדמיהון. נ"ל הנה אם בא ח"ו על אדם איזה דבר לא טוב צריך לדעת כי מן השמים רוצים לרמוז לו אהבה כאב לבן שרואה שח"ו מקלקל דרכו אומר לו אביו מקודם לשון רכה ומייסרו באהבה, והנה אעפ"י שלא נעים להבין לשמוע דברי מוסר ותוכחת מגולה מ"מ כונת אביו לטובתו ותיקונו שילך בדרך הישר וינצל מפח יקוש, וכשבאמת יתקן דרכו בדרך הישר די לו ברמז הזה ולא יבואו עליו שום יסורים, וכן השי"ת מתרה עם קרובו, משפטים ידעום, שידעו איך להתנהג להנצל מעונשין. וזה כונת הכתוב ואלה המשפטים פי' מה שאתה

* ומובא בשם השלח"ק, צריך אדם לדקדק במעשיו יותר בשבת מבימי החול ויהי' יותר ירא וחרד שלא יצא חוצה מדביקת השי"ת בשבת, גם יחמיר יותר בספיקא דספיקא באיסורים, ומשנה שלימה שנינו במס' דמאי הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן ושואלו בשבת יאכל על פיו, ופי' רע"ב דאימת שבת עליו שמתירא לעבור עבירה ולשקר בשבת יותר מבימות החול (דמאי פ"א מ"ד), ש"מ דאפילו ע"ה ירא וחרד מאד ביום השבת, ק"ו ב"ב של ק"ו למי שחננו השי"ת דיעה ובינה ומבין מפי חז"ל קדושת שבת וסוד נשמה יתירה שראוי להיות זהיר בו, ועונש על העבירה בשבת הוא כפול ומכופל יותר, עיי"ש. והעתקתי כל לשונו כי המה קילורין לעינים. ובסה"ק בוצינא דנהורא מהרבי ר' ברוכל ממעוזבוז פי' הנוסח זמירות של ש"ק: "כל" מקדש שביעי שלכל אחד מיישראל השביעי מקדש, רק לכל אחד כפי הראוי לו.

מנכר המחבר

פרשת שקלים

שקלים גימטריא ת"פ ומחציתו רס, הנה מחצית רומז על עניות כמ"ש הרה"ק מהורד"ב ממעזריטש על והרעותם בחצוצרות חצי צורות, שכל אחד מיישראל מחזיק עצמו

דברי פרשת בהעלותך שלום לו

המצוה גופא לא דקדק לעשות ככל הצורך, כגון שרואין אנו הרבה מהיראים את דבר ד' שעושים הכנות רבות קודם התפלה והוא עפ"י מאמר חז"ל (נכוח ל:) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, וגוף התפלה המה מאחרין זמנה, שבאמת היו צריכין להתחיל לעשות ההכנות בזמן מוקדם כדי שיגיע לזמן התפלה מוכנים להתפלל, אלא שעל הצדיקים עובדי השי"ת שכל מעשיהם לשם שמים אין להרהר אחריהם אבל הדרך הנכונה הוא להתפלל בזמנה כמבואר בש"ע.*

וזה נ"ל כונת רש"י ז"ל להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, היינו שאעפ"י שהיה עושה כל ההכנות והכוונות הקדושות מ"מ היה עושה באופן זה שלא שינה היינו שלא גרם לו לשנות כלום מההלכה וזהו זריזות יתירה.**

* אעתיק בכאן להתאים לדברים הנ"ל את דברי קודש של רבינו הקדוש בהוספות מהרצ"א ז"ל אות ל"ו וז"ל קדשו ועוד באתי להזהיר בפרט זה באנשים המתחסדים ורוצים להתפלל כגוף נקי אזי ע"כ מאחרים זמן התפלה מועד לכל חי מי האמין לשמוענינו עתה אחיי וריעיי שזה מתרמית היצר, אין צריך להתנהג רק עפ"י הש"ע לבדוק את עצמו קודם התפלה ובאם אינו יכול לפנות גופו כ"כ אין כאן שום בית מיחוש וזלת אם אין יכול להעמיד עצמו עד פרסה כמבואר בש"ע.

והנה תרמית היצר להסיתו בחומרות החסידות להיות מבואר בספרי היראים דמחשבות זרות באים מחמת שאינו מופנה כראוי והנה הוא חומרא גדולה הערך וכי ס"ד שבשביל זה יעבור האיש ההמוני זמן תפלה וק"ש נשתקעו הדברים ולא נאמרו.

ויש עוד בזמן הזה רעה חולה ראיתי וגדולה הוא אצלי מאיזה כת מהמתחסדים שעוברים זמן התפלה וק"ש כאמרם שצריכין להמתין עד ירגישו מוחין גדלות וכיוצא בסברות. והנה לדעתם יש מקום ג"כ לאכילת מצה אחר הפסח ולישב בסוכה אחר חג הסוכות ומי ראה כזאת והאיך אפשר לשום בר דעת לומר כן רק את הכל עשה יפה בעתו ועת לכל חפץ עכ"ל, עיי"ש עוד פנינים בענין זה.

** ואמר כ"ק אאזמ"ר וצללה"ה מוסר שיראו להתפלל בעתה ובזמנה שאין זה חסידות להתאחר בתפלה אם יש אפשרות להתפלל בזמנה ודיבר מזה הרבה.

מנכר המחבר

להמנושא למשל עגלה הוא מתחת למשא שעל העגלה, אבל כאן הי' להפך שהמשא שהי' בכתף למעלה מן האדם הי' נושא את האדם, וזה לשון ישאו בדגש בתוך השי"ן שהוא לשון נפעל שהי' הארון נושא את נושאו. וא"כ קאי האי "ישאו" על בני קהת שהארון הי' נושא אותם וזה נשמע מנקודת הקמץ. וזה פירוש מתוק בעזר השי"ת.

פרשת שלח

כי כל האנשים הרואים את כבודי וגו' ולא שמעו בקולי אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה. תיבות אלו לכאורה מיותרים דכבר כתי' ולא שמעו בקולי, אם יראו. ולמה הוצרך שוב לומר וכל מנאצי לא יראוה. ומהו "אם" יראו. וברש"י הרי זה מקרא מסורס עייש.

קפג א באונם. פירוש על ידי קפילה. כדלן, פי' כפי טבע האשה, ע"י:

[ב] שתרגיש. עיין ביאורים בסימן קפ"ז ס"ק י"א שג' מיני הרגשות יש, א' שנפתח מקורה, ב' שנדעו גופה, ג' כשמרגשת שדבר לח

זכ ממנה בפנים, והיינו מדאורייתא, אבל מדרבנן טמאה אפילו בלא הרגשה. ואם מלאה דם בדדיקה אפילו בלא הרגשה הוא לאורייתא דלוימר טעמה בהרגשת עד אבל בקינות אינו אלא מדרבנן כשלא הרגשה. ואם קיננה עממה בתוך שיטור וסת"א שנחבא שיעורו לקמן בסימן ק"ל סעיף נ"א סמוך להטלת מי רגלים או לתשמיש ומלאה דם הוא גם כן לאורייתא^ב ועיין ביאורים בסימן ק"ל ס"ק (כ) (א'):

[ג] כחרדל. ואפי' פחות:

[ד] נקיים. מדרבנן, אבל מדאורייתא א"ל ז' נקיים אלא זכה גדולה:

הלכות נדה

סימן קפג

אשה שרואה טיפת דם צריכה לישב ז' נקיים, ובו סעיף אחד.

א אשה שיצא דם ממקורה בין [א] באונם בין ברצון טמאה והוא [ב] שתרגיש ביציאתו ומיהו משתרגיש בו שנעקר ממקומו ויצא טמאה (א) אע"פ שלא יצא לחוץ ואפי' לא ראתה אלא טיפת דם [ג] כחרדל יושבת עליו ז' [ד] [ב] נקיים: **הגה** כאשר יתבאר משפטן לקמן סי' קל"ו ואין חילוק בין פנויה לנשואה לענין איסור נדה (ריב"ש סימן תכ"ב מביאו ב"י) כי כל הנדה חייב כרת:

קפג (א) אע"פ שלא יצא לחוץ. עט"ז ס"ק ב' וכדי לנבאר דבריו נעתיק ל' הטור, וז"ל הטור משרצו הגליות חשו שמא יצאו לטעות באיסור כרת שמא תראה אשה צימי נדה ו' ימים ויהיה הכל דם טהור וצו' תראה דם טמא וסבורה לטבול בליל ח' והיא צריכה עוד ז' ימים החמירו לטמא כל מראה אדום, וכדי שלא יצאו לטעות בין ימי נדה לימי זיבה הוסיפו חומרא אחר חומרא עד שאמרו שאפילו ראתה טיפת דם כחרדל תשב ז' נקיים עכ"ל הטור. וכתב הט"ז דיש מגיהין, ושמא. וכוונת דברי הטור לפי הגה זו כך הוא, שמתחלה כתב ב' חששות חשש הא' מחמת שאין בקיאות במראה דם יצאו לטעות באיסור כרת שיטעו לומר על דם טמא שהוא טהור, חשש ב' שמא תטבול בליל ח' והיא צריכה עוד ז' ימים. ואח"כ כתב הטור לתקן ב' החששות, חשש א' תיקנו צמה שטימא כל מראה אדום, ולתקן חשש הב' שלא יצאו לטעות בין ימי נדה לימי זיבה החמירו ליטב

תמיד ז' נקיים. וע"ז הקשה הט"ז להתחלת דברי הטור בחשש הב' הוא צימי נדה גופי' וימי זיבה מאן דכר שמי'. ולזה הגיה הט"ז דכ"ל צטור דמשום שלא יצאו לטעות באיסור כרת החמירו לטמא כל מראה אדום ושמא תראה וכו', וכוונת הטור לפי הג"ה זו דבחשש א' נותן טעם לחומרא מה שטמאו כל אדום. ולחשש הב' דשמא תראה ו' ימים דם טהור וצו' דם טמא תקנו חז"ל שהיא צריכה עוד ז' ימים דהיינו עם יום הראייה וצוה נותן טעם לזה שתקן רבי מתחלה צדה (דף סו ע"א). ואח"כ כתב חשש הג' שלא יצאו לטעות בין ימי נדה לימי זיבה צוה נותן טעם לחומרא דר' זירא (נדה שס) שתקנו ז' נקיים. ועל זה הקשה הט"ז ז"ל דל"ל חשש אומנעי ותיירונו דחוק דהא מחמת שאין בקיאות במראה דמים ממילא יש טעות בחשבון ימי נדות וימי זיבות דאינה יודעה מאימתי מתחילין ימי נדות.

(ב) נקיים. בש"ך ס"ק ד' יש טעות סופר וכ"ל וז"ל העט"ז [צימי זיבה כ"ל כגון שראתה צר"ח וחזרה וראתה צט"ו שהיא עומדת צימים שהיא ראויה לזיבה דהיינו] צ"א ימים שבין נדה לנדה וחזרה וראתה [צר"ח וצט"ו צו וחזרה וראתה] צט"ו

הגהות והערות

בסי' ק"ץ בכתם הנמצא על בשרה אי תלינן במאכולת, וכתם שנמצא בקינוח מבשרה דינו כנמצא על בשרה ממש לענין שיעור כגרים כמבואר בסד"ט שם. **ולענין** נמצא נדם בקינוח אחר הטלת מי רגלים אחר השיעור שכתב רבנו על דבר שאינו מק"ט וצבעונים בפשוטו יש לטהר הכתם, דהרי בדקה קרקע עולם ומצאה עליה דם טהורה אע"פ שידוע שהדם מגופה שהרי בדקה הקרקע מקודש וכמש"כ רבנו בסי' ק"ץ ס"ק ח' וע"ש בהערות שכתבנו שהכי משמע בהרשב"א דאפילו ידוע ודאי שהדם מגופה טהורה. **אלא** דהפתח זוטא סי' ק"ץ סעי' י' העיר ממש"כ הסד"ט סי' ק"ץ ס"ק י"ט וז"ל וכן אם נמצא על נייר שלא ע"י בדיקה וקיננה אלא שעברה עליה או ישבה עליו וכו'. ומבואר שאם נמצא בנייר הקינוח טמא, וצ"ב דבשלמא בנמצא בבדיקה יש חשש דאורייתא דארגשה ולא אדעתה, אבל בקינוח ליכא חשש הרגשה ולמה טמאה הא הוי ככתם על דבר שאינו מק"ט. והסד"ט עצמו בס"ק ל"ו כתב דאפילו ודאי מגופה טהורה בנמצא על אינו מק"ט ואילו בקינוח מחמיר. **וכבר** הביאו ממש"כ הגר"ז סי' קפ"ג קו"א ס"ק ב' דבבדיקה יש חשש דאורייתא דאי נימא דאינו אלא כתם דרבנן יש לטהרה כשבדיקה ומצאה דם שהדרך הוא לבדוק בדבר שאינו מק"ט ע"ש. ומבואר להדיא דכה"ג דנמצא הדם ע"י קינוח ולא ע"י בדיקה טהורה, ואם קנחה עצמה למי רגלים יש לטהרה. אלא דקשה מדברי הסד"ט בס"ק י"ט הנ"ל. **ונראה** דהסד"ט איירי כגון שקנחה עצמה לראות אם יש דם במקום שקנחה וכה"ג שקנחה עצמה לבדוק אם יש שם דם ומצאה על הנייר דם הוי כמצאה הדם על גופה ממש, אבל כשקנחה עצמה למי רגלים ואח"כ מצאה על הנייר כתם שפיר יש לטהרה. [ומדברי הגר"ז הנ"ל מבואר דגם בקנחה לראות אם יש שם דם טהורה]. **אכן** זהו לענין נמצא על דבר שאינו מק"ט, אבל לענין צבעונים י"ל כיון

קפג א שיעור וסת לאו דוקא אלא גם שיעור אשם תלוי וכמש"כ רבנו בסי' ק"ץ סס"ק א'. והנה הרמ"א בסי' קפ"ז סעי' א' כתב דאין אנו בקיאות בשיעור הנזכר ולכן כל שהוא סמוך חיישין שהוא תוך השיעור, וע"ש בפוסקים אחרונים שיש שהחמירו מאד והפליגו בזמן שיעור זה, ומ"מ לענין נמצא דם בקינוח אחר הטלת מי רגלים לא שמענו להחמיר כ"כ בהזמן וצ"ע: **ב** **אשה** שמצאה דם בקינוח אחר מי רגלים, והוא אחר השיעור שכתב רבנו, אינו אלא כתם, וכבר דנו הפוסקים אם יש לכתם זה הקולות דפחות מכגרים ונמצא על דבר שאינו מק"ט, וצבעונים, כיון דהדם ודאי מגופה אתיא וכמו שיתבאר. **והנה** לענין שיעור כגרים נחלקו בזה התוה"ש כאן ס"ק א' והכר"פ ס"ק א', דהתוה"ש ס"ל דכל פחות מכגרים לא גזור אפילו הדם ודאי מגופה וליכא תלייה, והכר"פ פליג עליה. והסד"ט בסי' ק"ץ ס"ק ס"א הביא שיש עוד אחרונים שסברי כהתוה"ש אבל הוא עצמו ס"ל כהכר"פ וכן ס"ל להשו"ע הגר"ז שם ס"ק י"ט. [והגר"ר ישראל גוסטמאן ז"ל אמר שהגר"ר חיים עוזר זצ"ל הורה כהכר"פ אבל כשלא היה המראה ברור לאיסור היה מצורף דעת התוה"ש. והאגר"מ ח"ג סי' מ"ו וחס"ד סי' י"ד נקט כהתוה"ש ולכאורה סותר לח"ד סי' י"ז אות טז]. **ועי'** באגר"מ ח"ד סי' י"ז אות טז שכתב שכל הדיון בזה הוא כשיודעת בודאי שנגעה רק באו"מ [ואו"מ בדוק הוא אצל מאכולת], אבל ע"פ רוב הנשים נוגעות גם בסביבות או"מ ושם יש חשש מאכולת וממילא פשיטא דגם פחות מכגרים טהורה. אמנם יש להעיר מדברי הסד"ט סי' ק"ץ ס"ק נ"ז שג"כ כתב דרחוק קצת מאו"מ יש חשש מאכולת ובקנחה יש לומר שנגעה בסביבות או"מ וזה כהאגר"מ, אבל כתב בשם רבנו ירוחם דלא תלינן במאכולת משום דיותר שכיח דם מן המקור באותן המקומות יותר ממאכולת ע"ש. **ויש** להעיר עוד דאפילו נימא כהאגר"מ עדיין תלוי במחלוקת הפוסקים

ולפמ"ש לק"מ דזהדיא כ' הרמז"ס צפי' המשניות דערכין ו"ל ומה שאמרו צ"ו אין הכוונה וכו' עד שאחר זמן תקצב לה וסת לגדלה וכ"כ (צפ"ס מהל' הלכה (י"ו) [י"ז]) וליד היא עושה לתקן וסתה וכו' וכוונת הרמז"ס נראה כיון דאין האשה קובעת צימ' ויזה הסמוכים לימי נדות שראתה צהם וצימ' נדות ויבות שהם צלה ראיות רק לפי חשבון קובעת וסת כמ"ש לעיל, וא"כ אשה זאת הטועה כשתראה לקצוב לעצמה וסת למען תוכל להחיל לספור ממנו ימי נדות ויבות, לא תוכל לקצוב עד אחר שלא תראה י"ו יום משום חשש דשמא היום טמא מחלת ימי נדה היטה ואין ראוי לקביעת וסת עד אחר י"ו יום שאז בודאי הוא מימי נדות ויבות שהן רק לפי החשבון הקובעת צהם וסת, וכן צ"ב ג' ימים טמא ראיתי דאמר שם דג"כ פתחה י"ו חוששין שמא יום האחרון המחלת ימי נדמה היה וצריכה להשלים עוד י"ו ימים ואח"כ כשתראה תוכל שוב לקצוב וסת וכ"כ צפי' המשניות ע"ש. ובמ"ש צפרק ח' מהל' איסור' הי"ו ראתה יום א' או צ' משלמת עליהן השצעה, הכוונה אהשלמה דנקט בהל' י"ז^ה דהיינו דאפי' צ"ב ימים משלמת עוד ו' ימים דזהדיא קמני צברייתא בערכין (שם) צ' ימים פתחה י"ו. וכן מ"ש בהלכה י"ח ויוצאת ה' ימים, לא קאי רק אד' ימים אצל צ' מחשוב ו' וי"א דג"כ קמני צברי' (שם) דגזי ג' ימים פתחה י"ו ויש שם ט"ס צמ"מ שם וכז"ל שם צ' לזיבה וא' לנדות. וצדיין חל עלינו לפרש הטעם דצד' ימים טמא דפתחה ט"ו ולא חיישין שמא ג' ימים הראשונים מימי ויזה היו ויום האחרון מימי נדה וצריכה עוד י"ו ימים לתקן הוסת^ל. והנה צפי' המשניות כתב הטעם וז"ל ד' ימים נאמר ג"כ שהוא ספק וקרצנה אינו נאכל לפי שאפשר שצ' ימים קודם היו ימי ויזה וצ' ימים מימי נדה ולא תהיה וזה וכשאנו משערין הספק הזה יהיה פתחה ט"ו יום לפי שנאמר שאם הצ' מאלו הד' מתחלת נדה הם ישארו מהתקופה ט"ו יום. ולפרש דצרי' נראה דהנה צטועה אפי' ציוס א' היה ראוי שתקצב לה וסת^ל מחמת ספק ספיקא, דהא אפי' צימ' ויזה הוא רק ספק נגד קביעת

ולא ראתה צר"ס [שלפניו] וכו', ומדייק הש"ך דמזה מוכח דלא ס"ל כהרמז"ס, דלהרמז"ס אין חילוק בין ראתה ללא ראתה לחשבון ימים נדות ויבות^ל. אבל קשה לי על דבריו דודאי לענין קביעת וסת אף להרמז"ס יש חילוק בין ימי ויזה הסמוכים לימי נדות שראתה בהן [לצדן ימי נדות ויבות שהן רק לפי החשבון ולא ראתה בהן, והטעם כמ"ש הראב"ד ז"ל [שער הוסתות סי' צ' אות י"א] דקיס להו לרצנן דצו' ימי נדה דמים מתמרקין ואין חוזרין עד י"ח יום עכ"ל, וכ"כ הרמז"ס דזהדיא לענין ימי נדה וז"ל (צפ' (א') [ח'] מהל' איסור' [ה"ט]) אשה קובעת וסת צימ' נדותה שאין רואה בהן, ועיין במפרשי דבריו שהרמז"ס סובר דזהו ממעין סתום דקאמר בגמרא דקובעת וסת צימ' נדותה וזהדיא כתב הראב"ד צס' צעל הנפש [שעה"ו סי' צ' דין ז'] והרמז"ן בחידושים לנדה [דף ל"ט]. דאף צימ' ויזה קובעת וסת ממעין סתום^ל. וצ"ב ז"ל כן להרמז"ס דכחותן ימים שאין רק לפי החשבון קובעת וסת, דאלת"ה לא משכחת וסת קצוב לל' יום ולא לימי חודש בין צטועה ובין צדילוג דהא ראיה שניה ע"כ צימ' ויזה הוא^ל ועיין בחי' לנדה [דף לט]. ובעיקר דברי הרמז"ס שהשיג עליו הרמז"ן בחי' לנדה [דף ל"ד] [דף נ"ד]. מהרבה סוגיות וחשדי' לטועה דדבר משנה, נ"ל ליישב דבריו דז"ל הרמז"ס (צפ"ו מהל' איסור' (ה"צ) [ה"ו]) וז"ל מיום שתקצב לה וסת עד שתעקר הוסת, מצויר מדבריו דדוקא אשה שאין לה וסת סופרת לעולם ו' וי"א, אצל שיש לה וסת מתחלת לספור מיום וסתה ימי נדותה אף שחל יום וסת בצמנע ימי ויזה משום דרמננא אמר גבי וזה צלה עת נדמה ויום הוסת עת נדמה היא^ל. וכ"כ (פ"ח ה"י) וז"ל כיצד חוששת לוסתה, וכמ"ש המ"מ שם וז"ל דחוששת שמא וסת היה וממנו ראיה להתחיל ימי נדות או לאו וסת הוא וימי ויזה הן וכן מצויר בהרבה מקומות צרמז"ס וצמ"מ^ל. ובזה נצוה ליישב השגות הרמז"ן דמה שהקשה מערכין [דף ח' ע"א] מהא דאין פתח צטועה דאמר התם דיוס א' טמא ראיתי דפתחה (י"ו) [י"ז] יום, ולהרמז"ס החשש לעולם עומד,

הגהות והערות

נסתר ממש"כ הרמב"ם בפ"ח ה"ט ויבואר להלן: [ו] נראה דרבונו ס"ל דאם יש לה וסת למשל ביום ל', דיש להתחיל הסדר של ז' ימי נדות וי"א ימי ויבות כל פעם שמגיע יום ל', ואע"פ שיום ל' הוא תוך ימי ויבות מ"מ כשתראה בו היא נדה ומונה ז' ימי נדות וי"א ויבות וז' נדות וד' ימים של ויזה וכשתראה ביום ל' מתחלת שוב ימי נדתה. ונראה דגם אם לא ראתה ביום ל' מ"מ מתחלת ז' ימי נדות ואחריתן י"א ויבות ואע"פ שלא ראתה בימי נדתה. והטעם לכל זה משום דיום וסתה מקרי בעת נדתה וראיית ויבות הוא ראיה בלא עת נדתה, ועי' בחזו"א סי' קכ"ב ס"ק ב' שכי' בדעת רבנו. אכן המהרש"ל בביאורו לסמ"ג לאוין קי"א ביאר בשיטת הרמב"ם דאחר שראתה פעם ראשונה מתחלת סדר ז' י"א ז' וי"א, ואם אח"כ קבעה וסת ליום אחר מתחלת למנות הד' ימי נדות מאותו יום שהוקבעה וסתה ומתחלת סדר ז' י"א מיום הוסת, ואפילו בא וסתה תוך ימי ויבתה היא ובה, ואם תעקור וסתה ותקבע יום אחר או מתחלת סדר ז' י"א מיום הוסת החדש ע"ש: [ז] עי' במ"מ פ"ט ה"טו. הנה מכל המקומות שהזכיר רבנו יש ראייה רק דכשקובעת וסת חדשה משתחלת למנות מחדש מיום וסתה, אבל לכאורה אין ראייה דלא כהמהרש"ל דלעולם י"ל דמיום וסתה מתחלת סדר זה לעולם. ועיקר מש"כ רבנו כאן י"ל גם אליבא דמהרש"ל: [ח] אולי צ"ל ט"ז: [ט] דהרמב"ן חילק קושיותו לשתיים, דמתחלה הקשה מעיקר דין דראתה יום א' פתחה י"ו, [להרמב"ם] קשה דגם אחר שעברה י"ח יום דילמא בימים הראויין לזיבות עומדת דהרמב"ם ס"ל דיכולים להיות ימי ויבות אף אם לא קדמו ראיה של נדה. ועוד הקשה "מדאמרין התם נמי ארבעה וחמשה ימים טמא ראיתי", וכוונתו הוא להקשות אדיק דינא של הרמב"ם דאשה חוזרת לימי נדותה אף קודם שצברו ז' נקיים של ראיתי ויבתה, דקשה דמדאמרין ראתה ד' ימים פתחה י"ו, ולהרמב"ם יש לחוש שג' ימים הראשונים היו ימי ויבות ויום ד' היה תחלת נדה ותצטרך להמתין י"ו ולמה תני פתחה י"ו: [י] פ"י כשתראה בפעם הבאה:

דטעם דצבעונים טהור משום דאין ניכר מראה הדם היטב ואין ניכר כ"כ אם הוא מראה טמא [כדיאר המעיל צדקה] לכן אין נ"מ אם קנחה הדם מגופה דמ"מ נמצא על צבעונים. ובענינים אלו עי' מש"כ בשו"ת חשב האפור ח"ב סי' ע"ה. [והפת"ז העיר שיש לטמאה בנמצא על נייר קינוח אע"פ שאינו מק"ט דכיון דהאשה האוחזת בו מק"ט ומטמאה מדין משא הרי דומה למש"כ הסד"ט דדבר שאינו מק"ט המונח על מק"ט מקבל טומאת כתמים, ועי' מש"כ בזה האגור"מ ח"ד סי' י"ז אות ט"ו]: [ג] פ"י דלהרמב"ם אפילו לא ראתה בריח השני הוי יום ט"ו תוך ימי ויזה לפי החשבון, ומדהוצטרך הלבוש לומר שראתה בריח השני מבואר דלא ס"ל כהרמב"ם: [ד] פ"י דאינו מפורש לא בגמ' ולא ברמב"ם דקובעת וסת בימי ויזה ממעין סתום, אלא דהראב"ד והרמב"ן כתבו כן, וכתב רבנו שגם הרמב"ם מודה לזה, וכיון דלהרמב"ם פירושו של מעין סתום הוא ימי ויזה לפי חשבון, יוצא דלהרמב"ם קובעת בימי ויזה שהן רק לפי חשבון. אכן מדברי המגיד משנה שם לכאורה מבואר דלא ס"ל הך, דהביא דברי הרשב"א בביאור הא דאניה קובעת בימי נדות ויבות, ושוב כתב דכל זה להרמב"ן דאין ויבות אלא סמוך לימי נדות שראתה בהן, אבל להרמב"ם שהיא סופרת לעולם נדות ויבה בין תראה בין לא תראה אין לכל זה צורך ע"כ. פ"י דלהרמב"ם משכחת ימי ויבות אע"פ שלא ראתה מקודם ואינה קובעת בהן וסת, ומבואר דגם כשהן ימי ויבות ע"פ חשבון אינה קובעת וסת, וזהו כשיטת הש"ך: [ה] וי"ע כשהיא קובעת וסת לל' יום או ליום החדש שהוא בימי ויבתה האם נעשתה ובה ע"י ראיה זו או נדה, דאף שהוא בימי ויבתה מ"מ ראיה של ויבות הוא דוקא בלא עת נדתה אבל זה שרואה ביום וסתה הוי בעת נדתה. ומדברי רבנו להלן ד"ה ובעיקר משמע להדיא דכשמגיע יום וסתה מתחלת ימי נדתה אע"פ שהוא תוך ימי ויבתה ע"ש. ולפ"י יש לפקפק בראיה זו של רבנו [דאין משכחת לה וסת לל' יום], ד"ל דכיון דראתה ג' פעמים ביום ל' ואמרין זהו וסתה ממילא הן ראיות נדות ושפיר קובעת בהן וסת דהן ימי נדותה. אכן לכאורה זה

ב (יח) יתחיל בראש שיטה, (יט) ^השלא ישאר חלק בגליון הגט לפני חתימתו: ג (כ) ^ולא יהיה בין הגט לחתימת העדים כתוב דבר שאינו מענין הגט. ואם כתב כן, כגון שכתוב: (כא) שאלו בשלומה, פסול, שמא לא חתמו אלא על שאלת שלום. אבל אם כתב: ושאלו (בשלומה), כשר, שהיא מדובק עם של מעלה ועל הכל חתמו: ד (כב) ^זחתמו בראש הגט או מצידו או בימינו או בשמאלו (כג) או מאחוריו, (כד) פסול: ה ^חאף כשחותמין למטה, צריך שיהיה גב החתימה כלפי הגט. ואם היו רגלי החתימה כלפי (כה) הגט, פסול: ו ^טכל

באר הגולה ה טור וכ"כ התוס' שם ע"ב והגהת מיי' בפ"ח ונתבאר בח"מ סימן מה ובש"פ: ו ברייתא גיטין דף ס"ז ע"א וכדאמר ר' אבהו וכו' שם * (כ) הוא ברמב"ם וטור: ז משנה שם ע"ב: ח שם במשנה: ט טור בשם הרמב"ם בפ"ד מהלכות גיטין:

מקורות

סעיף ב' [לא] באר היטב שם מהר"ם ורשד"ם: [לב] והגם שכתבו אותו שלא כסדר אין פסול שלא כסדרן בכתיבת הגט. וגם זמה שהניחו מקום חלק ממחלה אין לחוש הואיל ולבסוף מילאוהו. ודומה למש"כ הרמ"א בסעיף הקודם דאם העד השני הניח מקום חלק למעלה מחתימתו דהוא כשר. פתח"ת (סק"ד) שם שו"ת עבודת הגרשוני (ס' כ"ד): סעיף ג' [לג] כמש"כ הב"י שם הרמב"ם (פ"ד, הכ"ה) דהואיל ולא כתב וי"ו החיצור מסופקים אם חתמו רק על השאלת שלום ולא על כל הגט. וע"ע בב"י דהגם דמחלה כ' הר"ן דהגט בטל לגמרי הואיל ואינו מתבצר ומוכיח דקאי על הגט מ"מ בסוף מסיק דמנקט לתומרא עדיף והוי ספק מגורשת: [לד] כלומר דאין חוששין שהעדים שחתמו אחריו אין חותמין אלא על מש"כ שהוא כהן או לוי ולא על שאר הגט. דרכי משה (אות ז'): סעיף ד' [לה] כדמבאר ממתיקין (פ"א), וכן הטעם דכולהו: [לו] הב"ם כ' להכשירו דלא גרע מאילו כתב מקל"ת הגט על דף שני דמבואר לק' (סעיף ז') דהוא כשר. אולם הב"י פוסל משום שלא עשה כהקנת חז"ל שיחתמו העדים בפנים ועוד דעדיין איכא למגור שמא יעשו גט מקושר (ע' ב"ב (קס"א) ברש"י ד"ה שניהם פסולים ושם בחז"ה פשוט). ומסיים הב"י דספר אחד דאמר רחמנא משמע שיהא אפשר לקרות כל מה שכתב בו בפעם אחת. ב"ש (סק"ה): [לז] כמש"כ הב"ש (סק"ד) דלא דק בלשון פסול דהכא נחשב כאלו שאין כאן עדי חתימה דמוכח שלא חתמו על גט זה. (וכן לק' בסעיף ה' ע"ש): סעיף ה' [לח] דשם כ' הג"פ (סקל"ג) דמה דמבואר דאם כתב ע"י חק מוכות שהוא פסול

סעיף ב' (יח) יתחיל בראש שיטה. ואם הניח מקום חלק לימין חתימתו כדי לכתוב פלוני חייב לפלוני, יס [לא] להכשיר נשעת הדחק. וע' בחו"מ (סימן מ"ה סעיף י"א) בפרט דין זה: (יט) ^ישלא ישאר חלק בגליון הגט. ואם התחילו לחתום שלא בראש השיטה ומילאוהו אחר כך אין לחוש [לב] לפסול: סעיף ג' (כ) ^{יא} לא יהיה וכו'. הטעם כדמפרש בסמוך דשמא לא חתמו אלא על אותו ענין, ולא על הגט: (כא) ^{יב}שאלו בשלומה פסול. ואם לא כתבו בוי"ו החיצור (ושאלו) י"א [לג] דהוי ספק מגורשת מן התורה. ואין לחוש זמה שהעד הראשון הוא [לד] כהן וחומס בסוף שמו, כהן: סעיף ד' (כב) ^{יג}חתמו בראש הגט וכו' פסול. משום [לה] שאין העדים נקראים עם הגט: (כג) ^{יד}או מאחוריו. ואם כתב מקל"ת מנוסח הגט מאחוריו וחתמו העדים מאחוריו נחלקו [לז] הפוסקים אם הוא כשר או לא: (כד) ^{טו}פסול. י"א [לז] דהגט בטל מן התורה: סעיף ה' (כה) ^{טז}הגט במ"א וי"א דחוששין לו. ע' [לח] לעיל (ס' קכ"ה ס"ח):

(עו) לתוך עיסה (עז) שהורמה חלתה (עח) והכל ממין אחד (עט) אם יש לו קמח או עיסה שלא ניטל ממנה חלה (פ) מפריש ממנו על זה השאור

ראשית ישראל

ליגע כמבואר בסי' שכ"ה ס"ב [ש"ך]:
(פ) מפריש ממנו על זה השאור. ואין זה כמפריש מן החיוב מה"ת על הפטור מה"ת דאסור, לפי שאין השאור בטל בעיסה מדאורייתא, שטעם כעיקר מה"ת ק"ב, ומיירי שאין בעיסה ששים כנגד השאור ק"ב, [ולמאן דס"ל טכ"ע לאו דאורייתא צריך שיהיה בהשאור כזית בכא"פ מהעיסה שאל"כ השאור בטל בעיסה מה"ת, וא"א להפריש עליו ממקום אחר ק"ב], ולפי"ז אין דין זה (שיכול להפריש ממקום אחר) אמור אלא כשנתערב שאור ק"ה שנותן טעם בעיסה, אבל אם אינו נותן טעם כגון שיש ס' כנגדו, או כשנפלה עיסת טבל לעיסה זו, דמדאורייתא בטל ברוב, אינו יכול להפריש עליה מעיסה החייבת מדאורייתא, דהא אין מפרישין מן החיוב על הפטור, ומ"מ גם בזה נאסרה העיסה מדרבנן משום דטבל אוסר במינו במשהו, לכן באופן כזה צריך דוקא להפריש מעיסה שאין בה שיעור בפני עצמה כמבואר בסמוך בדברי הרמ"א ק"ה, או יפריש מיניה וביה וכדלקמן סקפ"ה:

ס"ל להמחבר דהאורז מתחייבת אף שאין בהחיתים או השאור כשיעור ק"ב, ה"ט דשאני אורז שלא היה לה חיוב חלה מעולם, וא"כ כשנותן בה שאור ונשתנה טעמו (וגם נגרר אחריו) חל חיוב חלה מעתה אף על האורז, משא"כ עיסה שכבר הפרישו עליה, אע"ג שנכנס בה עתה טעם טבל מחדש מ"מ שאני הכא שהיתה לה שעת חובה ונפטרה ע"י שהפרישו עליה, שוב אינה מתחייבת ק"ב:
(עו) לתוך עיסה וכו'. ועכשיו יש בהעיסה תערובת של חלק החייבת בחלה וחלק הפטורה מחלה, והרי קי"ל דאין מפרישין מהחיוב על הפטור או להיפך ק"ב, על כן קמבאר המחבר ב' דרכים לתקן עיסה זו וכדלקמן: **(עז) שהורמה חלתה.** וה"ה אם נתנה לפחות מחמשת רבעים, חייב להפריש ואף שעכשיו אין בה שיעור חלה ק"ב: **(עח) והכל ממין א'.** שא"א לעמוד על טעמו ק"ב, ומשום סיפא דמפריש מינה וביה נקיט לה ק"א, וכמבואר לקמן סקפ"ה: **(עט) אם יש לו קמח או עיסה.** שיש בה שיעור שחייבת בחלה הרי זה נותנו סמוך לעיסה זו, וא"צ

מקור ישראל

קבו. כן הקשה הפמ"ג (פמחה להלכות פסח ח"ב פ"א אות י"א): קבו. גדוה"ק (סק"ט): קבח. שו"ע (סי' של"א סנ"ח), ובלבוש שם כתב שזה נלמד מהא דקיי"ל דאין מפרישין מפירות א"י על חו"ל או להיפך: קבט. תשצ"ך (פ"ה הלכ"ח), וכ"מ במרדכי (פסחים רמז תר"ח) ומבואר שם דגם יכול לזכך להפרישה, וכן חידש מדנפשיה זראשה"ע: קצ. לבוש (סי"א): קצא. מבואר ברע"ב ופי' הרא"ש (פ"ג מ"י), וכ"כ המק"מ (סקנ"ז): קצב. ר"ש ושו"ת הרא"ש (כלל ז' סי' ז' וג'), ורש"א (ריש ש"ג), וחי' הרמב"ן (מס' ע"ז ע"ג), ושו"ת מהר"ם (סי' ש"ט) הוצא צ"י בשם מ"כ. [ובמחנ"א (ה"י מעשר פי"ב) ציאר דהוא מדין מחמץ והוצ"ד גם בשו"ת נאות דשא (שס) עי"ש שהאריך בזה, ובשו"ת תועפת ראש (סי' נ"ד) ציאר דהא דהשאור אינו בטל מדאורייתא משום דהוי כדצר הניכר בעיסה, ומ"מ מלשון הראשונים הנ"ל לא משמע כן]: קצג. תשצ"ך (פ"ה ה"י כ"ג), ולבוש צחי' דינים שצטוף ספר תבואות שור, הוצא צפ"ת, אמנם עי' ש"ך (יו"ד סי' פ"ז סקל"ו) דכדי להחמין הוי נ"ט ממש (וכן הציא הפר"ח (בס"י ז"ח) בשם המ"כ וחלק עליו, וכנראה שנעלם ממנו הש"ך הנ"ל) וזה לכאורה אפי' ביותר מס' וז"ע: קצד. רשצ"א, מאירי, וי"א בתשצ"ך (שס), וכ"כ הערוה"ש (ס"ל): קצה. חי' רעק"א עפ"י הר"ש ורא"ש הנ"ל וכדלעיל או"ק קל"ב: קצו. לבוש (שס):

(פא) לפי חשבון דהיינו (פב) אחד כ ממ"ח בשאור (פג) * ואפי' אין בזה שיעור חלה (פד) ובלבד שניחנו חלל העיסה הגדולה (כ"מ צמ"ה ס' (ק') [ק"צ] °) (פה) ואם לאו

כ צטור וצ"י אחד
מכ"ד וכן צסיפא
ושכן פירשו הר"ש
והרא"ש:
° ע"י ראשונה סקמ"ג:

ראשית ישראל

ביאורים

* ואפי' אין בזה שיעור ובלבד שניחנו וכו'. ולכאורה קשה דכיון שהוא מקפיד שלא יתערב זה העיסה עם השאר (דא"כ שוב לא יכול ליטול ממנה חלה), והרי קיי"ל (לק' סי' שכ"ו) דדבר שהוא מקפיד על תערובתה אינה מצטרף, וא"כ גם כאן נימא הכי. וי"ל דהא דאינם מצטרפין יחד היינו רק אם מקפיד בגוף העיסה כגון שהאחד חטיט והאחר שעורים או שבאחד יש כרכום והאחר אין בו, משא"כ כאן כשהוא מקפיד רק מטעם האיסור שבו שפיר מצטרף. וכע"ז מצינו בתוס' (פסחים כו: ד"ה עלה, ב"מ ל. ד"ה אף, ובאומה"ת שם בשם ראשית ביכורים) דאם בלא האיסור הוזה נוחא ליה אף שהוא מקפיד מטעם האיסור אין זה מיקרי לא נוחא ליה ע"ש. וע"ע קובץ הערות (סוף יבמות) שהביא רביה מתוס' הרא"ש (ב"מ שם) לענין רובא ומקפיד.

וכן משמע בירושלמי (פ"ב הל"ג, כב:) עיסה טמאה ועיסה טהורה "עשו" כדבר שהוא מקפיד על תערובתה, משמע דמעיקר הדין אין זה מיקרי מקפיד ע"ש.

סגי אם יש בצירוף שניהם יחד שיעור חלה, וכ"כ הרמב"ם ק"ו וז"ל "הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונתנו לתוך עיסה שהורמה חלתה הרי זה מביא עיסה שנייה שיהיה בה עם שאור זה שיעור עיסה שחייבת בחלה ונותנה בצד העיסה שהורמה חלתה, ומפריש מן העיסה השנייה שיעור חלה עליה ועל השאור כדי שיטול מן המוקף" עכ"ל, ובזה מבוארים דברי הרמ"א: (פד) ובלבד שניחנו חלל העיסה. הלשון לאו דוקא דבאמת לא סגי בהנחה גרידה רק בענין נשיכה קמ"א או צירוף סל כדלקמן סי' שכ"ה ס"א קמ"ב: (פה) ואם לאו. שאין לו עיסה אחרת החייבת בחלה שיכול להפריש עליה ועל השאור, אז מפריש מיניה וביה דהרי נאסרה כולה, ובזה אף שנפל רק מעט שאור, או

(פא) לפי חשבון. ואף דאין השאור בטל בעיסה ונאסרה כל העיסה, מ"מ א"צ להפריש על כולו דכיון דהפריש עליו ממקום אחר חזר השאור להיות היתר, והוי כאילו נסחט כל האיסור טבל שבו וחזר כל התערובות להיתרו קל', ואף דבשאר איסורים קיי"ל דחתיכה נעשה נבלה וצריך לשער כנגד כולו, מ"מ כאן כיון שיש לו עצה להפריש עליו ממקום אחר אין שם איסור עליו ולא נתהפך כל התערובות לאיסור טבל קל': (פב) אחד ממ"ח. כמבואר לעיל בסי' שכ"ב (ס"א וד') דבזמנה"ז שכולנו טמאים אף בעה"ב א"צ להפריש אלא אחד ממ"ח [גר"א], ולפי מש"כ הרמ"א (שם בס"ה) דנהגו להפריש רק כזית, א"צ להביא עיסה אחרת ולא להפריש כנגד כולו כדלקמן, אלא נוטל כזית מכל העיסה ודיו קל': (פג) ואפילו אין בזה שיעור חלה. פי' דא"צ להביא עיסה אחרת שיש בה לבדה שיעור חלה כדי להפריש ממנה עליה ועל השאור, אלא

מקור ישראל

קל"ו. שו"ת מנחת צדק (סי' ס"ט ענף ב') וגדוה"ק (סק"ט) וכו"ז צראשה"ע ומשנ"ר: קל"ח. פמ"ג (יו"ד סי' ז"צ שפ"ד סק"י) ואורים גדולים (מוצא צפת הגליון לחי' רע"ק סוף דף קמ"ט: [וכע"ז כתב הד"מ (יו"ד סי' ז"צ סק"ד) צ"ס המדרכי דאין אומרים חנ"ג אלא כשאין יכול להפריד האיסור משם]: קל"ט. רש"א (שם) ומשנ"ץ (פ"ה הלכ"ה), וכן חידוש החלמ"ל (סקפ"ו) מדנפשיה וע"ש עוד בזה: קמ. פ"ו הלי"א [והביא רק ע"ה זו משום דס"ל טכ"ע מדרבנן - חלמ"ל (סקפ"ח)], והוא מהמוספתא והוצא צטור, וכ"כ הסמ"ק: קמא. צ"ח [צפי' מש"כ הטור "ויערבונו"], וכן איתא בירושלמי (פ"ג הל"ה, ל"ב) "הוא חמרה שהנשך תורה" ע"ש, וע"ע צשוע"ה (סי' תק"ו קו"א סק"ג): קמב. מקמ"מ (סקכ"ט):

ל טור בשם ה"ר (פו) (פו) מפריש אחד ממ"ח בכל העיסה לפי שנעשית כולה טבל (פח)
פיך: וְהוּא הָדִין אִם הַשְּׂאֹר שֶׁל פֶּטוּר וְהַעִיסָה שֶׁל חֵיבוֹב [טור בשם ר"ף]:

ראשית ישראל

עיסה דאינו נותן טעם בעיסה צריך להפריש מינה וביה^{קכ}, דהרי קיי"ל מדרבנן דטבל אוסר במינו במשהו, כיון דהוא דבר שיל"מ^{קכד}, או משום "דכהתירו כן איסורו"^{קכה}, פירוש כשם שחיטה אחת חשובה לפטור את כל הכרי (שהרי מדאורייתא אין לחלה ותרומה שיעור), כך איסורו במשהו, שאפילו משהו חשוב לאסור כל הכרי^{קכו}, וזה שייך רק במינו דהרי אין מפרישין אלא ממין על מינו^{קכז}, ואע"ג דשאור בעיסה לא הוה חד טעם ולא חד שמא מ"מ מיקרי מין במינו הואיל וראויה להמתין וגם העיסה תתהפך לשאור הוה ליה מב"מ מהשתא^{קכח}, ועי"ל דכיון

שהעיסה צריכה לשאור הו"ל כמב"מ^{קכט}: (פו) מפריש. וכתב בס' החינוך (מ' שפ"ה) דנוטל ממנה חלה בלא ברכה לפי הדומה, אמנם מדברי המרדכי נראה דשפיר יכול לברך^ק: (פו) מפריש אחד ממ"ח בכל העיסה. ולא מהני כאן להפריש רק לפי חשבון השאור שבה כדלעיל, דבשלמא כשמפריש עליו ממקום אחר שיש בו חיוב גמור ופוטור דרך אגב גם השאור שנתערב בעיסה זו, די להפריש לפי שיעור השאור לחוד דאז נפטר גורם החיוב, משא"כ הכא שאין לו להפריש ממקום אחר וצריך להפריש מיניה גופיה מטעם שנעשית כולה טבל, ע"כ יפריש כשיעור כל העיסה דאזליגן בתר מעשה הפרשתו^{קכ}, והפרישה כתב דכשמפריש מיניה וביה נראה כמו שיש חיוב על כל העיסה ע"כ צריך להפריש על הכל משא"כ כשמפריש עליו ממקום אחר, וי"א הטעם כדי שיטול מן השאור החייב כשיעור, דכשמוציא ממנה אחד ממ"ח כנגד כולה אז יהיה בהחלה אחד ממ"ח כנגד השאור המעורב בה^{קכב}: (פח) והוא הדין אם השאור של פטור. כגון שבא מעיסה שהורמה חלתה^{קכג}, או מעיסה הפטורה מחלה כגון במוצאי פסח שלוקחין שאור של גוי ונותנין בעיסה של ישראל, יכול

מקור ישראל

קמג. ט"ך (סקי"ח) כדציאר הלצו"ש (מוצא צפ"ת) והערוה"ש (ס"ל) [ושאר דברי הש"ך לא העתקתי דכזר הקשו עליו האחרונים עי' גדוה"ק (סקי"י) ושו"ת נאות דשא (סי' מ"א ד"ה ואחרי) ותוס' חדשים]: קמד. נדרים (נ"ח). ורמב"ם (הל' מאכל'א פט"ו ה"ו): קמה. מס' ע"ז (ע"ג): והוצא צר"ש ופי' הרא"ש ורע"ב (פ"ג מ"י): קמו. תוס' (סס, ד"ה טבל), ועי"ש אמאי צעין צ' טעמים לזה: קמוז. עפ"י רש"י (סס): קמוח. עפ"י הר"ן (ע"ז סו. בשם הרמב"ן), וזה כעין סברת החכמים לענין דבר שיל"מ שמיקרי מין צמינו המוצא צר"ן (נדרים נ"ג): קמפ. כמש"כ צר"ן (נדרים נ"ג). לענין הא דאיתא צצ"ה (ז"ט). דמים ומלח אינם בטלים צעיסה משום "דשאני מים ומלח כיון דעיסה לא מתעבדא אלא זהו כמין צמינו דמי", וכ"כ בתוס' (שם ד"ה משום) צמירון השני: קג. לחם שלמה (פ"ה סקל"ה), והוכיח זה מדברי המרדכי שהצאנו צאו"ק קכ"ט: קנא. ט"ו, ועי' מה שהאריך צוה צשו"ת נאו"ד (סי' מ"צ ד"ה וי"ל): קגב. תשצ"ך (פ"ה הלכ"ג), וזה רק לדעת הפוסקים דיש צילה אף בשאור (עי' מה"ד סי' ק"ז), אכן לדעת החולקים דאין צילה רק צדצר לה, יתרונו כדלעיל: קגג. תשצ"ך (פ"ה הלכ"ו):

ביאורים

* וה"ה אם השאור של פטור. עי' בפנים דמשכחת לה בשאור של גוים. וכתב הב"י (ריש סי' קי"ב) לענין חשש פת עכו"ם, וז"ל ונראה דאפילו לדברי הר"ן אין לאסור ליקח שאור של גוים ולחמץ בו דלא אסר הר"ן אלא היכא שנשאור הפת על אותו תבנית שערכו הגוי וכו' והיכא דלשו גוי וערכו ג"כ אם בא ישראל וביטל עריכתו וחזר וערכו משמע דשרי וכו' ועוד דאפילו את"ל דכל שלשו וערכו גוי אפילו ביטל ישראל עריכתו אסור איכא למימר דהנ"מ בפת שערך אותו הגוי מתחלה על דעת לאפותו ע"י עריכה זו אבל כשמתחלה ערכו ע"ד שאור הוי כלשו ולא ערכו שהרי עריכה זו עריכה ע"מ לסתור

תרגום

(א) והוה בתר דמית משה עבדא דיי ואמר יי ליהושע בר נון משמשוניה דמשה למימר: (ב) משה עבדי מית וכען קום עיבר ית ירדנא הדין את וכל עמא הדין לארעא דאנא יהיב להון לבני ישראל: (ג) כל אתרא דתדרך פרסת רגלכון ביה לכון יהבתה כמא דמלילית עם משה: (ד) ממדברא ולבנונא הדין ועד נהרא רבא נהרא דפרת כל ארע חתאי ועד ימא רבא מעלני שמשא יהא תחומכון: (ה) לא יתעתד אנש קדמך כל יומי חיך כמא דהוא מימרי בסעדיה דמשה כן אהוי עמך לא אשבקינך ולא ארחקינך: (ו) תקיף ועלם ארי את תחסינ ית עמא הדין ית ארעא דקיימית לאבהתהון למתן להופן: (ז) לחור תקיף ועלם לחדא למטר למעבד ככל אוריתא דפקך משה עבדי לא תסטי מיניה לימינא ולשמאלא בדיל דתצלח בכל אתר דתהך: (ח) לא יעדי סיפרא דאוריתא

יהושע א א-ח

א א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אל־יהושע בן־נון משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת ועתה קום עבר את־הירדן הזה אתה וכל־העם הזה אל־הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: ג כל־מקום אשר תדרך כף־רגלכם בו לכם נתתיו פאשר דברתי אל־משה: ד מהמדבר והלבנון הזה ועד־הנהר הגדול נהר־פרת כל ארץ החתים ועד־הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם: ה לא־יתיבב איש לפניך כל ימי חיך פאשר הייתי עם־משה אהיה עמך לא ארפך ולא אעזבך: ו חזק ואמץ כי אתה תנחיל את־העם הזה את־הארץ אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם: ז רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל־התורה אשר צוך משה עבדי אל־תסור מפניו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך: ח לא־ימוש ספר התורה

רש"י

ויהיה שלכם: (ד) מן הלבנון והמדבר. הוא מדבר קדש מדבר צין שעל ידי אדום שהיה במקצוע דרומית מזרחית ודרך שם נכנסו לארץ שנאמר והנה אנחנו בקדש וגומר, ומניין שהיה בדרומית מזרחית שנא' והיה לכם פאת נגב ממדבר צין על ידי אדום: ועד הנהר הגדול נהר פרת. זה נחצה מדרום לצפון: כ"א ארץ החתים. בכלל הזה: ועד הים הגדול מבוא השמש. לארצה מן המזרח למערב: (ו) חזק ואמץ. דרך ארץ כמה שהוא אומר כי אתה תנחיל: (ז) רק חזק ואמץ מאד. בתורה כמו שהוא א' לשמור ולעשות ככל התורה: תשכיל. תללים: (ח) ספר התורה הזה. ספר משנה תורה

(א) ויהי אחרי מות משה. מחובר על סדר התורה המסויימת /המסויימת/ בפטירת משה וזה מחובר לה: (ב) משה עבדי מת. ואילו היה קיים צו הייתי חפץ ורצונינו דרשוהו על שלשת אלפים הלכות שנשכחו צימי אכלו של משה צא יהושע ושאל אמר לו הקצ"ה משה עבדי מת והתורה על שמו נקראת לומר לך אי אפשר לא וטורדן במלחמה: (ג) כל מקום אשר תדרך. תדרך כיוצא צו נאמר למשה ושנינו בספרי אס ללמד על תחומי ארץ ישראל הרי הוא אומר מן המדבר והלבנון אס כן למה נאמר אשר תדרך אף חוזה לארץ משתכנשו את הארץ כל מה שמכנשו חוזה לארץ יהיה קדוש

מצודת ציון

(א) בן נון. בחיר"ק כמו בן בסגור"ל ולפי שהן מלות זעירות ודבוקות תקל הקריאה בחיר"ק מבסגור"ל: (ב) קום. הוא ענין ורוז כמו קום לך למסע (דברים י'): (ג) תדרוך. מלשון דרך וענינו הליכה וצעידה: (ד) והלבנון. כן שם היער ואולי גדלו בו אילני לבנה: מבוא. ענין שקיעה כמו כי בא השמש (בראשית כח): (ו) ואמץ. אף הוא ענין

מצודת דוד

(א) ויהי - צאה הוי"ו להוסיף ולסב' למה שהשלימה התורה בספור מיתת משה ואמר שאת"ו אמר ה' אל יהושע וכו': (ב) משה עבדי מת - ר"ל אילו היה עדיין חי לא יכולתם לעבור את הירדן כי עליו נגזר לכל יעבור: ועמה - הואיל והוא מת קום עבור וכו': (ג) צו - מוצב על תחלת המקרא אכל מקום: (ד) מבוא השמש - שהוא צדו מבוא השמש: (ה) לא יתבב - ר"ל לא יתבגר להיות נגב הקומה: לא

הדין מפומך ותהי הני ביה יימם ולייליא
בדיל דתטר למעבד ככל דכתיב ביהארי בכך
תצלח ית דרכך ובכך תכשט: (ט) הלא
פקידתך תקף ועלם לא תדחלל ולא תתבר
ארי בסעדך מימרא דיי אלהך בכל אתר
דתהך: (י) ופקיד יהושע ית סרכי עמא
למימר: (יא) עברו בגו משריתא ופקידו ית
עמא למימר אתקיננו לכון זודין ארי בסוף
תלתא יומין אתון עברין ית ירדנא הדין
למיצל למירת ית ארעא דיי אלהכון יהיב
לכון למירתה: (יב) ולשבט ראובן ולשבט גד
ולפלגות שבטא דמנשה אמר יהושע למימר:
(יג) הוו דכירין ית פתגמא דפקיד יתכון משה
עבדא דיי למימר יי אלהכון מניח לכון ויהב
לכון ית ארעא הדא: (יד) נשיכון טפליכון
ובעירכון יתבון בארעא דיהב לכון משה
בעברא דירדנא ואתון תעברון מזרזין קדם
אחוכון כל גברי חילא ותסעדון יתהון:
(טו) עד דיניח יי לאחוכון כותכון ויירתון אף
אינון ית ארעא דיי אלהכון יהיב לכון
ותתובון לארע ירותתכון ויירתון יתה דיהב
לכון משה עבדא דיי בעברא דירדנא מדנח
שמשא: (טז) ואתיכו ית יהושע למימר כל
דפקדתנא נעבר ולכל אתר דתשלחננא נהך:
(יז) ככל דקבלנא מן משה כן נקבל מנך לחוד
יהי מימרא דיי אלהך בסעדך כמא דהוה
בסעדיה דמשה: (יח) כל גבר דיסרב על
מימרך ולא יקבל ית פתגמך לכל דתפקדיה
יתקטיל לחוד תקף ועלם:

הִזָּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן
תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אֲנִי
תִּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאֲנִי תִשְׁכִּיל: ט הֲלוֹא
צִוִּיתִיךָ חֹזֶק וְאַמֶּץ אֶל־תַּעֲרֹץ וְאֶל־תַּחַת כִּי
עָמַדְתָּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ: י וַיֵּצֵאוּ
יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁטְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ ו
בְּקָרֵב הַמַּחֲנֶה וַיֵּצְאוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הֲכִינוּ
לָכֶם צִידָה כִּי בַעֲדוֹ וְשִׁלַּשְׁתָּ יָמִים אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לָבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם
לָרֶשֶׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדִי וְלַחֲצִי שִׁבְט
הַמְּנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־
הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה
לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם

אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן
לָכֶם מֹשֶׁה בַּעֲבֹר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמִשִּׁים לִפְנֵי אַחֲיֵיכֶם כָּל־
גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֹזְרֵתֶם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה וְלֹאֲחֵיכֶם כָּכֶם
וַיֵּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וּשְׁבַתָּם

רש"י

דבר הכריך לדרך וכלי זיינס למלחמה אמר להם לתקן שאם
אתה אומר במאכל ובמשתה הרי היו מסתפקים זמן שכליהם
עד ט"ו זיינסן וכה"ל וישבות המן ממחרת (מ"ר): בעוד
שלושת ימים. בסוף שלשת ימים צעוד שיהיו כאן שלשת ימים
ואחר תעברו: (יד) כל גבורי החיל. שצבם יעברו חלוצים:

היה לפניו: והגית בו. והצוננת בו כל הגיון שצמורה כלל
כד"ל והגיון לצי לפניך, לכן יהגה אימה: (ט) הלא צויתך
חזק ואמץ. במלחמה כמ"ס אל תערוך ואל תחת והיכן לוהו
זימי משה שנא' ואלו את יהושע בן נון וגו': (י) ויצאו יהושע.
ציוס שחמו ימי צבי אלל משה: (יא) הכינו לכם צידה. כל

מצודת ציון

חזק כמו מאמץ כח (משלי כ"ד): (י) תשכיל. ענינו הצלחה וכן ויהי
דוד לכל דרכיו משכיל (ש"א = שמואל א' = י"ח) כי המצליח נראה
להבריות שעשה מעשיו בהשכל: (יח) ימוש. יסוד כמו לא ימוש מפך
(ישעיה נ"ט): והגית. פעם תשמש לדבור כמו ולשוני תהגה (תהלים

מצודת דוד

ארפק- לא אתן לך רפיון ממני: (י) חזק ואמץ- בהנהגת העם כדלוי: (י) רק
וגו'- כי לולא זאת לא תועיל כלום בהנהגת העם כדלוי: למען- צעור שמירת
המורה משכיל: (יח) הזה- האמור במקרה שלפניו אשר נזק משה: למען תשמור-
כי כשימוש מפך פן תשכח מה: כי אז- כשתשמור לעשות וגו' אז תלליח: (ט)

פסק מותר למחון מנה אפויה דאין טחינה אחר טחינה ב] אך יזהר שלא יצרר פירורים גדולים מהקטנים דבורר אסור גם ציו"ט ג] ועיין מ"ש בס"י תק"י סעיף א' (סק"ג): **(ג) אין מוציאין משא כו'.** משום עובדא דחול אכל לא משום שציתת צהמה

[ד]הא פסק ה] ס"י רמ"ו (סעיף ג'

צנה"ה) דאין מנות שציתת צהמה ציו"ט: **(ד) ואסרוהו.** כיון

דיו"ט קיל חשו רבנן דלא לזלזולי ציה על כן החמירו צו לפסוק כר'

ג ה **(ג) ה ד]** [ג] **אין מוציאין (ה) משא על הבהמה ביום טוב:**

ד ו [ח] **מוקצה אע"פ שמותר בשבת א] החמירו בו ביום טוב (ד) ואסרוהו:**

הגה ו [ט] **יש מתירין מוקצה אפילו ביום טוב (טור הגה ו) נולד אסור ו לדצריהם אפילו צצצת [יא] וכל מוקצה שאינו צעלי חיים כגון ח (י) אורר של פירות ועצים ה סגי כשיאמר מכאן אני (ת) נוטל י ואין**

ה **אין מוציאין.** אין לפרש משום שציתת צהמתו שהרי אדם עצמו מותר להוציא ציו"ט אלא כמו שכתב הרמב"ם (פרק ה' ה"צ) שאסור שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ועי' סימן רמ"ו סוף סעיף ג' ומה שכתבתי (מג"א סק"י) דיש לאסור שציתת צהמתו ציו"ט דלא כרמ"א: **ו ויש מתירין.** וכן פסק צים של שלמה פרק ד' סימן ג' ופרק ה' סימן י"ז וצקימן י"ט כתב דנולד אסור ומוקצה מחמת אסור א] אע"ג דצצצת שרי אלא אם כן דמיה צידים ציו"ט אסור ועיי"ש צסוף ציה: **ז דבריהם.** () אין וז מדוקדק דהא יש מתירים ציו"ט מוקצה ונולד

לנהוג היתר צנולד אם כן אין לטלטל עצמות שנתפרקו ציו"ט: **ח סגי בשיאמר.** ולהמתירין מוקצה אין צריך אמירה אלא צגרגורות ונמוקים כמ"ש סימן ט"י סעיף ה' (צית יוסף ס"י תקי"ח ב): **י ואינו צריך שירשום.** עי' צצית יוסף סימן תקי"ח (דף

מחצית השקל

כו': **ולענין מחמר אחר מחמר ציו"ט האריך הפרי חדש (סק"ג) ולהלכה מסיק דאפילו למד' דלוי מנזה על שציתת צהמתו ציו"ט מכל מקום אסור מחמר ודאי איכא גם ציו"ט: (סיק ד) **דבריהם כו' דהא יש מתירים כו',** הוצאו צצ"י: **א"א שרמ"א ס"ג כו',** והרי הוא כאלו כתב רמ"א אכל נולד אסור אפילו לדצריהם. והוא הכרעת רמ"א דעת עצמו אם נתפרקו ציו"ט ואו היו נולד מה שאין כן אם נתפרקו מעיו"ט דאו גם מעיו"ט היו מוכנים ללגוס וליכא נולד. מכל מקום כתב מג"א לעיל ס"י ט"ח ס"ק ג"ד דצעינן דוקא שיהיו ללגוס מנזים דאם לא כן אסורים משום מוקצה: (סיק ט) **סגי כו'** דגרגורות ונמוקים דציהם אפילו ר' שמעון דלית ליה מוקצה מודה דאסור אפילו צצצת כל שכן ציו"ט:**

שערי תשובה

חלות דבש וטבלב בו פרוסת המוציא שחכם אחד רוצה לאסור שדבש מן החלות הור כמשקה היוצא מיתים ועעבים שאסור אף בעומדים לאכילה וכתב דזה אינו דודאי לטבל פת מותר דהוי משקה הבא לאוכל ועדיף מניה דהוא אוכל אלא לאוכל כדאיתא בגמרא (שבת י"ט ע"ב) אך [אפילו] בלא פת יש היתר דדוקא בזמן שדבוקים בכורות וצריך כו' כדאיתא בס"י שבי"א כו' עיי"ש ועי' בס"י שכ"א ובמג"א שם (סקט"ו):

הגהות וחיודשי רעק"א

ציו"ט דאסור לאו לא גורא אמאי לא קאמר יו"ט דאסור דרננ דננר מודה מותר משום אוכל נפש וארץ לעיון גדול: פרי חדש ד"ה **ולכן נראה ל"י וכו' פרק ב' דביצה בית שמיא אומרים.** לפי זה יהיה מונח דגם צניסול אמרינן מתוך דהא צמתם מים

ור"ן (ר"פ אין צדון) שם לפי שאדם רגיל לעשות דברים כיוצא באלו מיום אחד לימים הרבה ודמי לעובדין דחול ואף על גב דיליף בירושלמי פ"א ה"י) מקרא אסמכתא הוא, אבל דעת הרשב"א שהוא מדאורייתא וז"ל בעבודת הקודש ל"ז ב' (בדפוס וורשא ל"ה ע"א בית מועד שער ראשון ס"א) דבר תורה מלאכת עבודה אסורה ביו"ט כמו בשבת תורה מה שדרך לתקן מהם לימים הרבה וכן לא התירה אלא תיקון דברים שהן ברשותו לא לעקור דבר מגידולו לפי שרוב הפירות נלקטין לזמן מרובה וכל שכן צידת בעלי חיים שאינן ברשותו והוא צריך לטרוח כו' ועוד יש מלאכות ואפילו טלטולין שאסור מדבריהם שלא יעשה כדרך שעושה בחול כמו שיתבאר עכ"ל: סעיף ג]ן] **אין מוציאין.** כמ"ש בסוף פרק (ג') [ב'] (ביצה כ"ג ע"א פתוח כו') ומקדיין כו' ביו"ט משמע דביד"י קאי אשעיהו ועוד דכל הג' דבריי דפליגי (ראב"י) ר' אלעזר בן עזרי' והכמים הכל ביו"ט דלא כתוספת יו"ט (ביצה פרק ב' משנה ח') ואמרו בירושלמי פרק (ד') [ה'] דיו"ט (ה"ב) והביאו הר"ף ה] וראש"ש (פרק ה' ס"י י"ב) אין ורובכין כו' ביו"ט משום שבידת בהמתו אלמא דמצווה ביו"ט ובהמה לא אמרינן מתוך דלא שייך לצורך ה]: [ח] סעיף ד' **מוקצה כו'.** כמ"ש בריש יו"ט (ב' ע"ב) מכדי מאן סתים כו' אמרי כו' וכן דפריך שם (ב' ע"א) במאי עסקינן [אי]למא כו' אלא כו' (מ"ש) [מאי טעמיהו] דבית שמאי מוקצה הוא אלמא דפשיט להו דמוקצה אסור וכן שם ד' א' אלא בתרגומות כו' היא ואמה אסורה ר"ף סוף יו"ט ועיין ס' תקי" סעיף י' ה]: [ט] **ויש מתירין כו'.** ממ"ש בסוף שבת (קנ"ו ע"ב) ואף לוי סבר כו' כי הא דלוי כי הוה מסיף ב' (אמרן) לא ומי אמר ר' יוחנן הכי והא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין כו'. ר' יוחנן סתמא כו' ולא מפליג בין שבת ליו"ט אלא רב נחמן לבדו הוא מפליג להעמיד אוקימתא שלו (ביצה ב' ע"א) ואנן קי"ל כאוקימתא אחרניי שם ועוד מדפריך בפרק כירה (מ"ה) ורבי כר' שמעון סבירא ליה כו' ואם איתא הא רבי סתם בשבת כר' שמעון וביו"ט כר' יהודה אלא לא קי"ל

פרי מגדים

נמי אסורי' ואם אין לו מה יאכל ביו"ט כ"א לקצור וכדומ' ע"י עכ"ם לכאורה כ"א הנה ושורי שמא מדרבנן ושבות דשבו' במקום דוחק גדול שרי כבסי' ש"ז ושמא אף דית' התירו במקום מצוה שבות עסי' רע"ו וצ"ע: **ה אין עמ"א** עט"ו ג' י"דל באין צורך חיים כלל לוקח עסי' תקי"ח אלא דמשמע אף לצורך חיים אסור שפיר קמה מחבר נמי י"א דשרי בחצר בשבת יו"ט נמי שרי אף ברה"ע עסי' רמ"ו במ"א אות י"ב: **ו ויש מתירין** עמ"א בשם רש"ל ביו"ט מוקצה מחמת אסור אע"ג דלא דחי בידים ונולד אסור הא מוקצה מחמת מיאוס ביו"ט שרי ועמ"ש א"ה באות ז': **ז דבריהם** עמ"א עיין בטור בזה ועצמות שנתפרקו ביו"ט הנה נולד ואסור ביו"ט משא"כ בשבת ועסי' ש"ח במ"א:

ט סגי עמ"א דלהמתירין מוקצה ביו"ט אי"צ אמירה כלל רק להאסורין מוקצה צריך אמירה וגורגור' וצמוקים דדחי' בידים וחזו ולא חזו בעינן אמירה לכ"ע ומהני אבל לא חזו כלל לא מהני הזמנה כבסי' ש"י ס"ה: **י וא"צ שירשום** עמ"א פסק צריך שירשום וכ"ש פירות דיש מהן חזו ויש לא חזו דצריך שירשום: **יא מותר** עמ"א ועט"ו אות ה' ומשמע בב"ח

עשרת זקנים

ביו"ט,

גזיון מג"א

(ד) ע"י פ"י מק"י סעיף י'

הגהות והערות

ב) וכן פסק הרמ"א בס"י

תק"ד סעי' ג', ועי' במאמר מרדכי שחמם על הט"ז למה הביאו צנור' בשם המהרי"ל

ג) ועי' בס"י תק"ד במ"א

סק"ט

ד) במקור חיים

(להחזיר) הגיה כאן "אפי' שלא לצור היום" וכ"כ בחוס' שבת, וכתנס' בזה דהט"ז ס"ל דאין צמות שבידת בהמת ציו"ט אפי' שלא לצורך היום. וע"כ אין לפרש דהמחבר מיידי שלא לצורך, ורמ"א שם מיידי

ה) צ"ב דהט"ז הביא שיטת הרמ"א כדי לבאר דברי המחבר כאן, דשק' בס"י רמ"ו לא הביא כלל המחבר דין דשבידת בהמה, ורק הרמא פסק שם דאין צמות שבידת בהמה ביו"ט

א) ע"י מ"ש ע"ז

בקונטרס אחרון סק"ז

ובסי' תצ"ז סק"ו

ב) **לא** נמצא שם בהדיא דבריו הב"י, ונראה דכתבו למ"ש שם הב"י (דף רנב). ד"ה ומ"ש רבינו דלכ"ש דלית ל"י מוקצה מותר ליטול ביו"ט מצעים שעומד לבנין עיי"ש ומוכח מזה דלהמתירין מוקצה א"צ אמירה

ו) **פ"י** דלפי מה שפי' המחצ"ש אליב"י דהתוס' דלא איירי בחזי' ולא חזי' יתיישב מה שקשה המחצ"ש א"י פירש"י

ד) **וע"כ** כיון דהתירו ע"י שינוי צ"ל דאנינו אסור רק מדרבנן דאם ה"י אסור מה"י לא ה"י מהני שינוי (דמשק אליעזר)

ה) **ר"ף** ג' אינו נמצא לפנינו, וגם המ"א בס"י רמ"ו ס"ק י"ב מביא היש"ש שהר"ף הוראש"ש הביא הירושלמי וכ' שם בנתיב חיים ובבית מאיר כאן דליתא ברי"ף, ובכ"י ס"י חתב ג"כ דהר"ף הביא הירושלמי והעיר בבכ"י יוסף ס"י רמ"ו דליתא ברי"ף.

ו) **ע"י** בהגהות ברוך טעם ביאור ע"ז ועי' בילקוט מפרשים.

ז) **דמשק** אליעזר כ' דמה שרן הגרי"א לסי' תקי" סעי' י' שייך לעיל סוף סק"ז, דמבואר שם במחבר דשיין שבידת בהמת ביו"ט.

ח) **דבפ"ר** יש קצת ערוביאי בהצנינים לסי' ד-ה, ואנו סדרנו אותו כמ"ש כאן.

הנרות הללו אנו מדליקין על הנפים ועל הנפלאות
ועל התשועות ועל הנחמות ועל המלחמות.
שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. על ידי
בהנך הקדושים. וכל מצות שמונת ימי חנכה. הנרות
הללו קדש הם. ואין לנו רשות להשתמש בהם.
אלא לראותם בלבד. כדי לחודות ולחלל לשמך
הגדול על נסיד ועל נפלאותיך ועל ישועתך:

אומרים ו' פעמים ויהי נועם וגו' יושב בסתר וגו'

ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה
עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

פתגמין קדישין

בחור"ה שער יחוד המעשה, ואין
המוספת מתקבלות עד שפרע החובה
ע"כ, עכ"פ נראה שיטנו שני חלקים
שצריך האדם להם, א', מה שמחוייבים
לקיים מצד הדין, והב', הגדרים
והסייגים שאדם מוסיף מעצמו, וזה א"ל
הכפל לשון ומעשה ידינו כוננה עלינו
ומעשה ידינו כוננהו הכוונה על שני
החלקים.

והנה אימא צספה"ק קדושת לוי הטעם
שהשי"ת קורא צסם חג המנוח
ואנו קוראין חג הפסח, ומסביר הענין
ע"ד אני לדודי ודודי לי, שהשי"ת קורא
חג המנוח ע"ש שלא הספיק צצקס
ואכלוהו מנוח, להראות בזה שהוא ית'

הנרות הללו קודש הם וכו'. למה
מזכיר קודש, הלא לאיסור
תשמיש הי' די לומר שהוא מנוח, כי גם
בהמנוח אסור להשתמש. וי"ל להראות
כאן כח החכמים, שגם צמנוט שלהם יש
הכח כמו צמנוט דאורייתא שנאמר בהם
אשר קדשנו צמנוטיו, וצדך סתם קאי
נוסח הצרכה על המנוח דאורייתא, ורלו
להראות זה דייקא צמנוכה, כמנוח
צספרים שצמנוכה נתחזק הכח של
סופרים צכמה אופנים.

(עבא דשמואל)

ויהי נועם ד' וכו' ומעשה ידינו כוננה
עלינו ומעשה ידינו כוננהו. וי"ל
הכפל לשון. ואפשר לצאר עפ"י דאימא

מִצִּדָּה אֶלָּה וּרְבֵבָה מִימִינָה אֵלָיָה לֹא יָגֵשׁ: רַק בְּעֵינָיָה
תָּבִיט וְשִׁלְמַת רָשָׁעִים תִּרְאֶה: כִּי אַתָּה יְיָ מַחְסֵי עֲלִיּוֹן
שִׁמְתָּ מְעוֹנָה: לֹא תֵאָנֶה אֵלָיָה רָעָה וְנָנַע לֹא יִקְרַב
בְּאַהֲלָהָ: כִּי מִלְּאֲכָיו יִצְוֶה לָךְ לְשִׁמְרָה בְּכָל דְּרָכֶיךָ: עַל
כַּפִּים יִשְׁאוּנָה פֶּן תִּגְלוֹף בְּאֶבֶן רִגְלָהָ: עַל שַׁחַל וּפְתָן
תִּדְרֹךְ תִּרְמָם כְּפִיר וְתַנִּין: כִּי בִי חֶשֶׁק וְאַפְלִטָהוּ אֲשַׁנְּבֶהוּ
כִּי יֵדַע שְׁמִי: יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֶהוּ עִמּוֹ אֲנִכִּי בְּצָרָה אֲחַלְצֶהוּ
וְאֶכְבְּדֶהוּ: אֲרֹךְ יָמִים אֲשַׁבִּיעֶהוּ וְאַרְאֶהוּ בִישׁוּעָתִי: אֲרֹךְ
יָמִים אֲשַׁבִּיעֶהוּ וְאַרְאֶהוּ בִישׁוּעָתִי:

מִזְמוֹר שִׁיר חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד: אֲרוּמָמָה יְיָ כִּי
דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׁמַּחְתָּ אִיבֵי לִי: יְיָ אֱלֹהֵי
שׁוּעָתִי אֵלָיָה וְתִרְפָּאֵנִי: יְיָ הַעֲלִיתָ מִן שְׂאוֹל נַפְשִׁי
חַיִּיתָנִי מִיָּרֵד בּוֹר: וּמְרוּ לִי חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזִכֹּר
קִדְשׁוֹ: כִּי רָנַע בְּאֶפֶס חַיִּים בְּרִצּוֹנִי. בְּעָרֵב יִלִּין
בְּכִי וְלִבִּקֶּר רָנָה: וְאֲנִי אֶמְרֹתִי בְשִׁלּוֹי בֶּל אֶמּוֹט
לְעוֹלָם: יְיָ בְּרִצּוֹנָךְ הַעֲמַדְתָּה לְחִרְרִי עֹז. הַסְתַּרְתָּ

פתגמין קדישין

כדבעי. וזהו י"ל ג"כ הכוונה בזמירות
לשבת, צפיטו כל מקדש וכו' שמחס
צנין שלם באור פניך תצחיקם, דהיינו
שיעזרנו השי"ת שנה"י מדותינו בשלימות
צ' הבחינות והצן.

(עבא דשמואל)

באלו המדות, והשי"ת יתנהג עמנו
ויכוננה עלינו אלו ההנהגות, וכאלו שצא
על ידינו ג"כ. אצל ישנו מדות רעות
שנולד בהם האדם כדי לתקנם, ועל זה
מבקש ומעשה ידינו כוננהו, שיעזרנו
השי"ת שנוכל לתקנם, והי' העשי'

חי ומירות לראש חודש וקיים תכנ

שיר לראש חודש ממרן החתם סופר

מספר שירת משה

בְּחִידוֹשׁ יְרִית. יִבְקֹשׁ מְנוּחַ. וַיַּעַרְה רוח.
לְשׁוֹשְׁנַת הָעִמָּקִים. יִדְבֶּה יְשׁוּחַ. וַיִּדּוֹן בְּשָׁלוּחַ.
בְּנִי נַח. שֵׁן חוֹרְקִים:

מִלֹּא חֶסְרוֹנִי. וְאֶכְבְּדֶךָ בְּגִרוֹנִי. הָאֵר עֵינִי. שְׁבַעְתִּים
כָּלִפְנִי. קָרַב הַמוֹנִי. שְׁנִית קִבְּצִנִי. וְקוּוֹי אֲדָנִי.
יַחְלִיפוּ בַח: בְּחִידוֹשׁ יְרִית. יִבְקֹשׁ מְנוּחַ. וַיַּעַרְה רוח. לְשׁוֹשְׁנַת הָעִמָּקִים.
יִדְבֶּה יְשׁוּחַ. וַיִּדּוֹן בְּשָׁלוּחַ. בְּנִי נַח. שֵׁן חוֹרְקִים:

שְׁמִים מִמַּעַל. מִדָּד בְּשַׁעַל. וְאַמַּת פָּעַל. הִדְרִיכֵנִי
בְּנַעַל. וּבֶן עֶבֶד גָּעַל. וְהִצִּילֵנִי מֵרַעַל. כְּאֶשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ עַל. מִי נַח:

בְּחִידוֹשׁ יְרִית. יִבְקֹשׁ מְנוּחַ. וַיַּעַרְה רוח. לְשׁוֹשְׁנַת הָעִמָּקִים.
יִדְבֶּה יְשׁוּחַ. וַיִּדּוֹן בְּשָׁלוּחַ. בְּנִי נַח. שֵׁן חוֹרְקִים:

הִנֵּה בָרְכִי נַפְשִׁי תִדְרָכִי. לְעוֹשֶׂה צָרָכִי. הַמֵּאִיר
מַחְשָׁבִי. וּמֵיִשָּׁר דְּרָכִי. בְּנֹאֲמַר לְמִלְאָכִי. הִנֵּה אֲנִכִּי
שׁוֹלַח:

בְּחִידוֹשׁ יְרִית. יִבְקֹשׁ מְנוּחַ. וַיַּעַרְה רוח. לְשׁוֹשְׁנַת הָעִמָּקִים.
יִדְבֶּה יְשׁוּחַ. וַיִּדּוֹן בְּשָׁלוּחַ. בְּנִי נַח. שֵׁן חוֹרְקִים:

חֲזֹק חֲלָשִׁים. וְהַשְׁמִיעַ חֲרָשִׁים. לְהַבִּינֵם לְחָשִׁים. וְעַם
קְדוֹשִׁים. יִגִּישׁוּ אֲשִׁים. בְּשִׁבְתוֹת וְחֲדָשִׁים. הֵבֵא
הָאֲנָשִׁים. הַבִּיתָה וּטְבוּחַ:

בְּחִידוֹשׁ יְרִית. יִבְקֹשׁ מְנוּחַ. וַיַּעַרְה רוח. לְשׁוֹשְׁנַת הָעִמָּקִים.
יִדְבֶּה יְשׁוּחַ. וַיִּדּוֹן בְּשָׁלוּחַ. בְּנִי נַח. שֵׁן חוֹרְקִים:

שיר לראש חודש מרבי ישראל נג'ארה

שוחרי אל ומקדשו. הודו לזכר קדשו. מדי חודש בחדשו:

שוחרי אל ומקדשו, הודו לזכר קדשו, מדי חודש בחדשו:

י ריח למועדים. עשה אל נשא ורם. וגלגלים נצמדים. שם
בארץ משטרים. יעשו פעלה נדים. וגם בהתחפרם. כי
בחכמה יצרים. והמה אליו עדים. כי לכל פר הוא שרשו:

שוחרי אל ומקדשו, הודו לזכר קדשו, מדי חודש בחדשו:

ש מש ירח עמד. מאיר אל עבר פניה. ועת זהרם נצמד.
אז יחשכו מאוריה. אך אם הוא מול מעמד. בפלה
תעדה בליה. עד כי ימלאו ימיה. ותמלא אור נחמד.
בהציץ לה אור שמשו:

שוחרי אל ומקדשו, הודו לזכר קדשו, מדי חודש בחדשו:

ר ביבים דשא מצמיחים. וירח מגדלת. והיא למספר
ירחים. ובלילה לממשלת. כל רואיה הוד הם פוצחים.
לצור מאתו נאצלת. אל עם אליה נמשלת. יקים דגלו
לנצחים. ויחיש אליו חפשו:

שוחרי אל ומקדשו, הודו לזכר קדשו, מדי חודש בחדשו:

אל עולם מושב יחידים. וכל הוד לו יאתה. יפדה עניים
מרודים. כי זר השיתם בתה. יחדש עם הם עתידים.
להתחדש כמותה. נפשם לאל קותה. ישלח אוסף
נדודים. בטר מלכות בראשו:

שוחרי אל ומקדשו, הודו לזכר קדשו, מדי חודש בחדשו: